

Anw. 5700

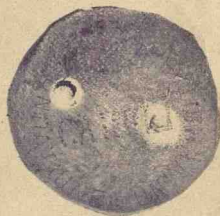
Ciru Deconomu

Din Rucăr

(Scene văzute)

Cu o scrisoare de Delavrancea

611019

BUCUREȘTI

Atelierele grafice I. V. SOCECU, Str. Berzei, 59

1905

BUCURESTI
Cota 44998
Inventar 110119

9953

RC 99/01

1956

B.C.U. Bucuresti

C110119

101

*Marelui sat de munte ; locului, frumos
între toate, așezat, ca un cuib de odihnă,
între Dîmbovița și Riușor, cari 'l udă cu
apele lor cristaline ; Rucărului, într'un cu-
vînt, unde, zece veri d'a rîndul, am trăit
zile de liniște și de mulțumire și de unde
am cules atîtea impresii neșterse, — închin
aceste pagini, pline toate de amintirea lui.*

Iubite Domnule Oeconomu,

Am citit romanul d-tale «*Din Rucăr.*» Natura, tipurile, moravurile sunt fixate cu o precisiune admirabilă. Am trăit din nou o viață petrecută odinioară în mîndrețea munților din Muscel, în umbrile parfumate ale codrilor bătrîni de fagi și de brazi, în contrastul dintre măreția gravă a naturei și mișuna fluturată a escursionistilor amatori.

S'a zis că istoria ar fi prelungirea vieței, că studiul serios al istoriei provoacă în răstrînsa noastră viață ilusia indefinitei vieți a omenirii.

Orî-ce carte bine gîndită și bine scrisă sporește existența ta cu o părticică din existența scriitorului. În deosebire de lucrările cu cari îți perzi vremea, din cele 200 de pagini ale d-tale, te alegi cu un șir de zile, trăite de autor și adăogate la cititor.

În afară de orî-ce teorie estetică—numeroase, felurite și contradictorii—s'a afirmat că meritul unei opere s'ar putea măsura după gradul ei de sugestiune. Și din acest punct de privire scrierea d-tale deschide—mai în fund de ea însăși—o vastă scenă pe care se dăstășoară o viață intensă cu toate pasiunile, cu toate aspirațiunile, cu toate micimile și cu toată idealitatea ei.

Un colțișor din lume asupra căruia ai ținti o puternică lumină, te face să te gîndești la ce ar fi dincolo și să înțelegi cum va trebui să fie dincolo. In romanul d-tale — mai ales în cercul superficial al excursioniștilor — ai revărsat atîta lumină și adevăr, că am descoperit o nesfîrșită mișună de indiferenți prăpădiți cu firea, de orbî descriind natura, de secături inspirate, de poltroni eroici, de cavaleri ridicoli, de parveniți schimonosiți, de savanți nătîngi, de tinere cochete a căroră timiditate poetică se ilustrează minunat cu subtila grije a «ciorapilor bine trași» și cu deliciosul țipăt ascuțit la fie ce petricică clătînată sub tocul lor Louis-Quinze și la fite-ce apărare de muscă a bieților cai cari le suportă blajin nobila lor greutate.

Ai studiat ca un om de știință și ai redus ca un artist. Ai notat, de sigur, călătoriile, mesele, petrecerile și intrigele lor cu toate amănunțimele, și din toate ai scos elementele esențiale, acele trăsături caracteristice cari determină tipul fie-căruia. Și unele tipuri sunt așa de viū surprinse, că, după ce isprăvești romanul, le continui vieța și le vezi, în diferite împrejurări, cum ar umbla, cum ar simți și cum ar vorbi, ca și cum ar face parte din vechile tale cunoștințe.

Pe prea puține din aceste ființe le-ai satirizat. In genere le-ai studiat cu simpatia artistului care nu-și nedreptățește eroii și cu plăcerea înăscută de a aprofunda vieța. Mi se pare că Goethe susținea că un subiect de care n'ai avea simpatie n'ar merita să'l tratezi. Marii autori comici și-au iubit, neapărat, tipurile lor, chiar pe aceia cari ni s'au părut caricaturi.

E vorba de iubirea creatorului care nu este niciodată numai sentiment.

D-ta nu ești revoltat ci emoționat, nu urăști ci judeci, nu diformezi ci limpezești natura omenească așa de complexă în fondul și manifestările ei.

Eleonora și Clotilda bogătașului Panțiru din Rucăr, ajunse doamnele doctor Xenofon Bengalici și inginerul Irimescu-Răstoacă, sunt două ființe vii resumind parvenitismul în esența lui. Până să se mărite umblău cu pulpa goală, descheate la piept, cu minenele sumese, și erau sănătoase, robuste, brave, cu minte, pitorești. Se mărită, se duc în București și, cu pospaiul de cultură târzie, ajung prefăcut-fricoase, anost-elegante, botogănos-mînușate, închipuit-plăpînde și fără pic de farmec. Calcă scilciat pe tocurele înalte de unde aldată apăsaă așa de sigur cu călcîiul lor sdravăn; trebuesc susținute ca să treacă un pîrleaz de nimic pe cînd în copilărie să aruncau pe cal din fuga mare; le miroase urît cojocul și nu mai simt delicatul parfum al finețelor, după ce și-au stricat mirosul cu abuzul de apă de Colonia de la droghiști; și vorba lor împestrită cu cuvinte franțuzești desăvîrșește decăderea dela om în toată firea la maimuță disgrațioasă. Din ele nu mai rămîne nici numele. Doctorul Xenofon Bengalici a schimbat pe Petra în Eleonora, iar inginerul Irimescu-Răstoacă pe Mitana în Clotilda. Și bietul Panțiru e mîndru că, cu banii lui, a dobîndit, în locul pietroaselor de Mitana și Petra, pe moleșitele destrămate de Clotilda și Eleonora. Cu asemenea surori Mariuca era fatal să se crează cea mai nefericită ființă după ce se mărită cu Niță Pălie. Și dacă

idila de la început nu'mă pare destul de firească, drama din urmă este un desnodământ absolut logic.

Dar, cel mai reușit tip din opera d-tale este — și nu staū la îndoeală — faimosul Alcibiad Bilureață, judecătorul de pace. Eacă un zevzec încântător. E convins, e plin de el însuși, e serios, e variat, e statornic, are principii, e progresist, e savant, e vorbăreț, e grav, e melancolic, e moralist, e curtesan, e poltron, e bolnav, e eroic, e de toate, e el: Alcibiad Bilureață. Și l'aș fi preferit pur și simplu: Bilureață! Bilureață, licențiat în drept? Dar ce nu poate să fie un așa Bilureață? Il văz la excursiuni. Nu se putea să fie altfel:—pălărie tiroleză, cîrlionți de rățoiu la ceață, veston de postav, nasturi de corn de cerb, jumelă, baston cu bold de fer. Și unde s'ar opri competența lui? Unde? Ar fi posibil să știm? Bilureață e tactician și vrea să convingă pe căpitan Cenușe de greșelile de la Plevna,— e patolog și se încumete să discute «din senin» cu doctorul Bengalicî o problemă de patologie internă, — e mamos distins, uîmind cu știința lui pe domnișoara Sevastița Maghirescu, moașe comunală,— e geograf din naștere și în opintirea lui plimbă namila uriașe de Mont Blanc prin Savoia și Elveția, — e în curent cu ultimele speranțe ale științei și se înfinge în teoria regenerării a învățatului Metchnicoff,— e mare economist și «explică efectele defrișării Argentinei», — e estetician fin și se preocupă serios de rătăcirile poetilor,— e geolog și descrie vieța antedeluviană din peștera de la Dîmbovicioară, întrevăzînd — și de ce nu?—în troglodiți pe oamenii preistorici din epoca de peatră cioplită,— e istoric și descrie moartea tragică

a împăratului Maximilian,—e archeolog și aruncă de sus amintiri despre tiara lui Saitafarnes. Dar ce nu e și ce nu poate fi Bilureață? Și n'ar fi fost un adevărat Bilureață dacă nu era să fie și neîndemînetec, și fricos, și laș, și slab de nervi. Se înneacă la masă, iea cîmpii cînd căpitanul Cenușe trage cîte-va focuri de revolver în vînt și leșină în tîrgul de la S-tu Ilie cînd, din întîmplare, face explozie o mîna de praf de pușcă.

D-ta ai schițat pe Bilureață, dar l'ai schițat așa de bine, că el e, după părerea mea, eroul principal al romanului de și nu participă la desfășurarea și desnodămîntul dramei. In opera d-tale ne apare Bilureață și ne ești dator un volum în onoarea lui Bilureață, un Bilureață în acțiune, căci ar fi păcat ca o natură așa de bogată să ne facă numai să surîdem. Vrem să pufnim de rîs, să rîdem cu lacrimi. Ai fi nedrept cu eroul d-tale. Nu e de figurant. Il vrem amoresat, îl vrem în miezul unei intrigi, îl vrem în împrejurări mai favorabile naturei sale încîntătoare. Ai creat omul, i-ai înțeles sufletul, i-ai găsit numele, ne ești dator tesaurul întreg.

Și toată această societate frivolă se mișcă într'o natură măreață, pe poale înflorite, pe coaste întunecate de păduri seculare, pe cărări misterioase, pe clăbucete ce se năruie și pe piscuri de pe vîrfurile cărora privești cum se desfac șiruri de munți năprasnici, cum se deschid văi cu ape repezi și cum se cască prăpăstii amețitoare.

Ai privit natura cum se privește un grandios spectacol. Detaliile dispar și nu rămîn decît numele

bătrânești, formele fantastice și tonalitatea generală. Și, cu toate acestea, din sobra d-tale descripție, reese și perspectiva liniară și perspectiva aeriană. AI văzut și ca un om de litere și ca un pictor, adică cum se cuvenea să vezi, emoționat în acea parte a sufletului care vibrează la fel în toate artele și le apropie pe toate în unele puncte fundamentale.

Iubite Doamnule Oeconomu,

În această scrisoare n'am vroit să fac nici critică, nici măcar o dare de seamă, ci numai să'ți mărturisesc deosebita plăcere ce mi-a făcut romanul d-tale, și în același timp, să'ți mulțumesc că mi-ai înlesnit citirea lui ceva mai înainte de a apărea într'o edițiune definitivă.

Al d-tale cu vechia și nestrămutata dragoste.

Martie 1905.

Barbu Delavrancea.

DIN RUCĂR

I.

Ghimbavul, luminat dela spate, se înălța, rătund și negru, ca un moșoroiu gigantic, d'asupra Rucărului, cufundat încă în umbră. Pe repede potecă bolovănoasă ce duce, de sus, dela stîna lui Baștea, în vîrful muntelui, doi flăcăi urcău cu topoarele pe umăr. Sculați înainte de zori, ei făcuseră deja o lungă cale; străbătuseră defileul de stînci, — Valea Chieiei, — prin care se țirește, suspinînd, pîriul cu acelaș nume; suiseră, la poalele Ghimbavului, Purdelul, ale cărui repezi povîrnișuri domină prăpăstiele de pe Chieia Dîmboviței; urmaseră drumul ce taie, costișiu, prin marea pădure de fagi și care îi scosese drept la stîna, pe plaiu. Aci, după ce aprinseseră cîte-o țigară, stătuseră un moment ca să răsufle; apoi se îndreptaseră, după cum am spus, spre creasta muntelui, unde păreau grăbiți ca să ajungă.

Ei veneau din sat, din Podul-Dîmboviței, și se duceau la lucru în pădurea de pe Ghimbav, pusă de curînd în tăiere.

Cel mai tînăr, Niță Pălie, băețandru de abia nouăspre-zece ani, plăviț și frumos la chip ca o fată mare,

dar înalt și solid ca un brad, era din Rucăr. Un prietșug cum nu se mai văzuse încă, ce mergea până la sacrificiul vieții, la uitarea de sine însuși, îl legase, încă de mic, de tovarășul său, Moise Băgeac, din Podul-Dîmboviței, și-l ținea nedespărțit de pașii acestuia. Moise, cu cîțiva ani mai în vîrstă, simțea și dînsul pentru amicul său o dragoste aproape tot atît de mare. Ei crescuseră împreună pe plaiurile dintre satele lor vecine, unde, copii, se duceau să păzească vitele și unde se întîlneau zilnic. Cînd fuseseră destul de mari pentru a munci și a-și cîștiga singuri viața, ei se făcuseră *buștenari*, și legăturile ce îi uneau se strînseră, prin acest fapt, și mai mult încă.

Meseria lor le impunea, în adevăr, un trai comun, care le da privilegiul să se ajute și să se iubească.

Îndată ce ultimele zăpezi ale iernei se ștergeau de pe înălțimele dimprejur și dulcile adieri ale primăverei începeau să umfle, în brădet, seva ca un izvor, ei își luaă topoarele și porneau în pădure. Lucrînd pe seama vre-unuia din bogații proprietari din localitate, ei rămîneau acolo până pe la sfîrșitul lui Maiu, ocupați cu tăiatul copacilor, cu curățitul lor de crăci, cu scurtatul și cojitul butucilor, cu însemnatul și tîrîtul acestora până la gura *padinilor*, de unde, la vreme, îi prăvăleau în riu, la vale. Apoi, cînd apele, umflate de topirea zăpezilor, începeau să vie mari, îndeletnicirile lor luaă o altă formă. Înarmați cu lungi cîngi, ei își întrebuintău atunci timpul cu plutirea, cu descurcarea, cu conducerea buștenilor până la ferăstraiele ce aveau să-i preschimbe în scînduri. Și această parte a meseriei lor, era, cu bună seamă, cea mai obositoare și cea

mai periculoasă. Stînd mereu în apă, adesea până la briu, în cioareci și în opinci, ceea ce îi ținea toată ziua uzî și cu picioarele înghețate, ei trebuiau să fie, în acelaș timp, cu ochii în patru, să evite loviturile butucilor, împinși de curent, să profite de momentul prielnic pentru a sări d'asupra-le și a-i pune pe drumul cel bun, dacă se abăteau din cale, să lupte, la cotișuri, cu forța apei ca să-i descurce, cînd se îngrămădeau, sărind unul peste altul, de coprindeau toată gîrla. Uneori, vara, de nu aveau altă treabă, se duceau la coasă, la strîns, la înclăit, dîndu-se, astfel, la munci agricole și umplindu-și peptul de îmbătătorul miros de fin verde. Îar, iarna, cînd dumbrăvile de pe coaste, atinse de ger, se transforma într'o vegetațiune fantastică de sticlă și zăpada scîrțîia subt picior, ei mergeau, cu boii de tinjală, prin văile înfundate, de unde scoteau la maïdan, tîrîndu-i, marii fagi sau brazi ce nu era alt chip ca să aducă de acolo.

Acest traiu le plăcea, și nu l-ar fi schimbat pentru altul mai liniștit. El le dase, afară de aceasta, în două rînduri, ocazia să-și scape viața unul altuia, și amintirea acestui lucru li-l făcea și mai scump încă.

Într'o toamnă, se afla, cu alți lucrători, în munte, dincolo de Păpușa, în preajma Tămașului, ocupați a scobori bușteni în Dimbovița. Era noapte. Oamenii întinși, pe cetină de brad, împrejurul unui foc dogorîtor, dormeau numai în cămăși, cu toată asprimea vremei, ce, despre ziua, presăra codrii cu albeala. Moise și Niță, cu zeghile căpătîu și cu tulpile la foc, sta, unul lingă altul, gata să închiză ochii. De-odată, cîinii ce îi însoțeau începură să latre. Mai întîiu, ei nu deteră

mare băgare de seamă acelor lătrături, deprinși a le auzi adesea, noaptea, stirnindu-se fără cauză ș'apoi potolindu-se tot astfel. După cîteva momente însă, ele deveniră, rîndul acela, așa de furioase, încît cei doi tovarăși ridicară capul, înțelegînd că ceva neobicinuit se petrecea la cîțiva pași de acolo.

— «Ce-o fi avînd potăile să latre astfel? zise Moise, sculîndu-se. De n'or fi Moicenii ăia, pe cari i-am zărit aseară prin vale! Mai știi! . . . or fi venit să ne fure caii! . . . Mă duc să văz . . .»

Și, luînd din foc un tăciune, se îndreptă spre partea de unde porneau lătrăturile. Abia trecuseră însă două minute dela plecarea lui, cînd strigăte de spaimă s'auziră, însoțite de lătrături mai furioase ca înainte.

— «Săriți! răcnea glasul lui Moise; săriți că mă mîncă fiara spurcată! . . .»

Niță, trezit, se află într'o clipă în picioare. El nu își luă vreme decît până să pue mîna pe o bîtă cio-bănească, groasă ca brațul și tare ca ferul, ce se afla lîngă dînsul, și alergă, ca un nebun, în ajutorul prietenului său. La vr'o cincizeci de pași de acolo, îl zări la lumina focului, la pămînt, iar d'asupra-i, gata să-l sfîșie, un urs enorm, pe care, totuși, cîinii îl țineau încă de scurt, grămădindu-se împrejurul-i. În fața pericolului ce amenința, Niță nu ascultă decît de curagiul său. El se repezi la fiara sălbatică, și, încordîndu-și toate puterile, îi dete o lovitură așa de tare, încît bîta se rupse în două. Apoi, dezarmat, așteptă să fie, la rîndu-i, atacat de animalul furios. Spre marea-i mirare însă, îl vazu că-și lasă prada și, urmat de cîinii ce continuau a-l hărțui, că se retrage și dispare în întunerec.

Moise scăpă, cu chipul acesta, dela moarte, alegîndu-se numai cu cîteva sgîriituri. Cît despre urs, el fu găsit, a doua zi, într'un hațîș, cu șira spinărei ruptă, incapabil să mai facă o mișcare.

Altă dată, se aflău pe Cheia Dîmboviței, prin dreptul *Pereților*.

Se știe că Dîmbovița, înainte de a sosi în Rucăr, taie, între Ghimbav și Pleșcioare, un lanț de stînci, de o sălbatică și impuitoare frumusețe, formînd un defileu de aproape doi kilometri, prin care își deschide un drum. Pe la mijlocul defileului, stîncile se apropie, dintr'o parte și dintr'alta, înalte și drepte ca niște pereți, lăsînd între ele abia o strîmtă deschizătură. În acel loc, albia rîului, strivită între zidurile de piatră ce o mărginesc, devine așa de profundă că, chiar în timp ordinar, cînd apele sînt mici, nu se poate trece decît în not. Cînd apele sînt mari, ea se preschimbă în viltoare și constituie astfel un serios pericol pentru cine se aventurează pe acolo.

Niță și Moise se aflău, deci, într'o zi, prin dreptul *Pereților*, descercînd buștenii veniți, în număr considerabil, dela munte, și așa de tare încilciți, încît formau un fel de leasă ce acoperea tot rîul. Acesta, pe de altă parte, era în creștere, și undele-i furioase aduceau pe fiecare moment noi trunchiuri ce se izbeau cu putere de cele deja sosite și măreau astfel obstacolul. Niță, în picioare pe un butuc, pîndea, cu cangea în mîna, buștenii ce curentul aducea, îi agăța, în treacăt, printr'o scurtă și repede lovire a cangei sale, îi punea pe calea ce trebuia să urmeze. Deodată, o falșă mișcare îl făcu să-și piarză echilibrul. El

căzu în apă până la piept și rămase un moment zăpăcit, luptându-se cu curentul ce-l împingea la vale. În timpul acesta, un trunchiū enorm, impuitor prin masa-i și prin iuțeala cu care venea, se îndreptă spre dînsul, ca un monstru amenințător, gata să-l răpue. Minutul era suprem. O clipă încă, și trunchiul îl izbea, îl da afund, îl băga sub leasa de lemn și, de acolo, în vîltoarea dintre Pereți, unde o moarte sigură îl aștepta. Din norocire, Moise, care lucra alături, văzu primejdia, și, cu repeziciunea hotărîrilor eroice, își expuse viața pentru a o înlătura. El sări înaintea bușteanului, primi lovitura în locul prietenului său, însă, așteptîndu-se la dînsa, reuși a-i micșora violența. Bușteanul, abătut din drumu-î, se duse să se izbească de alții, la cîtiva pași de acolo, iar Niță, scos din apă, își reluă lucrul, ca și cînd nimic nu s'ar fi întîmplat, nu, totuși, fără să fi aruncat, mai întîiū, o privire de adîncă recunoștință asupra tovarășului său, devotamentului căruia el văzuse că-și datorește scăparea.

Ei urmară a trăi astfel, legați și nedespărțiți, iubindu-se, ajutîndu-se, silindu-se să-și facă viața cît mai bună cu putință. În primăvara aceea, ei se învoiseră, dimpreună cu alții, să taie brădetul din vîrful Ghimbavului, și, fiindcă, Dumineca, mîneaū în Podul-Dîmboviței, la casa lui Moise, unde le venea mai aproape, Lunea, dis de dimineață, se grăbeaū să urce muntele, după cum am văzut, ca să ajungă mai iute la lucru.

II.

— «Niță, zise de o dată Moise, rupînd tăcerea, știi tu la ce mă gîndesc? . . . Mă uitam, adineauri, la padina cea mare, pe care scoborîm buștenii în Dimbovița, ca pe un sghiab, și-mi ziceam: Unde-o fi, Doamne! locul cu noroc! unde s'o fi ascunzînd comoara! Căci o comoară se află negreșit îngropată împrejurul padinei. Am auzit aceasta din chiar gura lui moș Burlan, pîndarul lui nea Paraschiv din Rucăr, și o crez, fiindcă el știe multe taine. . . ».

Niță, care mergea în urmă, ridică capul și se uită la tovarășul său, nedomirit.

— «De ce comoară vorbești, măi Moise? întrebă el cu mirare, căci, până azi, nu te-am auzit pomenind nici odată de acest lucru! . . . ».

— «Ba, da! afirmă Moise, dar oi fi uitat. . . — Ți-aduci aminte, urmă el, după o mică pauză, de vilva ce se făcu, acum cîțiva ani, în satul nostru, cînd cu omorul circiumarului Ilie Besnea din Zărnești? El avea un pîlc de oi la pășune în Ghimbav, și, într'o seară, după Sîntă Mărie, se duse la stîna ca să-și aleagă brînză. Fiind tîrziu, el rămase să treacă noaptea acolo; însă, cînd să se culce, facu prostia să-și scoată chimirul

spre a și-l pune subt căpătiiu. Baciul și alți doi cio-bani, ce-i îngrijeau de oi, văzură acel chimir, lat și greu, ba chiar îl simțiră plin de galbeni, de aceia che-saro-crăești, bătuti în zimți, și așa de frumoși că-ți fură ochii, când îi vezi, și-ți cintă cum nu se poate mai dulce la ureche. Dimonul ispitei îi mușcă îndată de inimă, și, fără multă vorbă, se învoiră să uciză pe circiumar ca să-i fure banii. Pe la miezul-nopței, când îl crezură bine adormit, ei tăbăriră cu ciomegile pe dinsul, îi zdrobiră capul ș'apoi, încercându-i trupul pe calul cu care venise, îl duseră în susul muntelui, la gura pa-dinei ce tulește în Cheia Dîmboviței, și-l prăbușiră de acolo ca pe un buștean. După aceea, îngropară banii într'un loc ales de dînșii, lângă padină, — așa spune moș Burlan, — cu gând de a-i lua de acolo după ce se vor potoli lucrurile. Scopul lor era să lase să se crează că Ilie Besnea alunecase și căzuse singur în pră-pastie, din întâmplare; ba chiar se încercară să susție aceasta, zilele următoare, când se găsiră rămășițele mor-tului și când veni primarul să cerceteze la fața locului. Din păcate pentru dînșii, un băețoiu de vr'o zece ani, pe care-l țineau la stîna și pe care-l credeaă adormit când săvîrșiseră fapta, îi dete de gol. El văzuse tot și spuse cum se petrecusera lucrurile. Atunci, omoritorii, ne mai avînd încotro, mărturisiră, iar curtea cu juri din Cîmpulung îi trimise la ocnă. Ceea ce nu vo-iră, totuși, să spue, e unde ascuseseră banii. Poate că trag nădejde să scape într'o zi din închisoare și să vie să-i desgroape . . . »

III.

Vorbind astfel, ei sosiseră pe culmea Ghimbavului, subt pădure.

Priveliștea din locul acela era fermecătoare, și, cu toate că erau deprinși cu dînsa, deoarece o văzuseră de nenumărate ori, ei tot se opriră un minut ca s'o admire.

Dinainte-le, în orice parte își întorceau ochii, nu întîlneau decît munți și iarăși munți, un întreg orizont de munți în relief, desfășurîndu-se la infinit, pe un fund verde-albăstriu. Părțile păduroase se desinau în negru; livezile și poienele în verde ca smaraldul; drumurile, adevărate panglici, în alb; surpușurile în galben roșcat; iar colții și stîncile în cenușiu închis.

La dreapta, spre nord, Piatra-lui-Craiu, precedată de Petricica, de Plaiful și de Plăicul, care se scoboară până în Dimbovița, apărea ca un animal fantastic, un fel de monstru marin gigantic, al cărui cap ar fi amenințat Rucărul, pe cînd coada-i se pierdea în Transilvania. Alături de dînsa, mai spre apus, sta Păpușa, massă enormă, piramidă triunghiulară, al cărui creștet domina toate înălțimile și din care pornea, ca din-

tr'un nod puternic, cinci mari ramificări, ca cele cinci degete dintr'o mână deschisă: Draxinul, în fund de tot, îndreptându-se spre răsărit; Cațcoe, paralel cu acesta, însă ceva mai înclinat; Boteanul, continuat de Drăganul și de Drăgănelul, luînd direcțiunea sudului; lanțul de munți ierboși, ce sub denumirile succesive de Măra, Țefeleica, Preajma, Munișorul și Căpitanul formează valea Rucărului și înaintează până spre Dragoslavele; în fine Găinațele, sub care curge Argeșelul și din care nu se deosibea decît o părțică.

Pe d'asupra acestor înălțimi, în față, închizînd orizontul, Grădișteanul, Plaiul-lui-Pătru, Bătrîna, Iezerul-cel-mare și cel mic își arătau, în depărtare, crestele albastre, formate din piscuri inegale, pe d'asupra căror răzbea, ca un punct pierdut, Negoii; iar, în vale, și așa de aproape că părea că le poți atinge cu mîna, se răsfațau Plaiul-lui-Maldăr, Măgura și Maguricea, Pleașa, Plescioarele, Crucile, și, la poalele acestora, Rucărul, splendid pe acea dimineață senină de Maiu, înșirat d'a lungul Rîușorului, ce-l udă, cu casele-î albe și bine aliniate, învelite cu șită neagră, cu ogrăzile-î sădite, închise prin parmaci și lăturoaie, cu bisericile-î boite cu culori bătătoare la ochi, ce-și profilau turlele pe verdele intens la livezilor ce le înconjoară.

La stînga apăreau, pe primul plan, Valea Ghimbavului, Brădetul, Petrele, Virful-lui-Neagu, acoperit de păduri în pantă, formînd o nestrăbătută perdea de vegetațiune neagră. La spatele acestora, mai spre răsărit, se vedeau Muntele Roșu, Pristopul, Peatra Dragoslavelor, Algăiul, și, în fund de tot, massa colosală

a Leaotei, ce desparte două bazine, — al Dimboviței de al Ialomiței, — iar alături de dînsa, Secăriile.

Spre sud înfine, ochiul întilnea o linie confuză de coline, în mijlocul căreia lucea Cîmpulungul, și, dincolo de acesta, cu totul în fundul orizontului, zarea șesurilor întrevăzute, perzîndu-se cu încetul în ceața depărtărei.

IV.

— «Măi Moise, zice Niță, după ce -și sătură ochii de acel spectacol scump inimei sale, știi tu că ce-mi spuseși de banii lui Besnea începe să mă frământa? Am să mă pun să-i caut, și, de vor fi ascunși în padină sau prin prejur, după cum spui, n'o să mă las până n'oi da de dînșii!..»

— «Și, găsindu-i, ce-o să faci cu ei? întrebă Moise, cam mirat de hotărîrea tovarășului său.

— «Ce-o să fac cu ei? repetă Niță, zîmbind; hei! să rămîie vorba numai pe atît că știu eu cum să-i întrebuițez!.. Mai întîiu, jumătate din ei țî-o dau ție, căci așa se cuvine, ca frate de cruce și bun prietin ce-mi ești. Apoi, cu cealaltă jumătate, o să-mi fac casă nouă în Rucăr, o să cumpăr livezile din Gruicul Rati, ce sînt de vînzare, și, astfel înzestrat, o să mă duc la Mariuca spre a-i cere mîna; iar dînsa, vîzîndu-mă cu nițică avere, va primi, poate, să mă ia de bărbat.»

— «Înțeleg, zise Moise, ți s'a urît cu viața noastră și dorești să o schimbi, ca să trăești și tu ca un bogătaș!..»

— «Ba asta vorbă să fie! protestă Niță; de tra-

ul nostru nici prin gînd nu-mi trece să mă las vre o dată, căci unde să găsesc altul mai bun și mai fericit! Nu-mi dă el tot ce-mi trebuie? Nu mă ține fără grijă și sănătos? Ș'apoi, afară de aceasta, de-ar fi să-mi schimb viața, ar trebui să mă despart de tine, și acest lucru nu se poate. Împreună am crescut, împreună am trăit până azi, și tot astfel se cuvine să urmăm și de aci înainte, cît o vrea Dumnezeu, până cînd bătrînețile ne vor ajunge și n'om mai avea puteri să muncim.»

— «Taci, mă, că nu te crez, replică Moise, serios; vorbești astfel fiindcă n'ai nădejde d'o viață mai bună. Dar, ia să dea norocul peste tine, ia să găsești comoara, la care rîvnesti de p'acuma, ș'om vedea cum o să-ți schimbi graiul. Cine știe chiar dacă mai m'oi băga în seamă!..»

Niță, care, după cum am spus, avea o dragoste nemărginită pentru prietenul său, se simți adînc mihnit de cuvintele lui. El nu-și putu stăpîni lacrimile, și, cu vocea schimbată, răspunse:

— «Moise, ceea ce zici e afară din cale! Ești nedrept cu mine, și nu știu pentru ce, căci, păn'acum, nu ți-am dat prilej să mă bănuiești. Fost-am vre o dată fățarnic cu tine? Avut-am vre un lucru din care să nu-ți fi făcut o parte și ție? Dacă ți-aduci aminte, spune, arată, și să fiu cîine de nu voiî zice și eî ca tine! Însă, nu! tu știi că aceasta nu e, tu cunoști curățenia sufletului meî, și, deaceea, mă mir că mai mă necăjești cu astfel de cuvinte!..—Acum, urmă el, după o scurtă pauză, fiindcă vorbim de astfel de lucruri, am să-ți spuiî una și bună. Nu numai banii

lui Besnea, mânca-î-ar focul, de se vor găsi, vor fi pe jumătate ai tăi, dar încă ori-ce bun am saŭ mă voiŭ învrednici să dobîndesc, de aci înainte, prin muncă, noroc saŭ altă întâmplare, îl voiŭ împărți pe din două cu tine. Acum, ești mulțămît? Mai te îndoiești de mine?»

— «Că ții la mine și-mi voești binele, replică Moise, de asta nu m'am îndoit nici o dată, și n'ai nevoie să mai mă asigurî. Însă sînt unele lucruri de cari nu trebuie să zicem vorbă mare. Iată pentru ce cam cîrteam auzind făgăduelile tale.

— «Și în aceasta greșești, întîmpină Nița, căci nu e lucru pe care să fi înțeles a-l da d'o parte cînd făceam legămîntul de adineaori!..»

— «Atunci, insinuă Moise, de ți-aș cere unul din cail ce închiriezi, vara, samsarilor ca să plimbe pe boeri la Dîmbovicioara, mi l-ai da?»

— «Fără îndoială că da, și, chiar de acum, poți să zici că al tău este!..»

— «Dar jumătate din locul ce ai în Posada de sùbt Cruci?»

— «A ta să fie! s'o stăpînești sănătos!»

— «Dar pe Mariuca, de s'o întîmpla să fie vre o dată a ta?»

— «Și pe ea ți-o dau! repetă Nița, — nu însă, astă dată, fără puțină ezitare.

— «Mă, bagă de seamă la ce spui! Să nu te căești într'o zi de vorbele tale!»

— «Nu, nu! protestă Nița; mă voiŭ ține de cuvînt! Din ce am saŭ voiŭ avea, încă o dată, nu las

nimic d'o parte. Ori-cînd vei cere, jumătate va fi a ta!..»

— «Și pe ce să mă întemeiez ca să crez că vei urma după cum zici?»

— «Mai întiîu, pe cinstea mea care n'a șovăit nici odată. Pe urmă, pe acest jurămint ce fac. Să n'am parte de prieteșugul tău, nici de această mîndrețe de privesiște ce ne stă în față; să nu dea Dumnezeu să o mai văd cu ochii, dacă mă voiü abate vre-odată dela cuvîntul meu!..»

— «Adu mîna 'ncoaci! zise Moise, mișcat de atîta mărinimie... Dar știi ceva? Asta a fost numai o glumă și o 'ncercare! Am vrut să mă încredințez dacă, în adevăr, mă iubești!..»

Și amîndoi prietenii, luîndu-se în brațe, se strîseră la piept cu căldură.

În momentul acela, un nor gros și negru, rîdicîndu-se din vale, se 'ntinse peste tot cerul, întunecînd soarele ce începea să se arate la spatele Ghimbavului.

— «Nu-î nimica, zise Niță, după ce aruncă o repede privire în partea de unde venea negura. E fumul dela varnița lui domnu Iosif din gura Cheiei. Se vede că i-aü dat foc. Mă! dar mult mai mîncă varnița aia! Nu-î ajung cincizeci de stînjeni de lemne de cuptor pe săptămîină, și știi că are două cuptoare!..»

Apoi, reluîndu-și mersul cîteva minute întrerupt, cei doi tineri se afundară în pădure.

V.

Mariuca era cea mai frumoasă și una din cele mai bogate fete din Rucăr.

Tatăl ei, — Ghică Panțiru, — moșnean din localitate, se înavuțise făcînd, în timp de mai bine de patru-zeci de ani, comerț cu var și cu cherestea. Pornit dela aproape nimic, el reușise, prin activitate, dibacie și un însemnat spirit de întreprindere, să-și facă o stare frumoasă, să cumpere livezi și munți, cu mii de ectare de păduri de brad secular, să posede turme de oi, cirezi de vaci, herghelii de cai, — un întreg economat de vite, — pe cari le trimitea regulat, în toți anii, în ziua de sfîntul Ilie, la bîlciul din Cîmpulung, spre a desface cît mai multe din ele. Afară de aceasta, el avea și bani gata, strînși în ladă, dați cu ipotecă sau transformați în obligațiuni de stat. Reputațiunea lui de chiabur, om cu dare de mîna, bogătașiu, era, deci, bine stabilită în tot județul, și ea ȳe resfrîngea favorabil asupra persoanei lui, înconjurată de stima și considerațiunea generală. Acum, la vîrsta de șai-zeci de ani trecuți, după luptele și greutățile vieței, în cari izbutise să învingă norocul, el încetase de a mai munci, și, retras în satu-i iubit, din care nimic nu l-ar fi mai scos, își trecea liniștit ultimele zile, bucurîndu-se de fructul osîrdiilor din trecut.

Traiu-î, de altmintrelea, era din cele mai simple. Sculat înainte de a se fi luminat de ziuă, el își întrebuița diminețile ca să vadă și să auză tot ce se petrecea prin sat. De obicei, după ce înbuca cîte ceva, o lua pe strada Păpușa, d'a lungul Rîușorului, în sus, și, după ce urma până în Suseni, trecea gîrla, pe partea cealaltă, se abătea un minut pe la primărie, ca să afle ce mai era pe acolo, apoi, pe strada Doamna Florica, se scobora până la podul din fața grădinei publice, unde se aflau otelul, cofetăria, cîrciumile și prăvăliile de căpetenie și unde era sigur că va găsi pe cei cu cari îi plăcea să stea de vorbă. În drumu-î, el se oprea mai la tot pasul ca să răspundă trecătorilor, ce-l saluta, și pe cari îi întîmpina, nelipsit, prin vr'o glumă, vr'o povață sau vr'o observațiune prietenească cam în felul acesta :

— «Bună ziuă, cumetre Niculae; azi, o să avem ploaie, căci văz nori pe cheia Dimboviței!..»

— «Dar bine, Chivo, nu-î rușine pentr'o fată mare să umble cu picioarele nespălate, cînd apa curge pe toate potecile?..»

— «Lele Pufo, ce ascunzi așa subt zeghe? Mă prinz că iar duci vr'o oală cu unt, în ciuda prăvăliașilor din vale!..»

— «Bravo, Vică! ai prins-o de dimineață la limbă! Se vede că țî-e punga plină. Vorba aia: e 'ntr'însa atîți bani cîți bețivi într'o comună...»

— «Surată Despo, de cînd tot îndrugî la lînă, n'ai mai făcut pe dracul ghem?..»

— «Mai dă-le odihnă cailor, Lixandre, c'o să le cază cozile de strapaț!..»

— «Nici azi nu te-ai dus la lucru, Ivane? Ferice de tine!.. Îți place să muncești ca unui ciine să lingă sare...»

— «Fă, fetelor, mai dați-vă d'o parte! Ce v'ati grămădit în drum, ca găinele pe un pumn de porumb?...»

— «Văz bine, nea Andrei, că, decît să înțelegi ce-îți spui, mai lesne ți-ai da seamă de ce boii își mestecă mîncarea de două ori!..»

— «Lele Safto, nu mai sta umflată ca o fertură de lapte în cratița de pe foc!..»

— «Ce plângi așa, măi băete? Nu vezi ce urît îți șade! Îți strîmbi buzele mai rău ca vacile cînd își leapădă udul!..»

— «Mulțămim, părințele, Mariuca e bine sănătoasă. Despre vorba măritişului, doritorî sînt—bată-i cîrnia! —destui! ca gologanii într'un disc de biserică în ziua de Paști. Păcat numai că nu se hotărăște pentru nici unul!..»

Și altele asemenea.

Peste zi, el se ducea la cofetăria din fața grădinei, la *tarabă*, cum se zicea, din cauza lavițelor de lemn, precedate de mescioare, ce stău dinaintea prăvăliei, invitînd pe mușterii să le ocupe. Acolo, el găsea sindrofia ce-i era dragă, cîțiva chiaburi ca și dînsul, cu cari sta de vorbă, discutînd asupra lucrurilor curente, —prețul varului, al scîndurilor, al finului,—sau jucînd cărți ori table pînă pe subt seară. Apoi, dacă apuca să se înnopteze, se întorcea acasă ca să cîneze, și, după masă, luîndu-l somnul, se întindea pe patu-i de scînduri, așternut cu procovițe, în cerdacu-i cu geamlîc, unde adormea îndată ce închidea ochii și unde se odihnea

pină a doua zi, la cîntatul cocoșilor, cînd se scula spre a face întocmai aceleași lucruri ca în ziua precedentă.

Cu cîți va ani înainte, el perduse pe soția sa, Haritina, model de femeie, bună, harnică, credincioasă, pe care o jelise multă vreme și de pe urma căreia rămăseseră trei fete. Pe două din ele le măritase, la oraș, cu tîrgoveți, una cu un funcționar, șef de birou la ministerul lucrărilor publice, iar pe cealaltă cu un medic. Amîndouă nemeriseră, de almintrelea, destul de bine, deși bărbații lor fuseseră atrași, luîndu-le, nu atît de persoana lor, cît de zestrea ce li se înnumărase, și, mai presus de aceasta, de speranțele de moștenire ce le rămîneau după moartea bătrînului. Fata cea mai mică, Mariuca, abia de șaptesprezece ani, rămasă acasă și crescută ca la țară, îngrijea de tatăl său și era slăbiciunea acestuia.

Ea era, după cum am spus, de o rară frumusețe.

Cînd o vedeai, în zilele de lucru, la fereastră sa prin curtea casei, cosînd sa dîndu-se după treburi, nurlie și bine croită, cu ochii negri ca porumba, cu părul galben ca aurul, despărțit în două lungi coade, împletite cu panglici, ce-î atîrnau pe spate, până în călcîe, cu fața albă și rumenă în aceeași vreme, cu gura, nasul, bărbia cum nu se mai poate, cu surîsul fermecător înfine, stai în loc ca s'o admiri, și, depărtîndu-te, te întorceai ca s'o mai privești încă. Iar, duminica și sărbătoarea, dacă se ducea la petrecere, — la horă sa la vr'o nuntă, — ochii tuturor se întorceau fără voe pentru a nu se mai lua dela dînsa. Ea era, în adevăr, vrednică de văzut în acele ocaziuni, în frumosu-i costum de Rucăr, mai scump și mai luxos

decît cele mai bogate, — cu cămaşa-i de borangic, străvezie, cusută pe pept și la umeri numai în fir și'n mătăsuri; cu minteanu-i de postav subțire, tivit pe margini cu catifea de culoare și acoperit, pe la încheieturi, cu găefane; cu salba i de galbeni împărătești, a cîte zece unul, căzînd, în trei șiruri, ca o ploaie de aur, pe sînu-i de fecioară; cu fota-i minunată, de lînă aleasă, prinsă de mijloc printr'o încingătoare de bete cu fluturi și mărgele, strînsă pe șolduri, și, de jur împrejur, împodobită cu un chenar de argint și mătase, țesut din bucată, pe fund conabiū sau albastru închis, care o acoperea mai toată; cu pantofi-i de piele galbenă pe ciorapi de ață neagră, bine trași; cu pălăria-i de pluș cafeniū, de formă bărbătească, pe care lucea o mușcată roșie și care, așezată, cam într'o parte, pe păru-i blond, îi încadra admirabil obrazul de o frumusețe neîntrecută. Apoi, de apuca să se prinză în joc, prive-liștea era și mai încîntătoare. S'o fi văzut atunci cum se ținea, cu ce farmec suveran își mișca capul, își pleca ochii, își mlădia corpul, nu te mai puteai sătura de a o admira, uitați tot din prejuru-ți, și, uimit ca de o vedenie seducătoare, ți se părea că a rămas singură dinainte-ți pentru a evolua într'un nimb de grație și de armonie!

Mulți încercaseră să-i dobîndească mîna, flăcăi din sat, mai toți băeți de oameni cu dare de mîna; învățători rurali, mîndri de pozițiunea lor, ce constituia pentru dînșii un fel de aristocrație intelectuală; absolvenți de prin seminare, cu înfățișarea blajină, cari, înainte de a se preoți, căutaū să se căsătorească; chiar funcționarii publici de prin orașe, ce avuseseră ocazia

să o vază, vara, în timpul vacanților, cînd veneau să petreacă o lună sau două în partea locului. Nimeni însă nu avusese norocul să fie primit, căci, nefiind grăbită să se mărite, făcea pe greoaia și găsea fiecăruia cîte un cusur

În ceata adoratorilor ce umblau după dînsa, se număra și Niță Palie. El o văzuse crescînd, fiind cu vr'o doi ani mai mare decît dînsa, o'nțilnea adesea la horă, jucase de multe ori alături cu dînsa și se simțise, într'o bună dimineață, cuprins, așa, ca din senin, de dragostea ei. Sortii lui însă de a o obține de soție erau mai slabi decît ai tuturor celorlalți, de oarece el era mai sărac dintre toți. Mariuca, ce e drept, deosebise pe acest frumos tînar, blond și rumen, înalt și subțire, cu mușchii de fer și cu mișcările pline de grație, pe care-l cunoștea, de mică copilă; totuși, chiar dacă pornirile inimei sale ar fi împins-o spre dînsul, îndemnînd-o să-i dea preferință, deosebirea de condițiuni punea un obstacol neînvins între ei doi. Ea era fată de om bogat, — ajuns, — și se considera de un aluat superior pretendentului său. Prejudicițiile de clasă, mult mai vii și mai tenace la sat decît în orașe, o împiedicau, prin urmare, ca o micșorare, ca o reîntoarcere la starea inferioară din care eșise, de a se uni cu un om fără avere, și de aceea nici nu vrea să auză de dînsul.

După ce încercă în toate chipurile să-i moaie îndărătnicia, dar în zadar, Niță Pălie începu să-și ia nădejdea de a o vedea vre-odată a sa. El păstră, fără îndoială, în sufletul său, o mare dragoste pentru dînsa, însă o dragoste din acele fără speranță, ce omoară orice luptă

pentru posesiune și fac pe om să se dea mai dinainte drept învins. Iată pentru care cuvînt, ori de cîteori venia ocazia, el nu mai vorbea de dînsa de cît ca de ceva foarte depărtat, aproape pierdut pentru el. Iată pentru care cuvînt iarăși, în convorbirea de pe Ghimbav, la care am asistat, el nu se supără de propunerea prietenului său Moise Băgeac, ba chiar, crezînd lucrul cu neputință, făcu, după cum am văzut, jurămînt că va împărți cu dînsul tot ce va dobîndi, *chiar pe Mariuca*, dacă se va întîmpla să fie vre-odată a lui.

VI

Era prin întâia jumătate a lui Iulie, și Rucărul apucase să se umple de orășenii veniți ca să petreacă vara, la răcoare, în mijlocul munților.

În ziua aceea, pe subt seară, când soarele, roșiu și rătund, se scoboară, — după Munțișor, — la asfințit, Mariuca se afla, cu cîteva fete de vîrsta ei, pe lavița dela poartă, lucrînd și stînd de vorbă. Ea aștepta, de cîteva zile, noutăți dela București, și, cu ochii întorși spre partea de unde știa că are să vie, pîndea trecerea factorului ce împărțea corespondența dela oraș.

Cum auzi, de departe, pasul acestuia milităresc, — iute și regulat, — ea se sculă, și, eșindu-i înainte, îi adresă această întrebare:

— «Astăzi, ai ceva pentru mine, domnule Nae?»

— «Da, domnișoară!» îi răspunse împiegatul poștal, surizînd.

Apoi, cătînd în geanta sa de piele, plină cu hîrtii și ziare, scoase un plic pe care i-l dete.

Era o scrisoare dela surorile ei, deprinse a veni, la acea epocă, să respire aerul natal, în casa părintească. Printr'însa, ele o înștiințău că sosesc peste două zile și-i recomandau să fie gata spre a le primi.

Din norocire, Mariuca, cunoscînd obiceiul lor, avusese grijă să pue, mai dinnainte, casa în regulă. Odăile de sus, — cele gătite, — nelocuite în timpul anului, căci erau rezervate numai pentru primirea persoanelor de considerațiune, la vizitele dela zilele mari, fuseseră spoite, spălate, deretecate. Ea pusese să curețe curtea, — foarte spațioasă, — împrejmuită cu parmaclîc și frumos umbrită de cîțiva paltini și brazi seculari, printre cari creștea o iarbă scurtă și deasă, pururea verde; regulase grădina, plină de flori, rustice, fără îndoială, însă variate ca formă și ca miros: — trandafiri, garoafe, indrușaim, mușcate, crini albi, canale, crăițe, dalii, busuioc, ochiul bouului, etc. —; îngrijise chiar de livedea dela spatele cașelor, sădită cu pruni, crescuți pe povîrnișul dealului, până la jumătatea lui, și acoperită cu fin mare, unde, la ocazie, se putea așa de bine întinde masa sau dormi, la umbra nucilor. Totul era, prin urmare, gata pentru primirea musafirilor, și aceștia n'aveau decît să vie sănătoși. Singurul lucru ce mai rămăsese de regulat era cestiunea trăsurilor ce trebueau să aducă persoanele și bagagiul dela Cîmpulung; însă aceasta era treaba tatălui, și Mariuca se lăsă în nădejdea lui, știind că, și fără dînsa, el va pune la cale cele de cuviință spre mulțumirea tuturilor.

În ziua hotărîtă, Eleonora și Clotilda, — căci astfel se numeau acum fetele cele mari ale lui Ghică Panțiru, în semn de protestare, probabil, contra prozaicelor numiri de *Petra* și *Mitana*, cu cari le gratificaseră nașii lor la botez, — Eleonora și Clotilda sosiră în Rucăr, în goana cailor, într'un nor de praf, precedate de sgomotul clopotelor și pocnetul bicelor,

ce scoteau lumea la ferestre. Ele erau însoțite de bărbații lor, și, cum se scoborîră, umplură casa de gălăgioașa lor personalitate. Ele începură prin a scotoci pretutindeni, voind să vadă tot, să afle până la cele mai mici incidente petrecute, în lipsă-le, de anul trecut, decînd nu mai daseră pe acolo. Și aceasta, nu la rînd și cu încetul, ci dintr'o dată și pe nerăsuflătele, vorbind amîndouă în acelaș timp, nedînd vreme să li se răspundă, trecînd, fără tranșiție, dela o întrebare la alta, zăpăcind atențiunea celor la cari se adresaū: — Ba moș Colilie mai trăește încă? ba cînd se mărită fata lui Sava Pipercu, dascălul dela Adormirea din Suseni? ba doamna Emilia Oarcă, institutoarea, tot în vrajbă e cu bărbatul ei? ba la cine se fac, acum, mai des, sindrofiile și partidele de *maus*? ba ce fel de om e tînărul Alcibiad Bilureață, noul judecător de pace? ba ce e adevărat în grozăviile ce se spun despre domnișoara Sevastița Maghirescu, moașa comunală? ba cu cine e în relațiuni mai intime locotenentul Francisc Vaja, comandantul companiei? Și cite altele de felul acesta!

Mariuca, buimăcită de acest torent de întrebări ce cădea asupra-î, căta să răspundă cît mai complet, impresionată încă de aerul de cucoane mari, ce luaseră surorile sale, de gesturile lor pline de superioritate, de costumele tapagioase ce purtau, de graiul ce adoptaseră, greu de înțeles, amestecat cu cuvinte străine, cu franțuzisme, pe cari ea, biata fată crescută la țară, își da toate ostenele să le priceapă.

După ce satisfăcu, pecît îi era prin puțință, curiozitatea mai marelor sale, ea le lăsă să se gătească,

avind, de altminterlea, ea înșă-și trebuință să se schimbe, căci îi spusese că voiau să iasă îndată, nerăbdătoare de a face vizitele obligatorii pe la cunoștințele mai intime, precum și de a da ochi cu lumea străină ce, pe subt seară, se aduna în grădina publică, împrejurul chioșcului, unde cântău lăutarii.

VII

Rucărul, anul acela, părea mai plin și mai animat decît de obicei. Nu e vorbă, lumea ce se strînsese într'insul nu era din cele mai alese. Dimpotrivă, ea era foarte amestecată. Însă făcea număr, și, de departe, da iluziunea unei societăți cum se cade.

Ea se compunea, mai întîiu, din categoria oamenilor de rînd, — a mitocanilor, — cum se zice, cari, îndată ce încep căldurile, își iaă gîamantanele și pornesc la munte. Gloata acestora, — cea mai numeroasă, — timp de cinci săptămîni, cît durează vilegiatura, locuște în casele cele mai eftine, și, prin urmare, cele mai sărace, dela extremitatea nordică a satului, în Sușeni, unde se hrănește escluziv cu lapte, cu brînză și cu măsline murate. Ziua, acești oameni se respîndesc prin împrejurimi, cutreeră văile, străbat înălțimile, rup pui de brad pentru a se împodobi cu ramurile lor, calcă în picioare iarba de prin poiene, se tăvălesc prin livezile necosite, unde încurcă fînul verde, umplu pădurile cu cîntecile lor obscene și cu cojile de ouă răscoapte ce lasă în urmă-le, strică în fine farmecul locurilor celor mai încîntătoare prin nota vulgară ce eșe din toate actele lor.

Veneaă, după aceea, micii funcționari și rentierii cu mijloace restrânse, cari, aflându-se, acolo, la largul lor, cătaă să facă pe marii și pe grozavii. Ei locueaă pe unde apucaă, în otel, dacă găseaă camere, saă pe la particulari, unde închiriaă cîte-o odae, și constitueaă clientela cea mai serioasă a ospătărielor lui Oncescu și lui Moldoveanu, la cari luaă masa. Peste zi, ocupațiunea lor era să ia băi reci în Dîmbovița, să joace popice saă să facă partide nesfîrșite de table și de pichet la taraba lui Nicu cofetarul. Ei duceaă mai toți o viață vegetativă, căci puțini dintr'înșii aveaă curagiul să întreprinză vre o excursiune mai depărtată. Numărul lor era asemenea foarte mare.

În fine, și ca o slabă esceptiune, eraă și cîteva familii cunoscute, așezate prin case mai prezentabile, — la Ghicuța, la Poțincu, la preotul Mușetescu, la Moșoi, la Cotîrleț. Însă aceste familii trăeaă la o parte, își aveaă menagiul și bucătăria lor proprii, nu comunaă decît între dinsele și evitaă de a se pune în relație cu ceialți. Spre seară numai, — cîte odată, — pentru a ucide timpul până la ora mîncărei, ele făceaă cîte o scurtă aparițiune în grădina publică, unde, după cum am spus, lăutarii atrăgeaă pe toți gură-cască din localitate.

VIII

Cum își terminară vizitele, Eleonora și Clotilda apărură în poarta grădinei, — despre pod, — întovărășite de Mariuca și urmate de doctorul Xenofon Bengalici și de inginerul Irimescu-Răstoacă, soții lor. Ele își puseseră, pentru ocaziune, niște costume noi, ultima creațiune a modei, menite a atrage vederile și a face senzațiune: — rochi de postav roșiu, cu bolero și sutașuri negre; gulere scrobite, cu cravate formă marină, pe peptare de fulard roz; pălării de paie bărbătești, cu panglici în două culori. Pentru a nu mătura praful, ele ridicău, umblind, rochile, dela spate, foarte sus, ceea ce lăsa să se vază, subt cascada volanelor dela fuste, ce părea un curcubeu de mătăsurî suprapuse, pulpele lor rătunde, cu ciorapii bine trași, și picioarele lor, cam virile, în pantofii de lac cu tocurile înalte.

Ele intrară, superbe, cu aere de prințese, și, înainte de a se așeza, voră să facă ocolul grădinei pentru a-și da seamă de societatea ce se afla într'însa. Ele apucară, deci, pe aleea cea mare, de subt chioșc, și o urmară până la capăt, — despre tăiere, — schimbînd saluturi discrete cu persoanele pe cari le cunoștea. Pe urmă, după ce, printr'o repede privire, in-

spectară aleele vecine, unde bănci de mesteacăn goale aşteptău pe trecători, urcară taluzul de brazdă până la parapet, şi, de acolo, o luară d'a lungul cheiului de pe Riuşor înapoi până la punctul esact de unde plecaseră.

În timpul acesta, lăutarii executaū, cu nepăsarea lor de maşine însufleţite, cîntecile cele mai variate din repertoriul lor: — polci, valsuri, sîrbe, romanţe, — străine sau indigene —, chiar arii de operă, prinse din ureche şi reproduse după cum da Dumnezeuū. Iar publicul, grămădit în rondul dela intrare şi împrejurul chioşcului, d'asupra căruia filflea drapelul naţional, sta pe loc sau circula în mici grupuri, unde predomina elementul femeesc. Unii, răsturnaţi pe băncile agreste ce primăria le pusese la dispoziţiune, vorbeau de afacerile lor; alţii, privind, ascultaū muzica; cea mai mare parte făceau aprecieri răuvoitoare asupra trecătorilor, cu cari, cu un moment înainte, schimbaseră saluturi politicoase.

— «Şi cînd te gîndeşti, draga mea, zicea încet către amica lînga care era aşezată, o profesoară, arătînd din ochi pe o doamnă ce trecea urmată de o doică şi de mai mulţi copii, cînd te gîndeşti că şi aceasta face pe marea şi pe bogata, îţi vine să ieşi cîmpii şi nu ştii ce să mai crezi! În toate ocaziile, ea se arată pretenţioasă, o ia de sus cu ceilalţi, parc'ar fi de viţă nobilă şi nu s'ar numi madam Pepenel, şi nu vorbeşte decît de veniturile şi de moşiile sale. Cu toate acestea, ascultă cum trăeşte. Copiii şi-î ţine în dosul otelului, — la Matei, — unde, de calicie, îi hrăneşte numai cu pine şi cu brînză. Doica şi-o lasă aproape nemîncată. Ea singură se duce la birt; însă, aci, ca să nu cheltu-

ească, găsește cușur bucatelor, le încearcă pe toate, și, după ce le gustă bine și se satură din ele, le dă înapoi sub pretext că nu sînt bune. Tocmai într'un tîrziu, se hotărăște să ia cite ceva, dar nici o dată mai mult de o jumătate de porție, străpătînd cît zece pe bietul Oncescu, care numai cu profit nu se alege de pe urma ei!...

— «Dar asta! replica prietina ei, indicînd pe o țărancă chipeșă, cu înfățișare trufașă, ce venea spre ele în splendid costum național. O vezi cum calcă? parcă s'ar trage din Por Împărat și n'ar fi Rîța lui Niță Cotoiū din Dragoslavele! Mă prinz că nici n'are să ne salute! Totuși, în tinerețe, — și nu e așa mult de atunci, — ea a umblat în opinci, cu fota împetecată și cu cămașa ruptă sdrențe. Pe atunci, ar fi fost fericită ca persoane ca noi să-i zică măcar bună ziua. Tatăl său n'a avut decît citeva dramuri de pămînt în moșia comunei, care se întinde pînă la graniță. Azi însă, el stăpînește munți, păduri, livezi, de mii de pogoane, dobîndite prin jaf, cotropire și înșelăciune. Acestea nu sînt, — pare mi-se, — titluri destul de frumoase ca să te mindrești cu ele, și, avîndu-le pe suflet, fiica lui ar trebui să fie mai puțin îngîmfată!...»

— «Ia privește, mă rog, la Elena lui Ștefan Caponea, șoptea, pe banca de alături, soția unui militar către o damă în vîrstă, cu care sta de vorbă, cum face ochi dulci locotenentului Francisc Vaja, parcă azi l-ar vedea pentru întîia oară! Cu toate acestea, ea îl cunoaște destul de bine, — prea bine chiar, — spun gurile rele, căci, de multe ori, noaptea, pe cînd bietul Caponea era dus să-și inspecteze varnițele,

tînărul ofițer a fost zărit strecurîndu-se în casă, pe furiș, și rămîind acolo până la ziuă! . . .»

— «Dar de Aneta Minghiruș ce zici? răspundea interlocutoarea ei, neputîndu-și ține rîsul. Dacă e vorba de ofițeri, apoi nimeni nu are mai multă aplecare pentru ei decît dînsa, și aceasta în ciuda bărbatului său, care, el, nu-i poate suferi, și cu drept cuvînt, sârmanul! O vezi ce iute a făcut cunoștință cu cei doi căpitani, veniți, azi-dimineață, din Cîmpulung? Parcă i-ar fi păscut decînd lumea! Nu e chiar de mirare să-i fi poftit la masă, mai ales că e singură acasă, bărbatul-său fiind dus la București după daraverile sale! . . .»

— «Grozav s'a mai dichisit, azi, Emilia Oarcă! observa o damă în negru, plecîndu-se la urechea unui domn scurt și gros, de care umbla vecinic însoțită. Ai zice că voește să sperie lumea saŭ că așteaptă pe cineva! . . . — Ce ți-e, frate, și cu dăscălițele astea? reluă ea, după o scurtă pauză, înveluind pe aceea despre care vorbea într'o lungă căutatură. Aŭ ajuns să se ia în serios și să crează că totul le e ertat. Uită-te la aceasta. Deși eșită din opincă și măritată cu un negustoraș d'aici din sat, fiindcă a trecut prin Azil și a fost în urmă numită într'un orașel de provincie, se socotește dintr'un aluat superior și-și ia aere de prințesă. Cu toate acestea, ea n'are nimic, nici merite, nici moralitate, pe care să se sprijine, afară, poate, de protecția cîtorva funcționari din minister, cărora le împarte favorurile sale. Școala și-o ține ca vai de lume, deoarece numai la cursuri nu-i e mintea. Pe bărbatul-său îl vede odată pe an, în timpul

verei, cînd vine să-și treacă vacanțele la munte, și atunci pentru a-i face viața amară și a-l acoperi cu disprețul său, căci ea se crede nedreptățită de soarta care i-a dat un om modest drept soț. Singura-i plăcere e să se gătească, să cate a place bărbaților, să lege cunoștință cu dînșii, nesfiindu-se de a trimite pe chiar fiică-sa cu bilete pe la aceia din ei cu cari se află în intimitate! . . . Azi, ea a mirosit vre un vînat nou; de aceea s'a împopoțonat, ca o păpușă, și a eșit la pîndă, ca o pisică ce umblă după vrăbii! . . .

— «Tot cam în felul ei, și făcîndu-i grozavă concurență, e și moașa diplomată din Urlați, răspundea domnul cel scurt și gros, gentila domnișoară Sevastița Maghirescu, venită și ea în vilegiatură la părinți, în Rucăr, și pe care o zărești, fericită, în grupul celor de studenți, cari se întrec să-i facă amabilități. După cum poți băga de seamă, ea e prietină cu fiecare dintr'înșii, ceea ce nu o împiedică de a cultiva și cunoștința altora, a aceluși Izidor Umbertovici, spre exemplu, ce-i zîmbește de pe banca din față, unde s'a așezat cu un aparat fotografic în mîna . . . Apropo de acest jidan, știi care 'i e boala? De a bălăci mai toată ziua în apă, sub pretext de pescuit, și de a fixa prin fotografie tot ce 'i ese înainte, chiar lucrurile cele mai neînsemnate. Dimineața, cum se scoală, își ia instrumentele și pornește pe Dîmbovița, încotro vede cu ochii. El se depărtează cît poate mai mult de sat, pătrunde în locurile cele mai retrase, stă ceasuri în udătură, protegiat de încălțămintele impermeabile ce poartă, și nu pare mulțumit decît cînd a prins vre o fiță de păstrăv saū a fotografiat pentru a suta

oară aceleași lucruri, ce nu mai prezintă nici un interes. Apoi, după prînz, pe cînd nevastă-sa își face somnul, el se duce, spre a-și desvolta clișeurile, la Sevastița Maghirescu, unde a găsit și a luat cu chirie o cameră obscură admirabilă! . . . »

— «Iată și pe Alcibiad Bilureață, ființa cea mai zevzeacă de pe lume! zicea, într'un grup de tineri, unul mai guraliv, arătînd pe judecătorul de pace ce, tocmai, trecea, însoțit de un domn înalt și smead, cu înfățișarea galeșă și cu vorba mălăeață. Mîncărimea de vorbă și presumpțiunea omului acestuia întrec orice închipuire, și el nu se poate desbăra de dinsele, deși a pățit multe neajunsuri de pe urma lor. El se crede universal, e gata să discute asupra oricărui subiect, posedă o soluțiune la problemele cele mai dificile, își dă opiniunea, fără jenă, pe toate cestiunile, chiar pe cele de cari aude vorbindu-se pentru întîiași dată, și plictisește lumea prin pretențiunea ce are de a trece drept competent în orice materie. Cu toate acestea, n'a citit în viață-i nimic serios, studiile și le-a făcut pe sponciū și n'a căutat nici odată să și le completeze, bunul simț îi lipsește cu desăvîrșire, iar întreg bagagiū-i de cunoștințe se reduce la notițe prinse de prin ziare, nemistuite bine, ba chiar, în mare parte, denaturate, prin propria-i imaginațiune. De unde să i vie, deci, atîta încredere în sine? După părerea mea, din două cauze. Mai întîiū, din inconștiență, căci natura-i necioplită și lipsa-i de judecată îl fac să nu-și dea seamă de enormitățile ce spune; pe urmă, din succesele-i dela cafenea, unde, în fața țaranilor simpli și fără cultură, poate să spue, necontrazis, tot ce-i

trece prin cap, ba chiar să provoace admirațiunea prin siguranța cu care debitează bazaconiile cele mai ne-crezute! . . . »

— «Dar prietenul lui, — Rașcu, — pe care, uitați-vă! l-a prins și-l pisează fără milă, ce cusur are? reluă un alt tînăr, continuînd comentariile răutăcioase ale tovarășului său. Acesta e adevăratul tip al literatului răsufat, fără spirit, nici talent, care caută totuși să se impue prin mijloace neonorabile. După ce a încercat din toate, — avocatură, diplomație, profesorat, — cu un invariabil nesucces, el s'a aruncat în critica literară, agățîndu-se de pulpana marilor noștri poeți și crezînd că, prin îngenuchieri, va reuși să fie măcar băgat în seamă. Vană speranță! Scrierile lui nu stîrniră nici chiar disprețul, pentru cuvîntul că nu fură citite de nimeni. Atunci, el recurse la o altă tactică. Subt pretext de a sprijini o publicațiune cu pretențiuni literare și artistice ce, fie zis în treacăt, n'are valoare decît prin luxul tiparului ce i se dă gratis, el se adresează saloanelor, unde ținu cîteva conferințe, cerșind votul cucoanelor și puindu-se subt protecțiunea de fuste. Izbînda însă fu și aci problematică, deoarece nu reuși decît să-și plictisească auditorul prin miorlăiturile anoste la cari îl făcu să asiste. În desperare de cauză, văzînd că totul îi merge pe dos, chiar politica, în care căută asemenea să se vîre, el veni aci ca să se gîndească la noi combinațiuni spre a învinge piaza rea ce-l urmărește, ferice, de altminterlea, de a fi întîlnit pe Bilureață, cu care poate discuta, pe îndelete, despre toate din lume, și căruia nu-i e oprit să șpue orice, chiar că e un scriitor de merit! . . . »

IX.

În momentul acela, tînărul care rostea această critică severă, fu întrerupt prin apariția Eleonorei și Clotildei, cari, după ce ocoliseră grădina, precum am spus, se întorseseră, d'alungul cheiului, iarăși la chiosc.

— «Dar astea cine-or mai fi!» exclamă toți tinerii din grup într'un glas, văzîndu-le pentru întîia oară. Ei se apropiară.

Fetele lui Panțiru găsiseră deja cunoștințe și intraseră în vorbă, răspunzînd întrebărilor, cerînd, la rîndul lor, explicațiuni.

— «Bonjour, madam Cotoiü! zicea Eleonora, în limbajul ce-î era familiar. Tot tînără și frumoasă ești?... Ce vesele sîntem de a te vedea!... Dar micuții? dar întreaga familie?... ce fac?...»

Țăranca, despre care am auzit deja vorbindu-se și căreia se adresau aceste cuvinte, se roși de plăcerea de a fi astfel interpelată în fața lumii. Apoi, pentru a nu se lăsa mai pe jos, se grăbi a răspunde și ea în aceeași limbă împestrițată, ce suna grozav de urît în gura unei femei dela țară.

— «Mersi, madam Bengalică, sintem cu toții bine! Dar dumneavoastră, decînd aici? decînd *supriza* de a vă avea în mijlocul nostru?...»

— «Noi, replică Clotilda, am sosit chiar azi, și, abia spălate de praf, am alergat aci spre a ne găsi amicii!.. Și bine am făcut, căci mare parte din ei îi vedem adunați în acest loc!.. — Bonjur, madam Oarcă! bonjur, madam Caponea! bonjur, madam Minghiruș! bonjur, madmoazel Maghirescu! adause ea, întinzînd mîna acestor doamne, ce, zărindu-le, se apropiaseră spre a le saluta.

— «Rucărul dumneavoastră, reluă Eleonora, după ce strînse și dînsa mîna amicelor sale, a devenit de necunoscut. Ce sublimă idee de a se fi aranjat grădina, ce, anii trecuți, nici nu merita acest nume! Cel puțin, acum, lumea are unde să se vază! Ea găsește aci un *rendez-vous* destul de plăcut...»

— «Dar chioscul acesta, urmă Clotilda, cine o fi meșterul care l-a făcut? E nostim de tot, în forma-i octogonă, cu temelii-le de piatră, cu stîlpi-i de brad cioplit, cu acoperișu-i tăvănit, cu garnitura-i de șipci încrucișate! *Parole d'honneur*, nici chiar în Karlsbad, unde am fost astă primăvară, n'am văzut mai frumoase! Nu-i așa, *ma chère Eléonore*?»

— «Fără îndoială! confirmă Eleonora... — Da! trebuie să constatăm, continuă ea, că începem să facem progrese! O dovadă mai mult sînt acești *musiciens*, aduși ca să distreze publicul și despre cari nici vorbă nu era altă dată!»

— «Și nu-i numai atît! interveni Emilia Oarcă, care se umfla în pene auzind pe aceste îmbucurește-

nite estaziindu-se asupra progreselor ce făcuse satul în care era nevoită să-și petreacă verile. Ceea ce vedeți aci nu e nimic pe lângă celelalte îmbunătățiri introduse de noua administrațiune în comuna noastră. Mai întîiu, avem cheiul de peatră, pe care, poate, l-ați observat deja, ce pornește de aci și se prelungeste, d'alungul Riușorului, până dincolo de Ghică-Năstăseanu, în Suseni, și pe care ar putea să ni-l invidieze orașe cu mijloace mult mai mari, chiar Bucureștii...»

— «Da, da, aprobară ambele fete ale lui Panțiru într'un glas. Acest cheiū e într'adevăr minunat, și, deși nu l-am văzut decit în treacăt...»

— «Avem, după aceea, școala, întrerupse Emilia Oarcă, care, o dată pornită, nu se oprea așa lesne. Cînd va fi gata de tot, ea va putea sta alături cu cele din Cîmpulung pentru cari statul a cheltuit atîția bani. Avem, în al treilea rînd, biserica cea nouă, Adormirea, bine zidită și frumos împodobită, ce posedă, afară de aceasta, drept iconastas, tîmpla Sărindarului, din timpul lui Matei-Basarab, dăruită comunei noastre la dărîmarea bisericeii. Avem, însfîrșit, drumul cel nou dela Dîmbovicioara, pe care te poți duce în trăsură până la gura peșterei...»

— «Cum? esclamară Eleonora și Clotilda, s'a făcut drum de trăsură la Dîmbovicioara?»

-- «Negreșit, urină Emilia Oarcă, și chiar bun de tot! De acum, persoanele ce nu pot călări, nu mai sînt nevoite să se priveze de a vedea această minune a Rucărului său să sufere mii de torturi, încălecînd pentru a se duce s'o vază. De acum, comod așezate în trăsuri, chiar cu patru cai, ele pot răzbi până în fundul

defileului și admira fără osteneală această podoabă a munților noștri».

— «Dar gîrla, repede și bolovănoasă, cum fac s'o treacă pe la cotișuri? obiecțară iarăși ambele surori, nedomirite bine.

— «Gîrla o trec pe punți de bîrne, solid construite și așternute cu pietriș, explică Emilia Oarcă. O! în privința aceasta, să n'aveți nici o grijă! s'aû luat toate măsurile, s'aû înlăturat toate dificultățile, și escursiunea la Dîmbovicioară a devenit, azi, o adevărată jucărie!..»

Împiedicată în circulațiunea sa, lumea, în vremea aceasta, se grămădise împrejurule, uitîndu-se cu curiozitate, ascultînd, cătînd să lege cunoștința.

— «Madam Bengalici, madam Irimescu, dați-mi voe să vă prezint pe domnii căpitani Cristian Cenușe și Alexandru Toroș! zise deodată Aneta Minghiruș, tăind vorba Emiliei Oarcă, care se uită cam rău la dînsa.

— «Încîntate! repetară, una după alta, fetele lui Panțiru, înclinîndu-se spre ofițeri c'un surîs amabil. Apoi, întorcîndu-se spre soții lor, cari staû nemișcați la spate:

— «Domnii căpitani Toroș și Cenușe; domnii doctor Bengalici și inginer Irimescu-Răstoacă, ziseră ele, prezintînd.

Cei patru bărbați își deteră mîna.

— «Sînteți de mult în Rucăr, domnule doctor? întrebă, pentru a intra în vorbă, căpitan Cenușe.

— «Nu, domnule căpitan, răspuse acesta. Abia de cîteva ceasuri. Am sosit cu trenul de unsprezece

în Cîmpulung, și, pe la trei, am fost aici. Dar dumneavoastră ?

— «Noi, v'am precedat cu puține ore, replică Cenușe, căci sîntem veniți abia de azi dimineată...— Frumoasă localitate e satul acesta ! adăose el, plimbându-și ochii pe înălțimile din față. Nu ne mai putem sătura de a admira».

— «Și atî venit să stați mai multă vreme!» întrebă, la rîndul său, Irimescu-Răstoacă, pentru a zice și el ceva.

— «Din nefericire, nu, răspuse căpitan Toroș. Regimentul nostru e în Constanța ; am venit în Cîmpulung numai pentru cîteva zile, și, aci, abia sosiți, am fost invitați la o excursiune ce are să se facă, mîine, la o peșteră foarte interesantă din apropierea Rucărului, nu știu cum îi zice. Poimîine, va trebui însă să ne înapoiem, căci permisiunea ce avem expiră. Ne propunem, totuși, a ne reîntoarce cît de curînd, și atunci vom sta mai mult timp...»

— «Auzi, *ma chère Eléonore*, zise Clotilda către soră-sa, domnu căpitan spune că mîine are să fie o excursiune la o peșteră din apropiere !»

— «Da, confirmă Aneta Minghiruș, și încă o excursiune frumoasă, cu dejun și lăutari, organizată de un cerc de amici. Dacă voiți să ne faceți plăcerea, vom fi încîntați cu toții de a vă avea cu noi».

— «Și unde aveți să mergeți ? întrebă Eleonora, sedusă de ideea de a dejuna, pe iarbă, în aer liber, în mijlocul unei vesele societăți.

— «Ne-am propus, răspuse Aneta Minghiruș, să ne suim la Plescioare, colo, d'asupra stincilor ce

domină Cheia Dîmboviței. O! acolo, e un loc încântător, într'o dumbravă de alunii, cu o priveliște admirabilă în față. După ce vom dejuna pe covorul verde al ierbei smăltate de flori, vom porni în procesiune, precedați de lăutari, și, prin valea dela spatele Pleașei, ne vom urca la Brădițel. Aci, vom sta ca să vizităm peștera, care e foarte interesantă, iar pe sub seară, ne vom întoarce prin livezile de sub Braniste, cîntînd și rîzînd, ca niște oameni cari aū petrecut bine».

— «Dar știi că va fi *charmant, ma chère Clotilde!* esclamă Eleonora, cu totul decisă prin perspectiva unei bune distracții ce li se oferea. — *Chéri*, adaoase ea, întorcîndu-se spre doctorul Bengalicî, nu-î așa că vom merge și noi?»

— «Negreșit, răspunse acesta, dacă lucrul vă face plăcere și dacă, totuși, societatea primește să o însoțim».

— «O! despre societate, ea va fi onorată și fericită de a vă avea cu dînsa! încredință Aneta Minghiruș, care părea promotorea partidei proiectate... — Nu-î așa, doamnelor? adaoase ea, întorcîndu-se spre persoanele ce asistaū la acea scenă.

— «Fără îndoială!» zise Emilia Oarcă.

— «Mai e vorbă!» răspunseră Rîța lui Niță Cotoiū și Elena lui Stefan Caponea.

— «Cum de nu!» strigă Sevastița Maghirescu.

— «Lucrul nu se mai întrebă!» repetară căpitaniî Cristian Cenușe și Alexandru Toroș, făcînd loc, în acelaș timp, locotenentului Francisc Vaja, care se apropiase și ceru să fie prezentat.

Aneta Minghiruș profită de ocasiune pentru a

prezinta și alte persoane, pe cari Eleonora și Clotilda nu le cunoșteau încă, și care trebuiau să ia parte la escursiune, pe doamna Tarsița Pepenel, pe Alcibiad Bilureață, pe Rașcu, pe tinerii Gabriel Rușescu și Mișu Voinea, ce făceau pe *gomoșii* Rucărului și pe cari î-am auzit pronunțînd diatribe așa de acerbe contra judecătorului de pace și amicului său, de care umbla însoțit. Apoi, fiindcă se înserase bine și fiecare urma să se ducă la masă, se despărțiră cu toții, dîndu-și întîlnire pentru a doua zi, la ora opt dimineața, în acelaș loc, — grădina publică, — de unde escursiunea trebuia să pornească.

X.

Cu mult înainte de ora hotărîtă, cea mai mare parte din excursioniști era de față, la locul de întîlnire. Fiecare adusese, împachetate în hîrtii, în șervete sau în coșulețe de voiagiū, proviziunile ce, puse în comun, trebuiaū să servească la ospățul general. Doi țărani, tocmiți pentru a le transporta, le așezaū, pe îndată ce li se predaū, în dăsași, deja enormi din cauza numărului celui mare de pachete. Un al treilea țaran avea însărcinarea să ducă ploscile, comandate la Oncescu, care era reputat că are vinul cel mai bun din localitate.

Cu toate acestea, cei sosiți înainte cătaū să-și facă de treabă, adăstînd pe ceilalți. Unii se plimbaū încet prin grădină, consultîndu-și din cînd în cînd cea-sornicele ; alții, adunați pe podul de pe Riușor, priveaū la trecători și schimbaū glume între dinșii ; alții, aducîndu-și aminte, în ultimul moment, că aū uitat să cumpere cîte ceva trebuincios, se repezeaū în prăvălia lui Busuiocescu sau a fraților Ionești, din față, unde erau siguri că vor găsi ceea ce le lipsea ; cîțiva chiar

luaseră loc la taraba dela cofetărie și puseseră să le servească consumațiuni: ceai, cafea cu lapte sau ciocolată.

Alciwiad Bilureață, în costum de excursionist alpin: — pălărie tiloreză verde, cu cîrlionți de rățoiu la ceafă; veston de postav, cu nasturi de corn de cerb și buzunare pretutindenî; jumelă, în toc de piele, după gît; lung baston, cu bold de fer, în mîna, — se plimba pe dinaintea ospătăriei lui Moldoveanu, vorbind ces-tiuni militare cu căpitan Cenușe, pe care vrea să-l convingă de competența sa și în această materie.

— «Dacă vrei să-ți povestesc bătălia dela Plevna, zicea el, iată cum s'a întîmplat...»

— «Mulțumesc, răspundea Cenușe; am fost față, și o cunosc în toate amănunțimile ei!»

— «Fără îndoială, insista Bilureață; însă ceeace am să-ți spui, sînt lucruri inedite, pe cari mi le-a povestit un general din marele stat-major...»

Și, fără să dea timp interlocutorului său să mai facă vr'o observațiune, începea, pentru a suta oară, o narațiune lungă, confuză, greoaie, plină de absurdități, ce avea obiceiul să facă, adesea, țăranilor, la taraba dela prăvălia lui Nicu cofetarul, pe care o recita, ca învățată pe din afară, și o întrerupea prin pauze, spre a restabili, prin lungi aspirațiuni, echilibrul respirațiunii sale scurte și dezordonate.

Căpitan Cenușe abia se stăpînea.

— «Cic a dă-mi pace, nenîșorule, că m'ai înnebunit! strigă el în cele din urmă, scos din răbdări. Îți repet că nu e așa și că nici idee n'ai despre ce spui!..»

Apoi, întorcîndu-se către căpitan Toroş, care se apropiase :

— «Îa ascultă, Alexandre, ce pretinde domnul ! Susţine că Vidul curge la răsărit de Plevna, şi că, în ziua de 28 Noembrie, Osman-paşa şi-ar fi putut scăpa armata dacă, fiind mai cu cap, în loc s'o ia spre Sofia, prin Orkanie, ar fi apucat-o spre Tîrnova şi Gabrova, căci ar fi ajuns, astfel, d'a dreptul la Şipca şi, de acolo, ar fi trecut Balcanii spre Adrianopol !..»

Un hohot de rîs fu răspunsul lui Toroş la această enunţare.

— «Frumos plan, în adevăr ! esclamă el. Păcat numai că generalul care l-a conceput a uitat că Şipca, dimpreună cu toată linia, pînă dincolo de Iantra, pe care cade Tîrnova, se afla de mai multe luni în mîna Ruşilor, ceea ce revine a se zice că bietul Osman, pentru a evita de a fi mîncat, trebuia să se arunce de bună voe în gura ursului !..»

Bilureaţă, cam ofensat, se întoarse spre amicul său, Raşcu, şi-i şopti astfel ca să nu fie auzit decît de el singur :

— «Sînt un soiū de Moş-Teacă amîndouî şi habar n'aū de meseria lor !..»

— «Pe urmă, mulţumit de reflecţiunea sa, care îi da, în propriii săi ochi, o superioritate asupra contrazicătorilor săi, se îndreptă spre grădina publică.

În momentul acela, taraful de lăutari, ce trebuia să însoţească pe excursionişti în petrecerea lor, intonă imnul naţiunii, şi, tot atunci, Eleonora şi Clotilda, urmate de Mariuca şi de soţii lor, apărură la poarta

grădinei, unde se adunaseră deja toți invitații. Ele se îmbrăcaseră, pentru ocaziune, în costume naționale, de care, de altminterlea, aveau oroare, probabil fiindcă le purtaseră prea mult în tinerețe.

— «Bonjur, *mesdames!* bonjur *messieurs!* ziseră ele, intrînd cu surîsurî amabile și salutînd societatea. Ne ertați, nu-i așa? dacă am zăbovit puțin...»

Și, pe cînd Mariuca preda țăranilor însărcinați cu transportul două mari legături cu merinde, aduse pînă acolo de o servitoare, ele schimbară strîngerî de mînă cu cunoștințele cele mai intime. Apoi, totul fiind gata, se dete semnalul plecării, și grădina se goli cu încetul.

XI.

Escursioniştii apucară pe de vale, — pe la moara lui Baştea, — spre Cheia Dîmboviţei. Ei mergeau în grupuri, precedaţi de lăutari, şi formaū o frumoasă privelişte prin numărul, veselia şi varietatea elementelor din cari ceata lor se compunea. Cînd fură în dreptul zăgazului, o luară la stînga, spre Posadă, trecură pe dinaintea caselor lui Moise Bunescu, bătătoare la ochi prin faţada lor cu geamlîc, şi, de acolo, pe o ulicioară strîmtă, dintre două garduri, eşiră la pîrleazul ce trebuiau să sară înainte de a pătrunde în livezi.

Aci, fu o întregă istorie până să treacă damele. Bărbaţii se aşezaseră, la capetele pîrleazului, dintr'o parte şi din alta, pentru a le ajuta. Ele însă, făcînd pe dificilele, cu tot felul de false ezitaţiuni şi nazuri, reţinîndu-şi fustele, ca spre a nu li se vedea picioarele, plecîndu-şi pleoapele sau rîzînd pe înfundatele, se decideau cu greu a păşi obstacolul. Pe urmă, cînd, apucate de subţiori şi ridicate pe sus de bărbaţi, se aflau în partea cealaltă a gardului, se întorceau, vesele, ca să privească pe cele ce nu trecuseră încă, chiuind şi făcînd glume pentru neîndemănătăcia sau fasoanele fiecăreia din ele.

Mariuca trecu foarte simplu, ca o fată deprinsă cu asemenea lucruri. Surorile ei însă păreau îngrozite d'a se sumete *devant tout ce monde*, după cum ziceau ele, răspunzînd doctorului Bengalici și lui Irimescu-Răstoacă, cari le îndemnau să se decidă o dată.

— «*Ne regardez pas!*» strigară în fine, hotărîte, puind piciorul pe lavița dela trecătoare și ridicîndu-și poalele așa de sus că li se zăriră jaretierile.

După ele, urmă Elena Caponea, care se lăsă, ca o massă inertă, în brațele locotenentului Francisc Vaja. Acesta pîndea momentul că s'o apuce și o învîrți de trei ori în aer înainte de a o pune pe pămînt, spre necazul Emiliei Oarcă, care fulgeră din ochi.

Aneta Minghiruș fu primită de căpitanii Toroș și Cenușe, cari o luară de subțiori și o purtară o bucată bună pe d'a 'nsusele.

Celelalte trecură cum putură, Emilia Oarcă ajutată de Rașcu, Sevastița Maghirescu de Bilureață, Tarsița Pepenel și Rița lui Nița Cotoiū singure, fără sprijinul nimenui. Apoi, toți fiind dincolo de pîrleaz, cortegiul își continuă drumul prin livezile de subt Crucii, urcînd panta dulce ce duce la Plescioare.

Dimineața era splendidă, și cărarea ce urmau șerpua prin iarba înaltă, necosită încă, smăltată de flori cîmpenești, cu mii de fețe, ce răsplineau un miros delicios. Damele își deschiseseră umbreluțele și înaintau încet, oprindu-se la fiecare pas ca să culegă vre o floare nouă sau ca să facă haz de glumele cavalerilor lor. Bilureață pusese mîna pe doctorul Bengalici și-l pisa amarnic cu o cestiune de patologie internă, pe care o ridicase, așa, din chiar senin, și de care bietul

medic nu ştia cum să se mai scape, asfixiat de enormităţile ce auzia debitându-se asupra acestei teme.

Către orele nouă, caravana se afla sub Crucă, în valea de unde începe poteca bolovănoasă ce sue, costişiu, la Plescioare. Aci, întreaga companie se aşează pe iarbă, ca să răsuflă, înainte de a începe ascensiunea, destul de dificilă. Damele profitară de ocaziune, spre a pune în regulă florile ce culeseseră, întocmind cu ele buchete enorme; iar domniile le ajutară să-şi sporească colecţiunea, adunându-le scaeţi de munte, soiū de siminoace, foarte decorative, ce creşteau, în partea aceea, în număr aşa de mare că acopereau tot cîmpul, ca nişte stele albe.

Urcarea se efectua cu oarecare greutate. Poteca, la început repede, era aşternută cu petre rătunde ce se rostogoleau sub picior şi expuneau pe ascensionişti la dese poticneli. Damele găsiră într'aceasta un motiv pentru a se aşeza la fiecare pas, a reclama ajutor, a nu se urni din loc decît împinse şi susţinute. Elena Caponea, trupeşă şi massivă, se agăţase de locotenentul Francisc Vaja, pe care nu voea să-l mai slăbească, iar dînsul, suflînd, sărmanul! şi asudînd, o tîra la deal din greu, ca p'o targă pe uscat. Aneta Minghiruş se aşezase între căpitanul Toroş, care o preceda, şi căpitanul Cenuşe, care mergea după dînsa, ambii încordîndu-şi puterile spre a o pune în mişcare, unul trăgînd-o de mîni, cellalt împingînd-o de umeri. Emilia Oarcă ceruse sprijinul lui Raşcu, dar acesta, înalt şi mălăeţ cum era, în loc să-i fie de vre un folos, avea el însuşi trebuinţă de a fi ajutat spre a înainta. Bifulreaţă îşi oferise serviciile domnişoarei Sevastiţei Ma-

ghirescu, și aceasta nu atît pentru a-î înlesni urcatul, cît pentru a-î împuia urechile cu o cestiune de obstetrică chirurgicală, ce făcea pe biata moașă comunală să deschiză ochii mari, mirată de atîta erudițiune. Fetele lui Panțiru, urmate mereu de soții lor, suiaă cum puteaă, oprindu-se, din cînd în cînd, ca să respire, ca să-și aranjeze pe frunte frizetele, moleșite de sudoare, și ca să arunce cîte-un: «*Oh! mon Dieu, que c'est difficile!*», nevoind să-și mai aducă aminte de timpul, — nu așa de depărtat, — cînd, înainte de a se fi măritat, și pe cînd locueaă încă în sat, aveaă obiceiul să urce coaste cu mult mai grele, fără să încerce cea mai mică incomoditate.

Cu încetul, poteca, mai lină și mai puțin abruptă, permise escursionistilor să o urmeze cu mai multă ușurință. Ea 'i conduse, cîtăva vreme, prin o succesiune de alunișuri, de adăpoaste de fag umbroase, de verzi poiene, alternînd, în chip grațios, cu pîlcuri de pădure, și-i scoase, de odată, într'un loc deschis, așternut cu o iarbă scurtă și deasă, d'asupra căreia, la vr'o trei sute de pași, apărea muchea Plescioarelor, unde urmaă să-și ia dejunul. Vederea țintei spre care, de aproape trei ore, tindeaă toate trudele lor le reînsufleți puterile. După o scurtă pauză, dame și bărbați își reluară suitul mai cu înviorare, și, la ceasurile unsprezece precis, puneau cu toții piciorul pe culmea muntelui, termen al tuturilor greutăților.

XII.

Priveliștea din acel loc era splendidă.

Spre nord, subt un cer de un albastru profund, subțindu-se treptat, la extremități, până a deveni de de un liliachiū deschis, de o nuanță foarte delicată, apărea Peatra-lui-Craiū, în formă de ihtiosaur gigantic, cu capul îndreptat spre Rucăr, pe care voea, parcă, să-l îmbuce. Tot în partea aceea, dar mai la stînga, Păpușa, piramidă uriașă, își ascundea creștetul în nuorii ce se adunaseră d'asupra-i, ocean imens de aburi, cu suprapuneri de toate fețele, dela cenușiū închis, până la alb ca fumul de praf de pușcă, de unde amenința să iasă o furtună. Pe urmă, la apus și la sud, linia neîntreruptă a Căpitanului, cu prelungirile lui, — Munțișorul, Preajma, Țefeleica, Măra, — închideau orizontul, nelăsînd să se mai zărească, în acea direcțiune, decît crestele Iezerului, Bătrînei, Piskanului, Plaiului-lui-Patru, ce dominaū în fund, albăstrite de depărtare. De vale, Rucărul, vesel și curat, se resfăța la soare, cu casele-î albe și bine aliniate, cu Riușorul lui, închis între cheiuri de piatră frumos lucrate, cu Dîmbovița, acoperită de bușteni plutitori, cu șoseaua Cîmpulungului, ce-l tăia în două și se desfășura, ca o panglică albă și

șerpuindă, dela sud la nord, între Pravăț și Muntele Sasului, cât puteai să vezi cu ochii.

Dar ceea ce constitua interesul aceluși spectacol neîntrecut, erau prăpăstiele dela spate, despre răsărit, formate de Cheia Dîmboviței, între Ghimbav și Plescioare. Din punctul unde se aflau escursioniștii noștri, ochiul îmbrățișa, cu spaimă, într'o adîncime vertiginosă, un noian de stînci, de rîpe, de bolovanî rostogoliți, de surpușuri, unele drepte și alunecoase, ca niște ziduri, altele atîrnate în aer și menținute acolo printr'un miracol de echilibru, altele formînd scobituri și terațe ce se succedau neîntrerupt pînă în fundul abisului, unde, la cîteva sutimi de metri, se zăreau petice din Dîmbovița, mari cît mîna, ce licăriau, livide, în umbră. Dincolo de prăpastie, vederea era închisă prin povîrnișurile Purdelului, îmbrăcate într'o vegetațiune bogată și tăiate, ici și colo, de padine colosale, pe cari bușteni centenari, ce păreau niște simple chibrituri, se coborau la vale.

— «Vai! exclamă fetele lui Panțiru, puindu-și mîinile la ochi, ce grozăvie!»

— «Aș vrea să știu ce s'ar alege de acela care ar cădea într'această prăpastie!» zise Aneta Mînghiruş cu spaimă.

— «Lucrul e lesne de închipuit, răspunse căpitan Toroş; pînă jos, el s'ar face piftie.»

— «Ce oroare!» murmură Emilia Oarcă și Sevastița Maghirescu.

— «*Chéri*, nu te apropia așa de margine! strigă Eleonora doctorului Bengalici, care întindea gîtul ca să vază pînă în fund. N'ai auzit că abisul atrage!»

— «Ce-mi dați mie să mă cobor până în Dimbovița?» întrebă locotenentul Francisc Vaja, prefăcîndu-se că-și ia avîntul pentru a se arunca în gol.

— «Domnule Vaja! domnule Vaja! te rugăm, nu face copilării!» repetară toate damele cu interes.

— «De ce, cuconițelor? reluă acesta. Ce? credeți că e așa de greu cuiva a se duce până jos?... Nu-î așa că lucrul e cu puțință, măi băeți? adaoase-el, adresîndu-se către țăraniî cari aduseseră dăsağıi cu merindele.

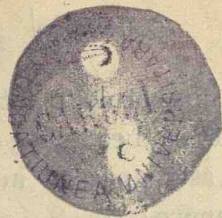
— «De! domnule, știm și noi? raspunseră aceștia; cică sint poteci pe cari, ziua, ciobaniî tulesc de vale ca să ia apă...»

— «Trebue să fie, fără îndoială! confirmă Bilureață, intervenind. Am citit, urmă-el, alegîndu-și vorbele și suflînd ca o pereche de foale, — tic ce-î era obicînit, mai ales cînd se pregătea să povestească cîte ceva, — am citit despre prăpăstii cu mult mai adînci și mai periculoase... pe cari omul, ... cu voința și inteligența superioară, ... cu cari natura l-a înzestrat, ... a reușit să le învingă... cu succes. Chiar anul acesta, pe muntele *Blanc*, din Elveția; ... pardon, din Franța; ... ba, nu, mă 'nșel, din Italia, căci Savoia e italiană, ... chiar anul acesta, pe muntele *Blanc*...»

Foamea și trebuința de a-și reîntrema puterile opriră pe escursionisți să asculte mai departe povestea ce judecătorul de pace se pregătea să le facă, și care promitea să fie nesfîrșită, ca tot ce eșia din gura acestui magistrat. Eî se risipiră, deci, reclamînd dejunul în gura mare. Aneta Minghiruș, care mai fusese pe acolo, alese, subt un fag bătrîn și umbros, un loc

admirabil pentru popasul ce voia să facă, loc adăpostit contra vântului și arșiței soarelui, cu un orizont imens dinainte-î. Ajutată de tovarășii săi, ea întinse o față de masă pe covorul de iarbă verde, unde colți de peatră eșiți, ici și colo, din pământ simulau scaune naturale, pe cari fiecare putea să se așeze pentru a mânca.

În vremea aceasta, țărani aprinseseră, între două petroaie, un foc de uscături, care, fără multă zăbavă, dete un bun jăritic, la dogoreala căruia puseră să se frigă doi purcei. Pe de altă parte, mînele îndemnatice ale doamnelor scoaseră din dăsași proviziunile ce aduseseră și le așezară pe masă, unde, pentru niște stomacuri flămînzite, făcură cel mai bun efect. Erau cutii cu sardele, pungî de hîrtie cu măslina, ouă ferte, șuncă și salam de Sibiu, puî de rață și de găină, fripți de Oncescu chiar în ziua aceea, coșulețe și burdușele cu brînză, pregătite în vederea mămăliguței ce ferbea pe foc, un tort mare de ciocolată, cu bază de pandeșpan, cap d'operă al lui Nicu cofetarul, care-și pusese tot meșteșugul ca să-l înnemerească cît de bine. Să se adaoage la acestea purceii din frigare și ploscile cu vin, ce așteptaă agățate de crăcile fagului, și se va vedea că avea fiecare cu ce să-și îndestuleze foamea și setea cu prisosință.

XIII.

La unsprezece și jumătate, lăutarii deteră semnalul dejunului, intonînd, din instrumentele lor, un marș de ocazie. La auzul acestei invitațiuni mult așteptate, oaspeții, ce pîndeau cu nerăbdare terminarea preparativelor, alergară din toate părțile spre a se pune la masă. O sticlă cu țuică, mai dinainte trimisă, de vale, pe Cheiă, printr'un băiat de cioban, și ținută acolo până se răcise în apa ca ghiața a unui izvor, fu destupată și împărțită comesenilor cari îi făcură cea mai bună primire. Apoi, cu toții se așezară și atacară merindele. Pofta lor era așa de mare că, la început, nimeni nu avu curajul să scoată o singură vorbă. Puțin cîte puțin însă, prima impresiune a foamei potolindu-se, fiecare își regăsi graiul, și limbile se deslegară, într'un concert asurzitor de glasuri, în cari puteai să prinzi cîrmepeie de fraze ca acestea:

— «*Chéri*, trece-mi, te rog, cutia cu sardelile... Mersi!... și lămîea, *s'il vous plait*...»

— «Ești bun, drăguță, să împingi șunca și în partea aceasta?...»

— «Domnule Cenușe, nițică sare, dacă nu te superi!...»

— «Ia fă vînt, nenîşorule, ploscei ălia şi spre mine!.. Uite, cucoanele vor să bea!..»

— «Salamul ăsta, parol! nu e rău de loc. Mai dă-l puţin încoa, amice!..»

— «Dar bine, madam Cotoiū, numai cu măslina o să te saturi! Nu pofteşti şi dumneata niţele mezeluri?...»

— «Întinde-ţi paharul, domnişoară!.. Aşa!.. Care din doamne mai doreşte vin?...»

— «Pîine! pîine! mai tăieţi pîine, căci s'a adus destulă, îmi pare!..»

— «Vă mărturisesc, doamnă, că de mult n'am mîncat cu atîta poftă!..»

— «Mă, Bălane, bagă de seamă la purcei. Dacă sînt răzbiţi, ia-i de pe foc!..»

— «Madam Minghiruş, o aripă de puiū, dacă vă face plăcere...»

— «Răţuşcele acestea sînt delicioase! Daţi-mi voe cuconiţă, să vă mai dau un picior...»

— «Încă o bucaţică de piept, madam Oarcă!.. N'aveţi grijă,... o să vă rămîie poftă şi pentru celelalte...»

Şi așa mai departe.

De o dată, un ţipăt se auzi.

— «Doctore! doctore! ajutor!.. Uitaţi-vă! lui domnu Bilureaţă nu-i e bine!..»

Toate privirile se îndreptară, la moment, îngrijate, spre partea de unde porneaū aceste vorbe. Judecătorul de pace, în adevăr, cu gura căscată, cu ochii daţi peste cap, cu faţa învîneţită, făcea din mîni gesturi desperate, ca un om care se înneacă, iar vecina sa din

dreapta, Sevastița Maghirescu, care dase alarma, se silea să-î toarne vin cu paharul pe gură. El însă nu se lăsa, și, prin semne expresive, arăta că nu mai poate să înghiță.

Ce se întâmplase? Pecînd toți erau ocupați să mă-nince, fiecare văzîndu-și de sine sau de cei de alături de dînsul, Bilureață, așezat între moașa comunală și amicul său Rașcu, se silea, cu gura plină, să explice acestuia o descoperire de un imens interes, o cucerire a științei care avea, — zicea el, — să revoluționeze omenirea și pe care, fără a o spune, o citise de curînd în *Universul*. Era vorba de teoria doctorului Metchnicoff asupra regenerării celulelor și prelungirea vieții ome-nești peste limitele ce i-au fixat natura.

— «Prin întărirea microfagilor, explica Bilureață, prin puterea ce se va da acestor microbi apărători ai organismului de a se război avantajios cu fagocizii distrugători, degenerescenta senilă va fi oprită în loc, și celulele nobile eșind învingătoare din luptă, slăbiciunile și suferințele bătrîneței vor fi pentru tot-d'auna înlăturate!...»

Zicînd aceste cuvinte, el făcuse o opinteală violentă spre a da drum, la vale, oului răscopt ce, din distracție, băgase în gură și ce nu putuse, până atunci, să strecoare dimpreună cu frasele profeției sale. Oul însă, îndărătnic, nu voise să meargă mai departe, ci, oprîndu-se drept în gît, îi tăiasе vorba ca un cep ce se închide. Bilureață începuse să gîfîe, iar domnișoara Maghirescu, speriată, aruncase țipătul ce deșteptase atențiunea tutului.

Cazul era destul de grav, și suferîndul trebuia să fie grabnic ajutat. Pe de altă parte, doctorul Bengalici,

care se afla la capul celălalt al mesei, unde se în-
deletnicea a servi pe soția sa, punea oarecare întâr-
ziere de a se scula și a alerga la chemarea ce i se
făcuse. Atunci, căpitan Cenușe, care se găsea mai
aproape, se ridică dela locu-î, și, făcînd semn celorlalți
să nu se sperie, căci nu e nimic, se apropia de jude-
cătorul de pace și-î aplică după ceafă un pumn așa
de sdравн, — în care intra, poate, și un pic din resentimentul
ce păstrase din discuția de dimineață, — încît
oul eși ca un glonț din gura pacientului și se duse de
împușcă drept în piept pe doamna Tarsița Pepenel care
mîncă în partea cealaltă. Bilureață, ușurat, făcu un
gest de mulțumire către mîntuitorul său, însă își frecă
mult timp după aceea ceafa congestionată de lovitură
și nu se putu opri de a șopti către amicului său Rașcu :
— «Ce mitocan ! Militarii ăștia sînt brutali chiar
cînd voesc să-ți facă bine! . . .»

XIV.

Dejunul, un moment întrerupt prin acest incident, își reluu animația și veselia de mai nainte. Acum, se serviseră purceii, fripți la meșteșug, unși cu saramură, ca să le trosnească șoricii, așezați pe funduri de fag, ca să se poată tăia bine. Toți făcură cea mai mare cinste acestei fripturi delicate, ce, în Iulie, nu se poate mânca cu gust decît pe vîrf de munte. În acelaș timp, apeluri, din ce în ce mai dese, se adresaū ploscelor cu vin, amîndouă avantajios aprovizionate spre a satisface cererile tuturilor, grație pîntecelor lor semisferice, în cari se înmagazinase cîte o vadră și jumătate. Cu încetul, petrecerea lua fisionomia unui chiulhan, la care damele participaū fără să bage de seamă. Rîsete, țipete, glume, apostrofări, jocuri de cuvinte, cu înțeles pipărat, cîntece, porneaū din toate părțile și se încrucișau d'asupra mesei, într'un tapaj, pe care lăutarii, cu di-blele lor, nu puteaū să-l mai domine.

— «Domnișoară Mariuco, v'ați roșit ca o cireașă pîrguită!...»

— «Eū, domnule? Mă mir, se vede că vă plac lămiile...»

— «Spre a putea obține o mică 'ncurajare,
O doamnă! eă, poetul, setos de ideal,
Aș merge pîn'a-mă pune Pegazul în frigare
Și v'aș servi, la masă, o aripă de cal!...»

— «Bravo! bis! bis! ..»

— «Ba de ce nu de coțofană? Unde-o mai găsiși
și p'asta, nenisorule! ..»

— «Ideia nu e urită. Păcat numai că am mai
auzit-o undeva...»

— «Tra la la la! Tra la la la!...»

— «Madam Pepenel, cînd o să ne poștești la
moșie ca să mai tragem un chef ca ăsta?...»

— «Ba, nu, te rog, mai încoa! La Paștele cai-
lor e prea departe.»

— «Cunoașteți cîntecul cel nou din Constanța?

Noaptea, subt a ta fereastră,

Sultano, Sultano,

Cînt'o pasăre prin iarbă,

Sultano, Sultano,

Ș'acea pasăre măeastră,

Sultano, Sultano,

Are mustăți lungi și... barbă,

Sultano, Sultano!...»

— «Ura!.. Trăească armata romîină!...»

— «Domnule Bilureață, d'ar fi limba omului cit
a bouluî, ce-ar face cu dînsa?»

— «Frumoasă întrebare! Ar vorbi toată ziua fără
să ostenească...»

— «Eă cred, mai de grabă, că și-ar șterge nasul
cu ea, ca să nu mai poarte batistă.»

— «Ha! ha! ha!»

Și cealalte.

Cînd fu însă la desert, — tortul lui Nicu cofetarul, adus neatins între două cartoane, — entuziasmul nu mai cunoștea margini. Paharele se ciocneau neîntrerupt, sănătățile se trăgeau la fiecare minut în toaste nesfîrșite, unde nu era vorba decît de viața și fericirea doamnelor, a domnișoarelor și a familiilor lor. În acelaș timp, lipsa de jenă se accentua din ce în ce mai mult. Căpitanii Toroș și Cenușe asediau cu galanteriile lor bombastice pe Aneta Minghiruș, așezată între dînșii și fericită de simțimîntele ce inspira la amîndoi.

— «De nu veneam în Rucăr ca să vă cunosc, aș fi putut zice că de giaba m'am născut!» declara unul.

— «Dacă soarta nu vă scotea în cale-mi ca să vă văz, viața-mi ar fi fost ca o noapte fără stele!» asigura celălalt.

— «Sînteți un înger!...»

— «Păreți o divinitate!...»

— «Prin farmecul ce ese din persoana dumneavoastră, ați mișcat toate fibrele ființei mele!...»

— «Ați aprins, prin grațiile cu care sînteți înzestrată, un vulcan mistuitor în pieptu-mi!...»

— «Madam!»

— «Doamnă!...»

Locotenentul Francisc Vaja nu se lăsa mai pe jos. El se culcase pe spate, cu capul pe ghenunchii Elenei Caponea, și-i făcea încet declarațiuni, pe cari aceasta părea că le respinge, puindu-i într'una palma peste gură, ca spre a-l opri de a le mai repeta, dar pe cari, în realitate, le încuragia, fiindcă-i da, prin aceasta, mijlocul să-i sărute mereu mîna. Rașcu, cu

vocea-i miorlăită, declama Sevastiței Maghirescu, care îl asculta fără să priceapă, pasage dintr'o disertațiune ce ținuse, iarna trecută, într'un salon din capitală. Eleonora și Clotilda, aprinse la față, rîdeaū ca niște nebune de ceea ce le spunea Gabriel Rușescu, care, venit cu o săptămînă înaintea lor și foarte în curent cu toate cancanele locale, le povestea cronica scandaloașă a Rucărului. Emilia Oarcă, pe de altă parte, se apropiase și schimba priviri dulci cu Mișu Voinea, căruia Bilureață îi explica efectele defrișării Argentinei asupra crizei *banale* ce bîntuia piața. Singure Rîța Cotoiū și Tarsița Pepenel stau liniștite la locurile lor și-și vedeau de treabă. Cea d'intîiū era ocupată să sfirșească o cutie cu sardele ce rămăsese pe masă, iar cea de a doua își îndopa buzunarele cu bucăți de piine, de mezeluri și de friptură, spre a le duce acasă copiilor și doiceii.

La ora unu, se turnă, în paharele ce serviseră pentru vin, cafeaua, mai dinainte pregătită, adusă în sticle și încălzită numai la fața locului. Apoi, cu toții se sculară și se mutară într'altă parte, spre a lăsa pe lăutari și pe țaranii de serviciū să se sature și ei din rămășițe. Atunci petrecerea luă o altă formă. Spre a digera mai bine, doctorul Bengalici și cumnatul său Irimescu-Răstoacă se trăsaseră subt un alun umbros și se culcaseră pe iarbă, unde somnul nu întîrziase să-i fure. Fetele lui Panțiru, soțiile lor, totdeauna pregătite cu cite un joc de cărți, pe care-l purtau în săculețul unde-și țineaū pudra, oglinjioara și celelalte accesorii de toaletă, începuseră o partidă de *maus*, la care participaū locotenentul Francisc Vaja, Elena

Caponea și Mișu Voinea. Rașcu, spre a-și arăta agilitatea, se suise într'un arbore, și, de acolo, ca de pe o catedră, își continua disertațiunea în auzul Sevastiței Maghirescu, care îl asculta cu admirațiune. Aneta Minghiruș se făcuse nevăzută, în curînd urmată de Alexandru Toroș. Iar căpitan Cenușe, cam scrobit, din cauza cognacului ce consumase după cafea, scosese revolverul și trăgea la focuri, spre spaima lui Bilureață, care avea o frică teribilă de arme și care fugise la o mare depărtare, strigînd și rugîndu-se de-acolo să înceteze, căci îi vine rău.

XV.

Către orele trei, se dete semnalul de plecare, și tabăra se ridică îndată. Țăranii ce aduseseră proviziunile se întoarseră pe unde veniseră, cu vasele în dă-sagi, iar domnii și doamnele, precedați de lăutari, o apucară pe culmea muntelui înainte. Acum, ne mai fiind nevoie de urcat, calea devenise de o frumusețe și varietate admirabilă, îndemnînd la mers. Ea trecea prin poene necosite, înconjurată de păduri de fag, unele verzi ca smaraldul și așternute cu o iarbă scurtă și deasă, altele smăltate de flori de cîmp, ce răspîndeau un miros îmbătător. Pe alocurea, poteca se afunda sub bolți de verdeață, formate din crăci de alun împreunate, subt cari soarele nu pătrundea nici odată. Alteori, ea scotea iarăși la lumină, pe plaiul gol și neted, de unde ochiul îmbrățișa tot orizontul, cu splendida panoramă ce se desfășura dinainte-î. Escursionistii erau încîntați. Ei făceau dese popasuri, nu atît pentru a se odihni, căci nimeni nu se simțea obosit, cît pentru a prelungi plăcerea de a se afla în acele locuri fermecătoare. Damele cîntău, bărbații se tăvăleau prin iarbă, Bilureață nu mai scotea o vorbă, Rașcu declama versuri. El își adusesese aminte de o poezie a

amicului său Corneliu Morcovescu, poet nevropat, din speța desnădăjduiților, intitulată *Crize nervoase*, și ceruse voe să o recite pentru a arăta, zicea el,—uitându-se la Sevastița Maghirescu, care, de bună seamă, îi căzuse cu tronc la inimă,—starea sufletească a unui om căruia îi lipsește liniștea interioară.

— «Dacă nu e ceva vesel, nu ne-o mai spune, protesta căpitan Cenușe; azi, nu sîntem dispuși a auzi lucruri triste...»

— «Ba, da! întîmpina moașa comunală; aceasta va întrerupe puțin monotonia prea deplinei noastre mulțumiri!...»

— «Ba, nu!»

— «Ba, da!»

Însfîrșit, se decise ca Rașcu să-și spue versurile. El luă poza galeșă și inspirată ce-i era obișnuită în asemenea împrejurări, și, cu glasul cel mai plîngător, începu astfel:

— «Am, pe rînd, ore de pace și d'o dulce transportare,
Precum am ore funeste de desgust și disperare!
Firea mea dezordonată mă silește ca să caz,
Cînd în valuri de măhnire, cînd în cel mai pur extaz!...»

— «Hîm! întrerupse căpitan Cenușe, tușind în chip demonstrativ.

Rașcu se opri un moment, cam turburat; apoi, văzînd că ceilalți ascultă, reluă mai cu curagiu:

— «Uneori, lăsîndu-mî gîndul să se plimbe 'n liniștire,
Mă afund în adînci visuri și în miî de suvenire,
Ca pilotul ce măsoară al abisurilor fund
Și-și încrede viața mării și curentului profund.

Alteori, încruntînd ochii, caut, parcă, o ființă
 Ca s'o fac răspunzătoare de nespusa-mî suferință,
 Saū, ironic, dinainte-mî chem pe însu-și Dumnezeu
 Voind, parcă, să-l acoper cu întreg disprețul meu!...»

— «Dă-î pace! întrerupse iarăși Cenușe; sărmanul e nevinovat!...»

Rașcu continuă, fără să pară că bagă de seamă:

— «Atuncî, sumbru, mut și palid de necaz și de oroare,
 Aș voi să perd pămîntul de subt slabele-mî picioare,
 Să rup pînza mișcătoare a sburdalnicilor nuori
 Și să vărs potopul groaznic peste vilii muritorî!
 Aș voi, sub boldul aprig al durerilor supreme,
 Să ating cu a mea mîna înălțimile extreme,
 Și, de toată omenirea blestemat și huîduit,
 Să mă simț perind cu dînsa în imensul infinit!...»

— «Aoleo! mai încet! întrerupse pentru a treia oară Cenușe. Dar ce ți-a făcut biata omenire, nenîșorule, de-î porți gînduri așa de rele!...»

Rașcu, fără să asculte, urmă în culmea inspirațiunei:

— «Cîte-odată, cer tumultul și a trîmbițelor voce,
 Provocînd războiul crîncen, orb, infam, infect, atroce;
 Vreaū să văd curgînd șiroae de un sînge omucid
 Și scheletul morții, noaptea, stînd fantastic și livid!
 Oh! ce geniū mă va duce pe cîmpia de urgie!
 Acolo s'ar stinge numai ne'mpăcata mea mînie,
 Și, 'n concertul de durere ascuțit și monoton,
 Privind moartea cum cosește, așî striga : O Lord Byron!...»

— «Amin! exclamă Cenușe, respirînd din adînc, cu afectațiune.

— «Bravo! strigă Sevastița Maghirescu, bătînd din amîndouă palmele.

— «Cam exagerat! încheiă Bilureață, care găsi ocaziunea, de mult pîndită, de a începe o discuțiune nesfîrșită asupra rătăcirilor la cari sînt expuși poeții din cauza imaginațiunii lor prea vii.

XVI.

Acum, excursioniștii sosiseră la extremitatea culmei pe care umblaseră pînă atunci, și, cu tot felul de jocuri și de nebunii, — sărind, alergînd, luîndu-se la întrecere, — începuseră să coboare clina dulce ce scoate în șosea. Aci, un fermecător spectacol le izbi, de o dată, privirile și-i pironi locului, cîteva momente, ca să-l admire.

La picioarele lor, la o mare adîncime, se deschidea, regulată și rătundă, ca un circ de verdeață, în-cîntătoarea vale unde Dîmbovicioara se varsă în Dîmbovița, loc poetic, închis din toate părțile prin munți înalți. La dreapta, pe primul plan, domina Ghimbavul, acoperit de păduri, aruncînd pe împrejurimi umbra sa imensă, de o întunecime verde. După dînsul, în față, — dar cu mult mai departe, — se vedeau muntele Zăbavă și Crobu, cel d'întîiîu negru de vegetațiunea ce-l acoperea, cel d'al doilea alb ca un perete bătut de soare. Mai la stînga, Sintlie străpungea cerul cu crestele-i ascuțite. Veneau apoi muntele Sasului, ierbos, presărat cu buchete de brazî, încins, ca cu o panglică, de șoseaua națională, ce-i urcă povîrnișurile, formînd mii de cotișuri, și

Giuvala ce se prelungește pînă la graniță, unde se zărea, lucind, vama, cu învelișu-i de tinichea roșie. În sfârșit, pe stînga de tot, apărea massa sumbră a Peatricichii, precedată de Plaîul și de Plăicul, în pantecele cărora se deschidea intrarea Dîmbovicioarei.

— «Frumoasă pozițiune mai are și satul acesta! esclamă doctorul Bengalici, întinzînd mîna spre Podul Dîmboviței, cătun de vr'o douăzeci de case, într'o pozițiune pitorescă, la capul podului pe care trece șoseaua ce duce la fruntarie.

— «În adevăr! aprobă căpitan Toroș. Și ce împrejurimi neîntrecute! Ia priviți, mă rog, la livezile acele de fîn, verzi și vesele, ce se scoboară pînă la gîrlă! Fără voe, ele îți dau ideia unui rai pămîntesc. Vă mărturisesc că, în viața-mi, n'am văzut altele mai frumoase. . .»

— «D'ar fi satul mai mare, reluă doctorul Bengalici, și d'ar avea mijloace mai multe, ar putea să fie locuit, cu preferință, de bolnavii ce vin să-și caute plămîni la munte. Poziția-i avantagioasă, într'o localitate sănătoasă, închisă din toate părțile și adăpostită în contra curenților, îi dă superioritate chiar asupra Rucărului. . . Cu puțină cheltueală, ce frumos sanatoriū s'ar putea face în acest loc!»

— «Unde mai pui, adause căpitan Cenușe, că sexul frumos lipsind, leacul bolnavilor ar fi asigurat, ei ne mai avînd a se teme de ispită.»

— «Domnule Cenușe! protestară într'un glas damele scandalizate; o! domnule Cenușe! . . .»

— «Aveți o idee rea despre femei!» declară Elena Caponea, zîmbind.

— «Sînteți un răutacios!» urmă Emilia Oarcă, cu o severitate prefăcută.

— «Și, drept pedeapsă, ați merita să vă gonim din societatea noastră!» încheiă Aneta Minghiruș, privindu-l pe subt gene.

Căpitan Cenușe, simțitor mai cu seamă la această ultimă amenințare, câtă să se scuze cum putu; apoi, — rîzînd, glumind, chiuind, — întreaga companie făcu la stînga, și, pe poteca din Valea-după-Peatră, ce taie prin fînețuri, o apucă spre peștera din Brădițel, situată la vr'o doi kilometri de acolo.

XVII.

Pe la orele cinci și jumătate, excursioniștii se a-flaū dinaintea locului ales ca țintă a excursiunei lor. Căpitanul Cenușe, care mergea înainte și sosise cel dintîiu, se opri, pe terața superioară, acoperită cu bolovanî rostogoliți și pe jumătate îngropați, ce precedă peștera. El se uită cîțva timp cu atențiune la intrarea acesteia, care are, după cum știu toți ciți aū văzut-o, o formă extravagantă, impudică, de necrezut. Apoi, după ce-și făcu semnul crucei, izbucni într'un rîs sgotomos, ce grăbi pasul tovarășilor săi, curioși de a vedea de unde provine atîta veselie.

— «Maică Luminată! zicea el, svîrcolindu-se, ce-o mai fi și asta! . . Ha! ha! ha! . . Marî mai țî sint minunile, Doamne! . . Domnule Bilureață, adause el, vâzînd pe judecătorul de pace alergînd spre dînsul, dar nu țî-a fost silă, — căci ideea numai în capul dumitale a putut să nască, — să aduci cucoanele ca să vază comedia asta! . . »

Bilureață și cei ce urmaū după dînsul nu pricepură, la început, ce voea să zică. Ei se apropiară și

cătară din ochi lucrul ce provoca ilaritatea căpitanului. Pe urmă, după ce înțelesesă despre ce era vorba, fiecare, după felul și temperamentul său propriu, făcu haz la rîndu-î saŭ își plecă capul, silindu-se să întoarcă atențiunea aiurea.

— «Eŭ ? protestă Bilureață ; te înșeli ! Pe onoare îți jur că, pentru prima oară, puiŭ piciorul în locurile acestea ! . . . »

— «St ! strigă doctorul Bengalici, care sosise și el ; s'o lăsăm încurcată ! Nu vedeți că damele ne observă ! . . . »

Acestea, în adevăr, auziseră, și, printr'o repede privire, își daseră seamă de ceeace se petrecea. Unele roșiră, altele rîseră pe înfundatele, altele se făcură că nu pricep.

— «Înainte de a vizita peștera, să ne oprim puțin ! propuse Eleonora. Eŭ una, declar că sînt *toute en nage*, și n'ași voi să răcesc, intrînd asudată într'o temperatură ca cea de acolo . . . »

Propunerea fu numai decît primită, și întreaga companie se așeză pe colții din fața peșterei, acoperiți cu acea rugină vegetală ce vremea depune pe petre și le dă o așa de pitorească înfățișare.

Un moment toți stătură tăcuți și admirară. Decorul, în adevăr, nu era banal și merita să fie luat în seamă.

Dinainte-le, la răsărit, de formă semi-circulară, ca o absidă, sprijinită, în dreapta și în stînga, pe contraforturi, ce păreau niște adevărate colonne, se ridica blocul de peatră în care peștera a fost săpată de natură. De o nuanță generală cenușie, p'alocurea brăz-

dată cu alb, bătînd în gîlbuiu, această stîncă e cu totul goală și abruptă. Pe vîrfu-i numai, la o mare înălțime, se zărește puțină vegetațiune și cîțiva arbori ce-i pun pe creștet ca un fel de coroană de verdeață. În partea cealaltă, la apus, apăreau, într'o succesiune nesfîrșită de văi și de dealuri, contopite prin depărtare, astfel c'ăi fi crezut că formează un tot neîntreput, Măguricea și Măgura, cu livezile lor paradisiace, încadrate de păduri de fag; Plaiul-lui-Maldăr, acoperit cu finețe, ce sue mereu spre înălțimi; Dobriașul, cu cocoașa-i ierboasă, închizînd orizontul. La Sud, se desfășura Căpitanul, apoi Pravățul, în fine Valea Dîmboviței, cu biserica din Dragoslavele, a cărei turlă de tinichea albă lucea la soare. Îar de vale de tot, subt neștrăbătuta perdea de frunze, ce se interpune dinaintea ochilor, se simțea, fără a se vedea, totuși, Rîușorul ce-și gonește vecinic undele de cristal pe o albie de pietre rotunde, și Rucărul ce palpită, în apropiere, într'un flux de viață și de mișcare.

— «Fericit petic de pămînt mai e și localitatea aceasta! exclamă căpitan Toroș, scoțîndu-și chipiul și ștergîndu-și fruntea de sudoare. Încotro te întorci, încotro îți plîmbi ochii, trebuie să dai de un spectacol nou, deosebit de cel ce ai văzut cu un moment mai înainte, însă tot atît de frumos și de interesant ca și acela, și pe care cel ce te așteaptă în urmă te face să-l uiți îndată!.. Uite! valea aceasta, ai crede că n'are nimic atrăgător într'însa. Cu toate acestea, ce liniște și armonie! Ce pervaz admirabil îi fac împrejurimile ei, de cari nu te poți sătura!.. Despre mine, adaose el, uitîndu-se la Aneta Minghiruș, care se roși

de plăcere, d'ași fi fost p'aici înainte de a îmbrăca uniforma, nu mai m'ași fi făcut militar, ci, luînd meseria de sihastru, m'ași fi închis în peștera aceea și mi-ași fi petrecut restul zilelor acolo! . . .»

— «Asta o crez și eă, întrerupse cu maliție Cenușe; mai ales dacă peștera ar fi fost după cum se arată, iar nu de peatră . . .»

— «Cristiane, te-ai emancipat de tot! șopti Toroș, trăgîndu-l de mîneacă; mai ține-ți gura! nu vezi că vorbești prostii! . . .»

Damele plecară ochii.

— «Drept să spui, mie unuia nu mi-ar fi convenit una ca aceasta! declară Bilureață, răspunzînd cuvintelor dintîi ale căpitanului Toroș. Oricît de admirator al naturei ar fi cineva, eă nu înțeleg ca el să primească a-și trece, de bună voe, viața în singurătate, fără un al doilea om cu care să poată schimba măcar o vorbă!»

— «O! despre dumneata, e altceva! replică Cenușe. Pentru dumneata ar fi făcut mai de grabă o lavră jidovească, unde, de dimineața până seara, nu se aude decît vuet și flecărie!»

— «Și apoi cine-ți spune că ai fi fost așa de singur? adăogă Aneta Minghiruș, înapoind căpitanului Toroș privirea ce-i adresase cu un moment mai înainte. De unde știi că nu s'ar fi găsit nimeni care să vie spre a-ți ține de urît! . . .»

Această declarațiune, în gura unei femei măritate, făcu efectul unei dușe de apă rece. Damele, cam genate, se făcură că nu aud și vorbiră de altceva. Emilia Oarca, care crăpa de gelozie, exclamă de odată:

— «Dar știți că vremea trece și că ar trebui să ne mișcăm! Aïdem, ca să nu ne apuce noaptea pe aici! . . .»

Ei se ridicară. Rîța Cotoiū, care purta într'un pãneraș de papură un pachet cu luminări de ceară, dete fiecãruia cîte una spre a se lumina în întuneric. Pe urmă, cu toții urcară repede povîrniș ce duce la gura peșterei și intrară grãmadă înãuntru.

XVIII.

Drumul, în interior, e greu și alunecos, și peste tot locul presărat cu fragmente de piatră, pe cari piciorul calcă cu anevoință. El se afundă, cotind, între pereți de calcar alb, ce simulează o ogivă, și devine, cu cât înaintezi, din ce în ce mai strîmt, până ajunge să nu mai lase trecere decît unui singur om de front.

Excursioniștii, luminați de faclele de ceară ce aprinseseră, mergeau încet, oprindu-se la fiecare moment ca să ia seama la soiul de coridor prin care erau nevoiți să se strecoare ; ca să citească inscripțiunile, — unele săpate cu briceagul, altele scrise cu creionul, cu cărbunele său cu mucul de lumînare, — cu cari vizitatorii de mai înainte acoperiseră pereții peșterii, ca să pue, alătura cu ale acelora, propriile lor semnături, spre a-și constata prezența în acel loc.

— «Bine trebuie să fi cunoscut femeile omul care a scris versurile acestea ! strigă de odată Rașcu, luminînd cu feștila sa un distic săpat cu ferul în piatră.

Apoi, cu glasul cel mai miorlăit, citi în auzul tuturilor următoarea apoftegmă rimată :

Lauda e paşaportul cel mai sigur, dacă vrei
Să obţii cu înlesnire inima unei femei!..

Damele făcură un gest de denegare.

— «Vai! domnule Raşcu, zise Sevastiţa Maghirescu, luînd apărarea sexului său, dar ştii că nu eşti galant de loc şi că ai o rea opinie despre noi!..»

— «Eū, domnişoară? Vă cer ertare. Am, dimpotrivă, opiniunea cea mai bună. N'am făcut decît să citesc ceea ce de altul a fost scris...»

— «Atunci, pentru ce susţii că gluma domnului aceluia e adevărată?»

— «N'am spus aceasta cu rea intenţiune, îngînă Raşcu încurcat. Poate că nu m'am exprimat destul de bine. În orice caz, dacă am zis astfel, am greşit.»

— «Mă unesc şi eū cu domnişoara ca să afirm că cele scrise acolo sînt minciună curată, strigă căpitan Cenuşe, amestecîndu-se în vorbă şi uitîndu-se la Aneta Minghiruş, care mergea între el şi căpitanul Toroş şi care, în timpul zilei, părăuse a da, după cum am văzut, netăgăduite dovezi de preferinţă pentru acesta din urmă. Cunosc, în adevăr, femeii, pe cari toate laudele şi linguşelile din lume le lasă reci şi indiferente... Vorbesc din experienţă, adause el mai apăsător. De aceea găsesc că cu mult mai bine a înnemero-o acela care a scris, colea, pe piatra asta, următoarea reflexiune, care poate să fie o exclamaţie ironică şi, în acelaşi timp, un ţipăt de durere:

Te uitaşi într'altă parte mai dispusă, mai cu plac,
Şi-mi deduşî cu chipul ăsta în amor un bobîrnac!

Aneta Minghiruş simţi lovitura, însă, fiindcă ţinea la amicitia ambilor săi adoratori, plecă ochii fără să

zică un cuvînt. Ceilalți surîseră cu discrețiune. Emilia Oarcă, singură, care nu putea să sufere pe rivala sa și voea să-și răzbune de succesele ce avusese în timpul zilei, nu se sfi de a face haz pe față.

— «Ha! ha! ha! Dar unde-o găsiși, căpitane, așa de înnemerită! zise ea, rîzînd. Parc'ai avut o pregătire de mai înainte!.. Da! urmă ea, plimbîndu-și lumînarea pe pereți, peștera aceasta, cu inscripțiile ei, e un repertoriu de adevăruri. Ia să mai căutăm, ca să vedem ce ne mai spune!..»

Apoi, după un moment, adresîndu-se către doctorul Bengalicî, care se afla la spatele ei, urmat de nevasta și de cumnatele sale, îi zise :

— «Doctore, ascultă ce a scris o mină de bun cunoscător, și... mărturisește că nu s'a înșelat :

Dacă duhovnicul știe sufletul unei femei,
Medicul mai bine încă știe corporalul ei!..»

Eleonora interveni. Ea luă familiaritatea Emiliei Oarcă, pe care o cunoștea cu moravuri ușoare, drept o provocare la desfrîu adresată soțului său, și, cam supărată :

— «Nu uita, madam Oarcă, să citești și pe aceasta! exclamă dînsa, arătînd, pe un colț de stîncă, următoarea inscripție, scrisă cu litere groase :

Vai! ce rea mai este lumea, ce plină de nedreptate!
În loc de inimă, zice c'aî un ceasornic ce bate!

— «Aferim! strigă Aneta Minghiruș, aplaudînd din palme, răzbunată.

Emilia Oarcă se uită rău la ele și voi să replice, însă, simțînd că nimeni nu-i va lua partea, se stăpîni. Ea se mulțumi numai a murmura între dinți, adre-

sîndu-se către doamna Pepenel, care era alături de dînsa :

— «Măi ! dar grozave s'aũ mai făcut fetele astea de țaran, de cînd aũ dat cu nasul prin București ! O auziși pe Petra lui moș Ghică Panțiru cum i-a sărit țandăra ! Par'că numai bărbatu-său ar fi pe pămînt și par'că lumea nu s'ar gîndi decît numai la dînsul, mîncă-și-l-ar copt ! . . . »

În timpul acela, locotenentul Francisc Vaja, care mergea, însoțit de Elena Caponea, în capul convoiului, sosise la extremitatea coridorului, la locul cel mai strîmt, unde galeria părea că se termină. O deschizătură prin care abia putea să treacă un om exista în acel loc, dînd intrare într'o a doua excavațiune, largă și spațioasă, ce constitua peștera cea adevărată. D'asupra acelei intrări, un bloc de peatră enorm, pe jumătate deslipit, sta atîrnat și amenințător, gata să cază la fiecare minut.

Elena Caponea își opri ochii pe dînsul.

— «Domnule Vaja, zise ea, dîndu-se înapoi, eũ nu merg mai departe ! Nu vezi bolovanul acela cum se clatină ? . . Mî-e frică să nu ne pice pe cap . . . »

— «Fii pe pace, doamnă, răspunse Vaja, făcîndu-i curagiũ. Acel pietroiũ e acolo de cînd lumea și va sta tot în locul acela pînă la sfârșitul pămîntului. Deși pare desgrădinat, el face una cu peretele și ni-meni nu-l poate deslipi dintr'însul . . . »

Zicînd aceste vorbe, el se plecă puțin și trecu înainte, urmat de tovarășa sa și, după dînsa, de întreaga ceată.

Subterana în care intraseră era impunătoare. Ea

avea forma rotundă a unui fund de cuptor, era înaltă și boltită ca o cupolă și ocupa un mare spațiu. Din loc în loc, galerii se deschidea în întuneric și se aprofunda sub pământ, unele strimte și dificile, de nu se putea pătrunde într'însele decât pe brînci, altele largi și comode, pe cari se circula cu înlesnire. Toate însă erau relativ scurte și se sfîrșeau brusc la o mică depărtare de locul de unde își lua naștere. Pereții lor, ca și ai peșterii centrale, erau acoperiți cu felurimi de inscripțiuni, de numiri, de date, ce forma, prin numărul lor, pete negre pe albul calcaros al stîncei.

— «Brrr! zise Bilureață, intrînd; iată un loc unde nu m'ar place să-mi trec viața!.. În timpul trogloditilor, peștera aceasta trebuie să fi fost locuită. Ba mă prind chiar că, dacă am căuta bine, am găsi încă arme de cremene îngropate într'însa... Curioși oameni erau și troglodiții ceia!..»

Apoi, cuprins de mîncărimea ce-i era obicinuită de a face, la orice ocazie, etalagiu de erudiție, câtă din ochi pe cine ar putea înhăța pentru a-i face un mic curs de sociologie preistorică. Alegerea sa căzu pe moașa comunală, care singură îl asculta cu răbdare.

— «Știți cine erau troglodiții, domnișoară?»

— «Nu, domnule; pentru întîia oară auz de acest nume!»

— «Atunci, dacă îmi dai voe...»

— «Ba, asta nu! întrerupse căpitan Cenușe, apropiindu-se. Am venit aicea pentru altceva decât pentru a asculta lecții... Domnișoară, adăose el, lăsînd cu gura căscată pe judecătorul de pace, care începu să cîrtească, dar încet, contra tiraniei militarești, și atrăgînd pe Se-

vastața Maghirescu spre fundul peșterii, poți să citești ce e scris acolo, căci ai ochi mai buni decît ai mei? . . .»

El făcea aceasta tot în ciuda Anetei Minghiruș, care se ținea nedeslipită de Alexandru Toroș.

Moașa comunală ridică mîna și citi cu glas tare:

Mă iubiși pînă se stinse, arzînd, mica-mî luminare :
De ce nu mî-ai dat-o, Doamne, de un cot măcar de mare!

Aneta Minghiruș își mușcă buzele.

— «Ești răutăcios, domnule căpitane, murmură ea, uitîndu-se lung la dînsul.

— «Eü, doamnă? Dar ce am zis, săracul de mine! care să vă displacă? N'am deschis măcar gura!»

— «Da, dar ai ales înadins acea inscripțiune, și intențiunea face totul.

— «Vă cer iertare. Dacă ar fi fost să aleg, ași fi preferit pe aceasta, care mi se pare mai adevărată.»

Și, ridicînd, la rîndul său, lumînarea, citi aceste versuri :

Cînd, ca să-î obții iubirea, totul este imposibil,
Refuzul ce 'nghiți, de sigur, e hapul cel mai teribil.

— «Ba de ce nu pe aceasta? întrerupse Aneta Minghiruș, citind și ea, triumfătoare :

Nu mai ești ca altă dată; îți ieși aere solemne;
Nu mai rîzi, ci stai pe gînduri: ești amoretat pe semne!

Amîndoi făcură haz, și pacea se restabili, astfel, între dînșii.

Ceilalți excursioniști, impresionați de elasticitatea cu care unele inscripțiuni se adaptau la toate situațiunile, se puseră să caute și să citească și ei altele noi, de preferință pe cele în versuri.

Alexandru Toroş, ca să se arate galant, declamă cu patos acest cuatren, săpat cu briceagul în peatră :

Simţeam că ceva mă arde. Plin de spaimă, mă 'ntorsei
Să văz ce mă dogoraşte, şi ce văzuiū ? Ochiū eī !
Ochiū eī ştiū simţimente amoroase să provoace,
Căcī aruncă pe subt gene cîte-un dulce vino 'ncoace !

— «Him ? făcu Emilia Oarcă, care nu putea să uite scena de adineaorī.

Nimenī însă nu dete atenţiune la această exclamaţiune, şi jocul urmă înainte, fiecare alegîndu-şi inscripţiunea ce i se părea mai înnemerită.

Francisc Vaja, gîndindu-se, de sigur, la Ştefan Caponea care îşi vedea liniştit de varniţe, pecind nevastă-sa petrecea aşa de bine, citi :

Gîndeşti că bărbatu-ī glumă, că nu-ī decit o păpuşă,
Şi, cînd colo, el nu poate, de 'nalt, să intre pe uşă !

Raşcu, îndreptînd către Sevastiţa Maghirescu nişte ochi de şaliū leşinat :

Regretul d'o tinereţe scursă fără desmierdare
E sfişietor adesea ca o neagră remuşcare !

Gabriel Ruşescu, desemnînd cu coada ochiului pe Bilureaţă :

Sînt mulţi cari ūbesc urîte. Acest straniū simţiment
Vine din compătimire, fiind un devotament.

Mişu Voinea :

În amor dificultatea şade într'un fir de aţă ;
Cînd s'a rupt odată firul, deapănă şi te răsfaţă !

Doctorul Bengalici :

Dac'am scoate toată vremea consfinţită la amor,
Viaţa ni s'ar părea, poate, de un gol omoritor.

Irimescu-Răstoacă :

Toți îți zic că ești urită, căci toți știu că mă iubești.
De ți-ai iubi, ar întoarce-o, zicînd : ce frumoasă ești !

În fine Bilureață, care îndemnat de exemplul celor
lalți, își plimba și el mucul de luminare pe pereți :

Bună e, nu zic, plăcinta cu mere, dar mai cu haz
Și mai nostimă îmi pare că e plăcinta cu praz !

Acest ultim distic stîrni o adevărată furtună de
veselie.

— « Bravo, domnule Bilureață ! bis ! bis ! A du-
mitale e mai frumoasă decît toate ! strigară cu toții
într'un glas.

Judecătorul de pace, amețit de acea manifestație,
la care nu se așteptase, nu știa cum să mai se sus-
tragă ovațiunilor ce i se făceau, și cari, cu încetul, se
transformaseră într'o adevărată cicală. Cu multă greu-
tate, el reuși să obție cuvîntul.

— « Doamnelor și domnilor, zise el cu accentu-
cel mai convingător, am vizitat peștera, după cum ne
propusesem, și, până aci, ne-am îndeplinit programul
cu punctualitate. Nu credeți însă că a sosit timpul să
ne retragem ? Iată, s'aun făcut ceasurile 7, și, d'acum
încolo, are să se însereze ! Eū unul, bonsoar ! vă de-
clar că nu mai staū un minut în acest loc ! .. »

Vorbind astfel, el se îndreptă spre eșire, trecu pe
subt bolovanul de d'asupra deschizătorei ce ducea a-
fară și o apucă pe coridor înainte. Rașcu, Gabriel Ru-
șescu, Riță Cotoiū, Tarsița Pepenel și Sevastița Ma-
ghirescu, cari doreau și ei să iasă mai iute, se luară
după dînsul. Ceilalți rămaseră în peșteră, rechemîndu-i,

apostrofindu-i, huiindu-i, rîzînd și făcînd un sgomot infernal.

În momentul acela, căpitanul Cenușe avu ideea unei urîte glume. El știa frica lui Bilureață de armele de foc, și, pentru a-l speria, alergă după dînsul, strigîndu-i de departe să stea, să se întoarcă spre a cere iertare doamnelor că le-a părăsit, căci, de unde nu, îl împușcă. Bilureață, în loc să asculte, își grăbi, din contră, pasul. Atunci Cenușe, rău inspirat, își scoase revolverul și, fără să se gîndească la ce putea să se întîmple, trase, în aer, trei focuri, unul după altul.

XIX.

Este peste putință a se descri efectul acelor detunături în peșteră. Un lung bubuit, ca glasul formidabil al tunetului în timp de furtună, sgudui deodată toți pereții, prelungit și exagerat de ecoul sonor al bolților. Pământul se mișcă ca de cutremur, iar muntele păru că se surpă. Surprinși, neștiind ce se întâmplă, excursioniștii rămaseră ca trăsniți de spaimă. Unii îngenunchiară, încercînd să se roage, alții se aruncară cu fețele în jos, crezînd că ceasul lor din urmă sosise. În acelaș timp, bucăți de piatră, deslipite din tavan, începură să cază, pecînd bolovanul cel mare dela intrare se prăbuși deodată, astupînd orice comunicare, zidind, pentru a zice astfel, pe cei rămași înăuntru.

Bilureață și cei cari, dimpreună cu dînsul, se aflau pe coridorul exterior, stătură locului cîteva minute, neîndrăznind să facă o mișcare. După ce însă vuetul se potoli, ei își reluară mersul, și, dibuind prin întuneric, căci luminile li se stinseseră, atinseră gura peșterei.

Atunci numai, cînd se văzură afară, emoțiunea de pericolul de care scăpaseră izbucni cu o violență nespasă. Ei plîngeau, se îmbrățișeau, mulțumeau lui

Dumnezeu că s'aû ales numai cu spaîma și că nu li se întîmplase alt nimic. Pe urmă, aducîndu-și aminte de tovarășii lor rămași în peșteră, reîncepeau să plîngă și să se vaete, întrebîndu-se cum să facă spre a le veni în ajutor, spre a-î scăpa, dacă lucrul mai era cu putință. Ei se apropiară de gura peșterii, însă nimeni, după cele întîmplate, nu îndrăzni să mai pătrună înăuntru.

Căpitanul Cenușe, care apucase să treacă pragul fatal în momentul catastrofei și eșise cu ceilalți afară, părea disperat de nenorocirea ce cauzase și nu vorbea decît să se pedepsească singur, trăgîndu-și un glonț în cap. El își examinase chiar revolverul în acest scop, însă constatase, — cu regret, zicea el, — că nu mai avea cartușe, deoarece cele trei ce slobozise erau ultimele ce-i rămîneau. El se resemnase, deci, să trăească. Cînd fu vorba, totuși, să reîntre în peșteră pentru a vedea ce soartă avuseseră soții săi, închiși acolo din greșeala lui, instinctul de conservare vorbi așa de puternic într'însul, încît nu-i permise să facă decît cîtiva pași în întuneric. El se mărgini a striga dela intrare, a chema, a întreba pe cei dinăuntru unde sînt și ce fac. Nimeni nu răspunse. Mai rău decît atît: sunetul vocii lui, unită cu a soților săi de afară, cari se apropiaseră și se întreceau a face larma cît de mare spre a fi auziți și a provoca un răspuns, produse o nouă comoțiune a aerului în acel loc închis. Fragmente de peatră, desgrădinate deja prin detunătura anterioară, se deslipiră din tavan și din pereți și începură să cază cu sgomot, ceea ce făcu pe toți să o ia la fugă, parcă muntele s'ar fi dărîmat pe ei.

Atunci căpitanul Cenușe și cei scăpați dimpreună cu dînsul, văzînd că singuri nu pot să fie de nici un folos, se gîndiră să trimeată în Rucăr după ajutor. Rîța Cotoiū, care era din localitate și cunoștea cărări ce prescurtaū considerabil drumul, se offeri să facă acest serviciū. Ea plecă însoțită de Bilureață și de Tarsița Pepenel, nerăbdătoare să-și vază copiii. Ceilalți rămaseră în fața peșterei, făcînd tot felul de ipoteze asupra tovarășilor lor, dacă mai trăiaū sau ba, tinguindu-se și blestemînd ceasul rău ce le stricase o zi așa de frumoasă.

XX.

În ziua aceea Niță Pălie și Moise Băgeac se aflau la fin, pe Dîmbovița în sus, dincolo de Valea-Speriată, în Piscul Iediței, subt Petricica, unde veniseră din Rucăr chiar în dimineața aceea. Ei zăriseră, trecînd prin fața grădinei publice, pe excursioniști pregătindu-se, sgo-motoși, de plecare; ba chiar întîlniseră pe strada Doamna Florica, d'alungul Rîușorului, pe Mariuca, care se ducea la locul de întîlnire. Niță, văzînd-o așa de frumoasă și de gătită, simțise că inima-i sare din loc, și vechia-i dragoste reînviase într'o clipă mai puternică decît ori-cînd. El ar fi voit să o oprească, să stea un moment de vorbă, precum avea altă dată obiceiul, însă simțise într'însa atîta răceală și mîndrie, încît nu îndrăznise să-i zică un cuvînt, intimidat, afară de aceasta, și de surorile ei și de bărbații acestora, cari, cu aerele lor de orășeni îngîmfați, puneau o așa de mare depărtare între ei și dînsul. El își urmase, deci, calea în tăcere, alături de tovarășul său, cumpănind în mintea sa cele observate, luptînd cu el însuși ca să se convingă că patima-i era fără folos, deoarece Mariuca nu va primi nici odată să fie a lui, încercîndu-se să cugete la alt ceva, să scape prin uitare de pericolul ce simțea că se ridică, amenințator, pentru liniștea vieții sale.

Truda-i fu însă zadarnică. El nu putea să uite, și gîndu-î nesupus revenea mereu la aceeași idee: ea și iarăși ea! De aceea, pentru a se ameți, cum ajunsese în Piscul Iediței, unde muncitorii se adunaseră deja, el nu voi să pearză un minut, să schimbe o vorbă măcar cu vre unul dintr'înșii, ci, înțepenindu-și coasa în coporie, se apucă îndată de lucru, dînd din brațe fără preget, culcînd iarba cu furie la picioarele-i, trăgînd lungi brazde de verdeață în urmă-î. Apoi, la namiezi, cînd munca se suspendă pentru ca oamenii să poată îmbuca cîte ceva, în loc să se așeze, ca altădată, lingă prietenul său spre a împărți cu dînsul pîinea și brînză ce aduseseră în dăsagi, el refuză să mănînce, protestînd că nu-î era foame, că nu se simte bine, și se duse de se lungi subt un mestecăn retras, unde rămase multă vreme nemișcat, într'o rîină, cu capu rezemat de cot, privind lung, dar fără să vază, dinainte-î.

Moise, mirat de acea repede schimbare, — căci amîndoi plecaseră d'acasă bine și voioși, — se uita la el cu milă, dînd din umeri și neputînd să înțeleagă.

— «Măi Niță, ce ai? îl întrebă el, apropiindu-se. Ce ți-a abătut, măi frățioare, de stai așa amărît, parc' ai fi dat de cine știe ce rău?... Ești supărat pe mine? Stricatu-ți-am, fără să știu, întru ceva?...»

— «Ba, nu!» răspunse Niță.

— «Atunci, de ce stai astfel?»

— «Iacă mi-au venit niște gînduri, și d'atunci nu mai mi-e aminte de nimic!...»

— «Dar ce gînduri, mă, că nu ți s'a întîmplat nici un neajuns care să ți le aducă?»

— «Îac' așa, niște gînduri! Ce-ți pasă!»

— «A! înțeleg! zice Moise, după un moment de tăcere. O fi Mariuca pe care am întâlnit-o azi dimineață prin Rucăr și care iar și-o fi întors capul!..»

— «O fi, dar nu e treaba ta!.. Moise, adăogă Niță, dacă mă iubești, lasă-mă în pace. Ca să-mi treacă de rău, am trebuință de liniște...»

— «Te las, te las, repetă Moise, depărtându-se, însă fi cu minte și nu te mai gîndi la prostii!..»

Rămas singur, Niță căzu iarăși pe gînduri. În față-i, dincolo de Dimbovița, d'asupra înălțimilor Drăganului, ale cărui verzi povîrnișuri se scoboară treptat până la rîu, se ridica, la o mare depărtare, Țefeleica, profilînd, pe cerul limpede, cele două proeminente inegale ale sale. Din locul unde se afla Niță, acele ridicături luaă forma unui nas și unor buze bine desinate, astfel că creasta muntelui avea înfățișarea unei figuri omenestî. Un joc de umbre grămădite parcă înadins împrejurul puntului ce reprezintă capul, ca spre a face iluziunea și mai complectă, imitaă să te înșeli parul unei femei despletite. Apoi, undulațiunile muchei simulaă admirabil gîtul, sînul, pîntecele unui trup de fecioară, de o nespusă frumusețe, ce ar fi stat goală, pe spate, într'o pozițiune indecentă, cu picioarele îndoite și proptite în Păpușa. Niță nu-și mai putea lua ochii dela acea vedenie. Privind-o mereu, el găsise mai întîi că are o mare asemănare cu Mariuca; pe urmă, halucinațiunea de care era stăpînit crescînd, se convinsese că era însăși ea, întinsă acolo înadins pentru a-l ispiti, arătîndu-se în tot farmecul nudității sale spre a-și bate joc de el și a-i face durerea și mai simțitoare.

Atunci începea să se vaete și să-și blesteme soarta, așa de vitregă pentru dînsul: «De ce se mai născuse, dacă viața trebuia să-i fie fără nădejde! Pentru ce să mai trăească cînd traiu-i era așa de necăjit, lipsit tocmai de ceea ce i l-ar fi făcut drag pe lume! Căci lucrul, acum, se limpezise de tot: Mariuca nu avea să fie nici o dată a lui! Da! el citise aceasta în ochii ei cînd voise să se apropie pentru a-i zice bună dimineața. O! cu ce răceală îl privise! Ce căutătură îi aruncase! Ce urît se uitase la hainele lui grosolane, la mînile lui, arse și înegrite de soare, scorojite de uneltele de lucru! Cum întorsese capul ca să nu le mai vază! O femeie care roșia într'atîta de omul ce umbla după dînsa nu avea, de sigur, de gînd să i se dea vreodată. Și, cu toate acestea, cît de mult o iubea! ce fericit ar fi fost să o strîngă măcar o dată în brațe!...»

El cădea, la ideea aceasta, într'un fel de prostrațiune, ce-l ținea citva timp ca mort, fără voință, nici cugetare. Pe urmă, într'un tîrziu, cînd își revenea în fire, se încerca, prin raționament, să-și facă curagiū, să scape de sub tirania imaginii ce-l prinsese și-l ținea în puterea sa: «Dar de unde-i venise, o Doamne! atîta dragoste pentru o ființă așa de mîndră și de înfumurată! Cum o lăsase să ia atîta stăpînire pe inima sa! Ce oare? ea rămăsese singură pe pămînt? Nu se mai găseau, în sat, și alte fete tot atît de frumoase și de atrăgătoare ca și dînsa? Pentru ce să se încapățineze a alerga numai după una, care fugea de el, și să nu-și întoarcă ochii și spre altele cari, de sigur, l-ar primi cu brațele deschise? Căci un băeat harnic și muncitor ca dînsul, nu era lucru de lepădat, și multe

s'ar fi simțit fericite d'a face casă împreună și d'a-și încălzi oasele în aceeași cergă!..»

«În aceeași cergă!» La această cugetare, mintea iar i se turbura, icoana Mariuței iar se ridica din-ainte-i, și carnea începea să tremure pe dînsul: «Cum! să fie în aceeași cergă cu Mariuca! să simță trupul ei, alb și rotund, lîngă al său! peptul ei strîngîndu-se de peptul său! buzele ei lipindu-se de ale sale și împărtășindu-le focul dintr'însa!.. Să fie în aceeași cergă cu Mariuca!.. Să aibă voe a apropia fruntea sa de a ei! a împreuna suflarea sa cu a ei! a amesteca privirile sale cu ale ei! a se uita nesupărat, lung și pe îndelete, în ochii ei, în fundul ochilor ei, acolo unde ființa nu mai are taîne, unde cugetul stă limpede și străveziu ca cleștarul, unde adevărul, dacă îl iubea său nu, se putea citi în toată goliciunea lui!.. Dumnezeu-le! ce vis și ce nebunie!.. Însă, vai! o asemenea fericire nu era făcută pentru dînsul!..»

— «Și pentru ce, adică, să nu i se cuvie și lui ceea ce altora le era ertat să nădăjduască? își zicea-el, după un moment, revoltat de propria sa îndoială. Oare Mariuca era dintr'un alt aluat decît dînsul? Nu era și ea fată de moșnean, țarancă ca și el? Ce? fiindcă se înrudise cu tîrgoveți, cu oameni din București, îmbrăcați nemțește și cu nasurile pe sus, își schimbase obîrșia și se făcuse și ea cucoană? Nu! nu! Ea rămăse-se tot ce era și n'avea nici un drept să se creadă mai altfel decît ceilalți!.. E adevărat că era bogată și că acest lucru punea oarecare stavilă între dînșii; însă tatăl ei, la început, nu fusese și el sărac ca și dînsul? Prin ce se ridicase dacă nu prin muncă și prin

stăruință? Dar, prin aceste mijloace, și el putea să ajungă, căci, slavă Domnului! era tânăr și sănătos, și nici voința, nici priceperea nu-i lipsea... Aïde! se încerca el să conchiză, lucrurile nu staū așa de rău precum și le închipuea! La el, sfiala și lipsa de curagiū măreaū toate greutățile. Să aibă numai nițică inimă, să îndrăznească puțin, și va vedea cum totul se va schimba și cum Mariuca îi va întinde mâna și-l va primi drept bărbat!..»

Aceste cugetări optimiste nu țineau decît un minut; apoi iar cădea în îndoelile și în descuragiarea de mai nainte :

— «Și cum îți închipui tu, măi Niță, își zicea el, vorbindu-și sie însuși, că Mariuca are să se uite vreodată la tine? Dar nu ți-ai aruncat nici odată ochii asupra-ți, nenorocitul? N'ai văzut că n'ai nimic care să placă? Ce? Cu pielea ta arămie, arsă și tăbăcită de vremuri, cu ciolanele tale noduroase, strîmbate de muncă, cu țoalele tale tăvălite de ploii și de sudoare, gîndești să-î furî inima? Dar înțelege odată, mă prostule! că ea e trăită altfel, că gusturile și apucăturile ei nu sînt ca ale tale, că deprinderea ei e să umble cu alt soiū de lume, cu oameni subțiri și bine îmbrăcați, cari știū să-î vorbească frumos și îndelicat, iar nu pe șleaū și ca din topor ca tine! Chiar de ar voi să te ia, ce ai face, — ba nu, zăū! — cînd te-ai găsi singur cu dînsa? Ce i-ai spune ca să găsească timpul scurt și plăcut? Păcătosome! cască-ți ochii și vezi prăpastia în care singur umbli să te arunci! Ție, astfel de femeii îți trebuie? femeii mîndre și înciocoite, care, numai uitîndu-se, te bagă în fiorii? Ție îți trebuie o

fată săracă și muncitoare, căznică și trăită rău ca și tine, care să-ți îngrijească de casă și să-ți vază de copii! Cată, deci, în altă parte și nu-ți mai întinde nasul spre ceea ce numai pentru tine nu a fost făcut!..»

El își petrecu ziua în aceste dureroase alternative, trudindu-și mintea prin raționamente contrazicătoare, trecînd, pe rînd, după impulsunile sîngelui, ce făcea aci să-și svîcnească tîmplele, aci să-și înghețe inima, de la speranțele cele mai surîzătoare la cea mai adîncă descurajare. Spre seară, obosit de acea luptă interioară, ce-l ținuse atîtea ceasuri pironit în locul unde se trîntise, el se sculă, cu ochii plini de o grozavă hotărîre. Cu puțin înainte, aruncîndu-și privirile spre Țefeleica, al cărei profil reprezintă, după cum am spus, corpul unei femei culcate pe spate, imaginea Mariuchei îi apăruse așa de vie și de provocătoare în creasta muntelui rumenită de soarele ce începea să se coboare la asfințit, încît, neputînd să-și mai stăpînească patima, o lăsă să izbucnească în toată furia-i nebună.

— «Fiindcă nu-mi dă pace și și-a pus în gînd să mă necăjească, își zise el, cu ochii lipiți de vedenia seducătoare ce avea dinainte-i, am să fac și eu după cum mă tae capul! La ce să mă mai vaet, să mă mai trudesc, să îmi mai frămînt mintea cu o fi sau nu o fi? Mai bine să mă duc chiar îndată în Rucăr, să cat a vedea pe Mariuca, să-i vorbesc, s'o rog a-mi da un răspuns mulțumitor. De s'o întîmpla să mă asculte, voiû fi robul ei și-mi voiû jertfi viața ca s'o fac fericită. De unde nu, vai de noi amîndouî! Voiû pune mîna și voiû săvirși ceea ce ceasul mă va povățui. Chiar d'aș intra în ocnă, ce-mi pasă! Să știû

numai că mi-am făcut cheful și că ea n'are să mai fie a altuia! . . .»

Îmboldit prin această idee disperată ce-i venise, el se îndreptă spre lucrătorii ce, cosind, se depărtașeră, de abia se mai zăreau în vale. Moise, în fruntea lor, muncea cu sete, ca pentru doi. Niță îi strigă de departe :

— «Mă, Moise, am să-ți vorbesc!

— «Ce e, mă? răspunse acesta, lăsându-și coasa; ce ai? ești mai bine? ți-ai venit în fire?»

— «Da, urmă Niță; dar știți una? Mă 'ntorc în Rucăr. Mi-am adus aminte de o treabă pe care n'o pot lăsa.»

— «Dar ce treabă, mă, că nu-i nimic care să te cheme așa repede într'acolo? replică Moise, foarte mirat de hotărîrea tovarășului său.

— «Uite ce e, zise Niță. M'a rugat nea Paraschiv să-i aduc, chiar astă seară, o bivoliță dela stîna din Valea-Speriată, unde o ține, — bivolița aia nărăvașă care împunge! — adaoșe el spre a da mai multă greutate vorbelor sale. Se vede că s'a hotărît s'o facă pastramă. Î-am fagăduit, și trebuie să mă țiiu de cuvînt! . . .»

— «Și mult ai să stai acolo? întrebă Moise, dînd din cap cu îndoială.

— «Până miine în zori, cînd voiu fi la lucru, răspunse Niță, cam rușinat de minciuna ce, pentru înțîiași dată, spunea prietenului său, și grăbindu-se a scobori clina muntelui spre Dîmbovița pentru a se depărta mai iute și a nu se da de gol.

— «Mă, Niță! îi strigă Moise, urmîndu-l cu ochii, ia seama și fii cu minte; să nu faci vr'o năzdrăvănie! . . .»

XXI.

Din piscul Iediței în Valea-Speriată, de aci, prin Valea-Milei, în Dîmbovița, calea e destul de lungă. Cu toate acestea, lui Niță Pălie nu-i trebui nici un ceas ca să o facă, bun mergător cum era, deprins cu urcușurile și scoborișurile, cunoscător, afară de aceasta, de toate potecile ce o scurtau. Cînd sosi în dreptul Vălimăreanului, pe Dîmbovița, el stătu un moment să se gîndească pe unde să apuce ca să ajungă mai iute. Două drumuri se deschideau d'inainte-i. Unul, prin Gruicul-Rati, Piscul-Jugi, Arșița și Gilmeia, ducea par'că mai d'a drept în Rucăr; însă un glas ascuns îi șoptea să ia pe cel-lalt, puțin mai lung, căci va fi mai bine de dînsul. El se hotărî, decî, pentru acest din urmă, și, proptindu-se în bîta sa de lemn de corn, ars în foc, ce nu-l părăsia niciodată, începu să urce cu repeziciune clinele Drăgănelului. El străbătu într'un suflet încîntătoarele livezi de fîn ce acoperă acest picior de munte și peste cari seara arunca misteru-i nesfîrșit; trecu, încă cu puțină lumină, prin Piscul-Oncioaei; scoborî în Arșița, și, de acolo, pe 'noptate, la lucirea

lunei și a stelelor, se îndreptă spre drumul din Valea-Preotului, ce scoate în sat. Prin dreptul curmăturii însă de unde începe Poiana-Brădițelului, ceva neobicit, ca freamătul unei mulțimi, — cu rumori de glasuri, tropote de picioare, licăriri de lumină plimbate, — îi atrase atențiunea. El stătu mai întâiu locului, neputînd să-și explice ce cauză adunase, la acea oră și 'n valea aceea, atîta lume. Apoi, împins de curiozitate, uitînd un moment chiar treaba ce-l adusesese, ca p'un nebun, până acolo, se îndreptă spre partea de unde venea sgomotul, și, cînd fu mai aproape, iată ce văzu:

La poalele stîncei în care se deschide peștera, luminată de facle, o mare adunătură de oameni, — bărbați, femei, copii, — sta nemișcată, privind cu încordare, par'că ceva foarte însemnat s'ar fi petrecut dinainte-î. Puțin mai sus, pe povîrnișul urcușului, cîțiva inși, printre cari un ofițer, umblau fără rost, de ici colo, strigînd, gesticulînd, mișcînd torțele ce ținea în mîni, pîrînd că se îndeamnă reciproc să intre în peșteră, fără ca, totuși, vre-unul din ei să cuteze a o face. Mai colo, Ghică Panțiru, cu capul gol și cu hainele desfăcute, ca un om izbit de o mare nenorocire, vorbea și se ruga de mulțime.

El zicea:

— «Fraților, prietinelor, nu mă lăsați! . . . Aju-tați-mă în restriștea ce mă bate! . . . Uite! fetele mele sînt colo, în peșteră, la doi pași, îngropate de vii, poate încă în viață! . . . Nu le lăsați să se piarză cu zile, sărăcuțele! . . . Dați-le o mîna de ajutor! . . . Să-riți de le scoateți din mormînt! . . . Lume bună, mă știți cine sînt . . . Am crescut și îmbătrînit cu voi . . . Sînt,

prin urmare, fratele, părintele vostru, și mi se cuvine o leacă de milă!.. Am și nițică avere, și dau bucuros oricît din ea aceluia care-mi va scăpa fetele din primejdie!.. Ce? nu e nimeni printre voi care să se încerce a le răpi din ghiara morții?.. Vă spui, încă odată, că nu va fi degiaba!.. Numai hotărîți-vă mai iute!.. Haide, hotărîți-vă!.. Nu mai perdeți vremea, căci ori-ce minută trecută e pentru ele un veac de suferințe!.. Hotărîți-vă, dragii mei, vă rog! hotărîți-vă odată!..»

Apoi, văzînd că nimeni nu face o mișcare, el se îndreptă spre un flăcău spătos, ce venise, cu ceilalți, ca să dea ajutor și sta, acum, de o parte, privind cele ce se petreceau, cu un fel de sfială.

— «Marine, îi strigă el, trăgîndu-l cu putere de braț, măi Marine, ce șezi așa, cu mîinile în sin și rușinos, ca un cîne străin cînd intră într'o bucătărie? Prinde nițel curaj, măi băete, și treci la lucru! Ai auzit ce-am zis: dau oricît va cere aceluia care-mi va scoate fetele la lumină! Dacă mi le scoți tu, livezile lui Dulama, de subt Braniște, pe care le ochești de atîta vreme, sînt, chiar de mîine, ale tale!..»

Marin nu răspunse un cuvînt. Ghică Panțiru, înțelegînd că nu primește, trecu la un altul.

— «Radule, zise el, luînd de pept pe un zaplan înalt și solid ca un turn de biserică, ce asculta cu gura căscată, — tu, cel puțin, ești voinic și sdravăn, iar nu nătăpîrț ca ăla, și în tine omul poate să-și pue nădejdea. Du-te de-mi adu fetele din peșteră, măi Radule, și mă jur că nu te vei căi!.. Știi brădetul din Preajma, mai sus de muntele Rîsul, pe care aveam

de gînd să-l taiu la primă-vară: de-mi faci această treabă, al tău să fie! . . .»

Radu ca și Marin, dete din cap fără să scoată o vorbă. Amărîtul tată se întoarse către un al treilea.

Dinainte-î se afla, alături de mă-sa, — o babă ce plîngea pe tăcutele de nenorocirea întimplată, — un băețandru, scurt și legat, ca un buhaiu, însă plin de vioiciune. Ghică Panțiru îi puse mîna pe umăr.

— «Chivule, dragă Chivuțule, vrei să cîștigi finețele din Piscul-lui-Bute, dimpreună cu tot făgetul ce le înconjoară?» îl întrebă el cu glas dulce, mîngîindu-l.

Și, fără a-i da timp să răspundă, adause:

— «Pentru asta, iată ce-ți cer. Du-te de-mi scoate fetele din peșteră, unde sînt amenințate să piară de foame și de spaîmă! De-mi faci binele ăsta, îți mai dau și ograda cu pruni din dosul cimitirului pe d'asupra! . . .»

Apoi, fiindcă acela căruî făcea această propunere se uita la mă-sa, pentru a-i cere sfat, Panțiru se plecă spre aceasta din urmă și-i zise, glumind, spre a și-o face favorabilă:

— «Lele Cristino, nu mai plînge așa, ca o strășină pe timp de moină, ci spune mai de grabă lui Chivu să facă ce-i zic! . . . — Ce? urmă el, vîzînd-o că tace, mai stai la gînduri! se vede că nu v'ați săturat de sărăcie și că vă place să umblați toată viața cu opincile cîrpite! . . .»

Baba, drept răspuns, își făcu loc prin mulțime și se depărtă, trăgînd pe fiu-său de mîneacă. Panțiru se adresă atunci iarăși către lumea adunată:

— «Frații mei! flăcăi și oameni însurați! ce rău

v'am făcut eu oare de mă părăsiți astfel, tocmai acum, la nevoie! . . Nu vă gândiți ce păcat este să lăsați pe niște fințe nevinovate să se prăpădească fără a le întinde măcar mâna! . . Mă rog vouă, copiii mei, săriți de le scăpați! . . Scăpați-le de la moarte, și nu se va zice că sînt om nerecunoscător! . . Uite! mai întreb odată:

— «Care din voi vrea să cîștige stîna de vaci din Colții-lui-Boarcăși, cu tot tamazlîcul dintr'însa? . . »

— «Nu e nimeni care să dorească pădurile de brad dela spatele Păpușei, ce se întind din Dimbovița pînă în Plaiul-Hoțului și de aci pînă în Berevoescu? . . »

Pe urmă, văzînd că nimeni nu răspunde, reîncepu propunerile sale, umflîndu-și din ce în ce glasul:

— «Dați acelui care-mi va scăpa fetele pășunile din Valea-Urdei și din Roderita, cu păduri de fag, cu tot! . . »

— «Îi dau ferestraele din Gura Chieiei, cu bușteni aflători în ele! . . »

— «Îi dau varnițele de pe șosea, de subt Piatra-Nămăeștilor, ce aduc mai bine de o mie de galbeni venit pe an! . . »

— «Îi dau, d'o fi holtei, pe Măriuca de nevastă, numai să sară mai iute a o scăpa! . . »

În momentul acela, Niță Pălie sosise în fața lui Ghică Panțiru. El trăsări auzind această din urmă propunere, temîndu-se ca nu cumva vre-un altul să sară a-și oferi înaintea lui serviciile și să-î ia astfel pe Măriuca din mînă. Din norocire, nimeni nu zise pis. Atunci, el înaintă cu cîțiva pași și puse această întrebare:

— «Nea Ghică, auzit-am bine că dai pe Măriuca

de soție aceluși care o va scoate de colo?.. său m'am înșelat?..»

Panțiru, fericit că s'a găsit în sfârșit cineva care să răspundă la apelul său, se întoarse către dînsul:

— «Niță! tu ești? A! bine ai venit, bată-te no-
rocul!.. Da! ai auzit bine, fătul meu! Măriuca va fi
a ta dacă o vei scoate vie, cu surorile ei, din peș-
teră!.. Dar unde fuseși pân'acum, măi neicuțule, de
mă lăsași atîta vreme să mă bălăbănesc, rugîndu-mă
de dirloagele astea ca un oropsit de niște cruci de
mănăstire!.. Săracan de mine! Ce mă făceam de mai
zăboveai o țiră! Căci nimeni nu voea să auză!.. Fu-
geaui de mine ca pisicele de apă, par'că le-aș fi cerut
să facă treabă de giaba!.. Dar, în sfîrșit, iată-te!
Iată-te, cu toate că, drept să-ți spui, nu te aștep-
tam!.. Se vede că Domnul te-a trimes ca să mă scapi
de perzanie!.. D'aceea, nu măi perde vremea, fătul
meu! Du-te, și Cel-de-sus să fie cu tine!.. Scoate-mi
fetele din mormînt, și Măriuca va fi a ta, o măi spui
odată, în fața lumii și a lui Dumnezeu care ne vede
și ne aude!..»

Niță, fără să zică un cuvînt, puse mîna pe o fă-
clie, și urmat de privirile mulțimei, sui repede povîr-
nișul ce ducea la gura peșterii și se făcu nevăzut în
interiorul acesteia.

XXII.

Cele trei focuri de revolver trase de căpitan Cenușe răsunaseră, în escavațiunea din fundul peșterii, cu aceeași violență ca în coridorul exterior și produsese răsună aceleași efecte. Sguduitura coloanei de aer, în acel loc închis, fusese așa de puternică că asvîrlise, într'o clipă, la pămînt pe excursioniștii rămași înăuntru. Fragmente mari se deslipiseră din bolți și căzuseră cu o răpăitură de grindă, mărind, astfel, spaîma femeilor și a bărbaților, cari, neștiind ce se întîmplă, crezuseră, la început, că muntele se surpă pe dînșii. Spre culmea nenorocirii, luminele se stinseseră, și toți rămăseseră în cea mai adîncă obscuritate. Ei nu mai putuseră să se vază, să se ajute, ci, pierduți în întuneric, staseră în nemișcare și aproape în nesimțire, crezîndu-se, cu bună seamă, luați de pe lumea această.

Cu încetul înșă, simțimîntul vieții și al realității le revenise. Mai întiîu, gemete ușoare scoase de femei, căror bărbații răspuseseră, le permisese să constate că nu erau încă morți. După aceea, ei se apropiaseră unii de alții, pe dibuitele, și, prin întrebările ce-și adresaseră, se convinseră, nu numai că se află cu toții în ființă, dar și că nu se întîmplase nici unuia din ei vre-o vătămare însemnată sănătății. Dar, atunci, des-

perarea lor izbucnise cu mai mare vioiciune, căci, sănătoși cum erau, se văzuseră osîndiți, în scurt timp, la cea mai grozavă din morți. În adevăr, după primul moment de zăpăceală, ei reușiseră să aprinză lumînările și căutaseră să iasă din acel loc. Însă bolovanul dela intrare le tăiasă îndată orice speranță de scăpare. După ce se siliseră zadarnic să-l dea la o parte, ei rămăseseră iarăși în întuneric, căci mucerile ce mai aveau se consumaseră, și pozițiunea lor atunci le apăruse în toată tragica-i oroare. Ușor îmbrăcați cum erau, în acea subterană rece, fără hrană, fără lumină, ce erau să devie, se întrebaū ei cu spaimă, dacă nu li se va veni cît de curînd în ajutor? Și, chiar venindu-li-se, cum vor putea să fie ajutați cînd fragmentul de stîncă ce le închidea eșirea era așa de tare înrădăcinat în locul unde căzuse? Pe lîngă că galeria, din cauza îngustimei, nu permitea ca mai mulți oameni, lucrînd de front, să-și unească puterile, într'o opinteață comună, spre a da d'oparte obstacolul, dar, afară de aceasta, unde să se găsească, acolo, la țară, instrumentele necesare pentru o asemenea lucrare? Va trebui, deci, își ziceaū ei, să se recurgă la mijloacele obicnuite, întrebuintate spre a se scoate piatra de var saū de construcție din cariere, adică la dinamită. Dar, de se va urma astfel, mai era vre-unul din ei sigur de viață? Dacă niște simple focuri pe revolver produsaseră o asemenea comoțiune în peșteră, ce era să se întîmple cînd se va aprinde o mină întreagă? De sigur că muntele se va surpa pe capetele lor, și atunci moartea, moartea complicată prin nespuse suferințe, era singura mîntuire ce le mai rămînea de așteptat!..

Femeile mai cu seamă erau desolate.

— «*Chéri*, zicea Eleonora, agățându-se de doctorul Bengalicî, nu-î așa c'o să ieșim de aici? Nu-î așa? Spune! spune! nu mă lăsa în această grozavă îndoială!»

Și Clotilda adăoga, ținându-se strîns legată de Irimescu-Răstoacă, bărbatul său :

— «O! cine ne-a pus să intrăm în infernul acesta! Cine ne-a pus să ne lăsăm trebile și să ne luăm după acei cari ne promiteau o frumoasă petrecere și cari ne-au condus, din potrivă, într'un loc de peire!»

Îar Elena Caponea, sprijinită pe locotenentul Francisc Vaja, care căta în zadar să o mîngîie, repeta cu glasul innecat în lacrimi :

«Vai! sîntem perduți : sîntem morți ! Doamne ! fie-ți milă de noi ! Ajută-ne, Doamne ! Nu ne părăsi în această nenorocire !...»

Mariuca, din contra, optimistă, se silea să dea curagiū celorlalți, surorilor sale mai cu seamă, asigurînd-le că nu pot să rămîie multe vreme în acel loc și că tatăl lor, aflînd de cele întîmplate, va alerga, cu ajutoare, ca să le scape.

Singure Aneta Minghiruș și Emilia Oarcă cari, ca organizatoare ale partidei, simțeau că toate recriminările se îndreaptă împotriva lor, nu ziceau nimic, ci lipite de Alexandru Toroș și de Mișu Voinea, staū într'un colț, așteptînd cu resemnațiune ceea ce soarta va binevoi să hotărască cu ele.

După vre-o două ore de adăstare, o mișcare se produsese la intrarea peșterii. Eraū oamenii din Rucăr,

carî, înștiințați de Rîța Cotoiu și de Bilureață, veneau, conduși de Ghică Panțiru, ca să le scape. Cîțiva din ei, luminați de facke, intraseră deja în peșteră și înaintau pe coridorul exterior, călcînd cu precauțiune pe grosul strat de petre deslipite și cázute din bolți. Simțindu-i ca vin, prizonierii nu-și mai putuseră stăpîni bucuria, și, în nerăbdarea lor de a eși mai iute din acea închisoare, începură să strige, să cheme, să facă sgomot, crezînd că prin aceasta își servesc cauza, arătînd salvatorilor că sînt încă în viață. Dar, atunci, fenomenul de mai nainte se reproducese. Strigătele de glasuri provocaseră o nouă comoțiune a aerului, și pietrile, desgrădinate prin explozia anterioară, începuseră iarăși să cază. Țăranii, spăimîntați de acea ploaie, la cari nu se așteptau, o rupseseră la fugă înapoi, și, ca să-și explice purtarea, spusaseră celor de afară, esagerîndu-l, pericolul de care scăpaseră. Ei afirmaseră chiar că o moarte sigură așteaptă pe oricine se va mai încerca să intră înăuntru. Aceasta descurajase pe cei mai hotărîți, și iată pentru care cuvînt toți stau surzi la apelurile și promisiunile lui Ghică Panțiru.

XXIII

Niță Pălie, luminat de torța sa, înaintă, în peșteră, până la capul coridorului exterior, acolo unde bolovanul căzut din boltă astupa intrarea excavațiunii în care se aflau prizonierii. După o amănunțită examinare a blocului, el observă că adaptațiunea lui cu partea de jos a stîncei, pe care se sprijinea, nu era completă, și că un gol rămăsese între dînsul și baza lui. Prin acea deschizătură, o ființă omenească n'ar fi avut, fără îndoială, loc să treacă; totuși, ea era destul de mare pentru a permite ca să se comunice printr'însa cu cei din năuntru. Niță Pălie profită de această împrejurare pentru a schimba cîte-va vorbe cu aceștia, a se informa dacă sînt toți sănătoși și în ființă, a-i îndemna să aibă curagiū și, la trebuință, să-l ajute în opera de salvare ce venise să încerce. El trecu chiar făclia unuia dintr'înșii, prin deschizătură, recomandîndu-i să o ție la înălțimea convenită spre a i permite să vadă ce face; apoi, se apucă de lucru.

În viața-i de buștenar, el avusese adesea ocazia să se găsească în față de mari greutăți, ridicate de forțe ale naturii, pe cari era nevoit să le combată, și dobîndise o mare dibăcie în acest gen de exercițiu.

De cîteori, în adevăr, primăvara, în timpul plutirii buştenilor, cînd aceştia se grămădeau, la vre un cot al riului, unde apa era mai puţin adîncă, şi formau leşi nestrăbătute, ce păreau imposibile de desfinţat, el nu intrase pentru a-i descurca, şi, fără alt instrument decît coada flexibilă a cangei sale, reuşise, prin singura cumpănire bine chibzuită a greutăţii, să ridice şi să dea d'o parte butuci enormi, ce zecimi de braţe n'ar fi putut să mişce din loc! Tot astfel, în momentul acela, obstacolul ce se ridica dinainte-i nu i se păru de natură să-l sperie. El cătă, mai întiū, să-şi dea seamă pe unde era vulnerabil, ca să poată să-l atace prin acel punct rămas slab, şi după cîteva încercări, constată că, sub presiunea bîtei sale, întrebuintată ca pîrghie, bolovanul se clătina, ceea ce era un preţios indiciū că, el se va putea da d'o parte sau ridica. Vîrînd bîta mai afund, Niţă Pălie reuşi chiar să-l salte puţin, însă, fiindcă unealta de care se servea nu era destul de lungă ca să-l ridice la înălţimea trebuincioasă, el se opri, bîgînd, în gaura obţinută, un fragment de piatră pentru ca bolovanul să nu cază la loc. El reîncepu aceeaşi manevră de mai multe ori, asigurînd mereu, prin petre, deschizăturile succesive ce obţinea, pînă cînd borta fu destul de largă pentru a îngădui ca un om să se poată introduce într'însa. Atunci, cu pericolul vieţii sale, în caz cînd forţele nu i-ar fi fost de ajuns sau cînd o nouă surprătură s'ar fi produs, el intră sub stană, încercîndu-se să o ridice prin putera şalelor sale. După cîteva opinteli, el izbuti să-şi împreune coatele cu genuchii, formînd astfel o boltă vie pe sub care cineva,

tîrîndu-se, ar fi putut trece. Obstacolul era învins, și cei din peșteră n'aveau decît să iasă. Niță Pălie le strigă să se pue pe brînci și să strecoare, unul după altul, și cît mai iute, printre brațele și picioarele sale, îndestul de departe pentru a le lăsa loc de trecere. Ei se supuseră îndată, dînd dovezi, — femeile mai cu seamă, — de o agilitate de care, fără pericolul ce le amenința, nu s'ar fi simțit nici odată capabile. Eleonora și Clotilda, îmboldite de frică, eșiră cele d'întîiu, tîrîndu-se ca niște șopîrle, par'că toată viața lor, pîn' atuncî, n'ar fi făcut alta gimnastică. Mariuca voea să rămie cea din urmă, însă, după cererea imperioasă a lui Niță, ea trebui să se supue și să urmeze după surorile sale. Veni, după aceea, rîndul Elenei Caponea, care, deși foarte massivă, își manevră corpul cu ușurința unei iepuroaice surprinse de copoi ce se afundă în vizuina sa. Aneta Minghiruș și Emilia Oarcă trecură ca niște săgeți. Urmară, după aceea, bărbații, — doctorul Bengalicî, Irimescu-Răstoacă, Alexandru Toroș, Francisc Vaja, Mișu Voinea, — care adevieră, odată mai mult, proverbul că omul, la nevoie, se bagă chiar în gaură de șarpe. Cînd toți fură afară, Niță Pălie începu să se dea cu încetul înapoi, și, îndată ce 'și simți picioarele dincolo de linia pe care cădea trunchiul de peatră ce purta în spinare, făcu din umeri o repede mișcare de descărcare, retrăgîndu-și, în acelaș timp, corpul cu iuțea. Bolovanul, lăsat în voea lui, recăzu ca o masă, astupînd, astădată pentru totdeauna, gura escavațiunei interioare în care nu se mai afla nimeni.

E peste putință a se descri impresia celor de față când prizonierii din peșteră, precedați de mîntuitorul lor, apărură la intrarea acesteia. Țipete, exclamări de bucurie, urale nesfîrșite se ridicară din toate părțile. Ghică Panțiru, în special, nu mai știa ce face. El rîdea, bătea din palme, se săruta cu cine înnemerea, vorbea în gura mare, spunea, fără șir, tot ce-î trecea prin minte.

— «Fetele, fetițele mele! zicea el, strîngîndu-le în brațe, — a! iată-vă!.. Mi le scăpași dela moarte!.. Bravo ție, băete!.. Și cînd vă spuneam eū c'o să facă treabă!.. Nu mă credeați!.. Vezî! așa om zic și eū!.. Om sdравn și de nădejde!.. om fără frică, iar nu nevoiaș ca ăia, căror, la greu, le pîrîe ițarii și cari fug de muncă ca șezutul gol de lumina zilei!.. O! da! am șă mi-l fac ginere, căci ca el nu mai găsesc altul!.. Auzi, Mariuco?.. Niță o să-ți fie bărbat!.. Am fagăduit,.. e lucru sfînt!.. Na! ți-l daū!.. D'acum, ești a lui, și n'ai să mai zici cîrc! chiar d'ar veni să te ceară cine știe cine, și de ți-ar aduce moșii și bani cîți purici are un cîine!.. Niță, fătul meū, vino încoaci! vino să te mai sărut odată!.. Mi-ești drag, și pace! și 'n tine văz viitorul casei mele!.. D'aceea, fi liniștit! Zăbavă n'are să fie!.. De mîine, puiū tot la cale pentru nuntă!.. Înțelesu-m'ai? pentru nuntă! căci vreaū să fii cît mai iute al nostru!.. — Copii, adause el, întorcîndu-se spre mulțime, acum, acasă! ca să facem cinste! Daū o butie de vin ca s'o beți în sănătatea fetelor și ginerilor mei... de față și viitori, după cum zice sfînta Evanghelie...

Și, pe cînd lumea adunată saluta, prin noui aclamațiuni, ivitațiunea lui Ghică Panțiru, el, la braț cu Niță Pălie, înconjurat de fetele și de ginerii săi, luminat de torțe și urmat de mulțimea care nu mai avea ce căta acolo, începu să coboare clinele Pleașei, spre sat. Procesiunea trecu, cu chiote și cîntări de veselie, ca o bandă ce s'ar fi întors dela o frumoasă petrecere, prin livezile lui Paraschiv Baștea, de subt Branîște, inundate de lumina visătoare a lunei și parfumate cu miros de fîn verde. După ce tăiă prin cimitir, ca să scurteze drumul, ea eși pe strada Doamna Florica, de pe Rîușor, și se opri la casă lui Ghică Panțiru, unde se aprinse un foc mare, în curte, la lumina căruia se bău și se jucă până la ziuă.

XXIV.

Bilciul dela sfîntul Ilie, ce cade în ziua de 20 Iulie, puse, anul acela, ca totdeauna, Rucărul în fierbere. Cu cîteva zile înainte, proprietarii de vite își coborîră caii și boii dela munte, cu gînd de a-i trimite la tîrg, ca să desfacă cît mai mulți dintr'înșii, și, fiindcă aceștia trebuiau să treacă, mai întîiu, pe la casele stăpînilor lor, satul se transformă cu încetul într'un adevărat obor, unde nu se auzea decît mugete și nechezături, bălangăeli de clopote și tropote de picioare de animale sperioase și pe jumătate sălbatice, ce se goneau, se împungeau, se încălica, se îngheșuia pe podul de pe Riușor, înainte de a apuca, într'un nor de praf, șoseaua Cîmpulungului, la vale. Apoi, în ziua tîrgului, deși de o altă natură, animația în sat nu era mai mică. Dis-de-dimineată, cîrduri de țărani, — femei și bărbați, — gătiți în hainele lor cele mai frumoase, își părăseau locuințele spre a se îndrepta spre oraș. Unii plecau călări, alții în trăsuri, — birji cu patru cai, drosci înhămate numai cu doi sau simple căruțe, — alții pe jos. Aceștia, cei mai veseli și mai numeroși, porneau cîntînd, cu încălțămintele la spi-

nare, ca să nu le useze. Deși aveau să facă calea cu piciorul, ei nu se grăbeau, știind că vor sosi aproape în acelaș timp cu consătenii lor mai avuți, deoarece, dincolo de Dragoslavele, aveau la îndemână vechiul drum de peste Pravăț, care scurtează cu câțiva kilometri și scoate drept la Nămăești, la ușa, pentru a zice astfel, a Cîmpulungului.

Ghică Panțiru, în costumu-i de chiabur de munte, — alb ca fulgul, cu găetane negre, — plecă de cu noapte, într'o brișcă ușoară trasă de doi cai, mici la boi, însă nebădăioși și iuți ca vîntul, prăsiți și crescuți de dînsul în hergheliile sale. El se ducea mai din vreme, avînd, pe lîngă socoteala din vînzarea vitelor, ce dorea să ia oamenilor săi, multe alte treburi de regulat, mari tîrgueli de făcut pentru nunta Mariuchei, sorocită în prima Duminecă după sfîntul Ilie. Restul familiei urma să vie mai tîrziu, mai cu seamă că, decînd locueau în București, fetele lui cele mari se desvătaseră d'a se scula de dimineață și, afară de aceasta, nu era nici o grabă să plece și ele până în ziuă, fiind destul timp, până seara, să vază tîrgul, ba chiar să se plictisească într'însul.

Pe la orele 9, Eleonora și Clotilda se suiră, dimpreună cu bărbații lor și cu Mariuca, în trăsura lui Cotirleț, reputată ca cea mai bună din localitate, înhămată cu patru vineți înaintași ce, cînd se puneau în mișcare, luaū auzul prin clopotele dela gîturile lor. Echipagiul, stimulat de bicele și răcnetele conducătorului, făcu drumul, până în Cîmpulug, în mai puțin de două ore, și se opri drept la *Carpaț*, birtul la modă, unde se puse o cameră la dispozițiunea doam-

nelor pentru a se curăți de praf și a-și aranja toaletele. Cînd fură în stare să apară *devant le monde*, după expresiunea lor, ele veniră să-și ia dejunul la o masă pregătită în adins, sub bolta de verdeață de la intrare, loc de întîlnire, la acea oră, a tot ce Cîmpulungul posedă ca mai distins. După masă, ele se crezură obligate să dea o raită pe bulevardul Pardon, la capătul căruia se inaugurasese de curînd bustul lui Radu-Negru, și să facă cîteva *tururi* prin grădina publică, situată în față, la cîtiva pași de acolo. Apoi, această concesiune bunului gust din localitate făcută, ele se îndreptară spre bîlciu, precedate și, pentru a zice astfel, tîrite de puhoiul de lume ce se scurgea în direcțiunea aceea.

XXV.

Era plin de animație acel bîlciu, pe acea zi de Iulie, caldă și luminoasă, cu adieri ușoare venite dela munte. Întocmit d'a lungul stradei Negru-Vodă, între Gimnaziu și Mînăstire, el ocupa, prin prăvăliile sale, printre care se înghesuea țărănimea curioasă, ulițele mărginașe până, de vale, la Rîul-Tîrgului. Ca în toate centrele de mari adunături populare de asemenea natură, îmbulzeala și vuetul, amestecat cu emanațiuni de țuică și cu miros de cărnați fripți, te întîmpinau chiar dela intrare, pentru a nu te mai părăsi decît cînd erai departe de acolo. Apoi, sfișietorul glas al trîmbițelor de un ban în care suflau, cu frenezie, fără a se gena, chiar oameni în toată firea; țipătul bășicilor de gumelatic, umflate de copii și pronunțînd foarte lămurit cuvintele «*Uită-te!*» ce-ți luaă auzul; vijîitul scîrțîitoarelor, accentuat din cînd în cînd de basul profund al plugurilor de țiplă; bubuitul tobelor, alternînd cu notele nasale ale clarinetelor, invitînd lumea la panoramă sau la menagerie; grelele lovituri de maiu pe dinamometrele destinate a înregistra puterea fiecaruia; ritmul asurzitor al cleștelor de fier pe grătarele cu fleică rumenită, — toate aceste sgomote,

grave, ascuțite, pătrunzătoare, unite cu vocea vînzătorilor, strigîndu-și marfa saŭ propuind-o pe prețurile cele mai avantajoase; cu scîrțîitul leagănelor mecanice, împinse într'o vecinică mișcare de du-te vino; cu uruitul caruselelor ale căror atelage neanimate se goneau într'una fără a se ajunge vreodată; cu melodiele banale ale flașnetelor saŭ cu ariele, mereŭ aceleași, ale lăutarilor de sub umbrarele de frunză, unde se debita bere, limonadă saŭ înghețată de vanilie, formaŭ un concert nedescriptibil, de o cacofonie și o arabură ce nu se poate întilni decît în locuri de asemenea natură.

Dar ceea ce forma nota caracteristică a bîlciului era țărănimea ce mișuna pretutindenî, în pitorescul ei costum dela munte. Femeile, în marama de in saŭ de borangic, ce le cădeaŭ până la călcîe, în mintene de toate fețele, în fote cu culori violente, se grămădeaŭ pe unde se vindeaŭ lucruri de găteală: — stofe de postav, de catifea saŭ de mătase; încălțăminte de lac saŭ de piele galbenă; panglici și cilicuri. Ele staționaŭ asemenea, în mare număr, dinaintea dughenelor, ținute de ovrei guralivi ce debitaŭ bijuterii false, care luaŭ ochii prin forma și prin strălucirea lor: — cercei, inele, broșe, ace de cap cu gămălii imitînd pietrele scumpe, oglinjoare. Unele examinaŭ, fără să se decidă, articole de menagiŭ: — farfurii, cane smălțuite, sticlărie; pe cînd altele, după ceasuri de tocmeală, se hotăraŭ în fine pentru vr'o cratiță de tuciŭ saŭ o tinichea de apă, pe care o plăteaŭ și o ascundeaŭ, plecînd, parcă ar fi furat-o. Bărbații frecuentaŭ mai cu seamă locurile în care se desfăceaŭ obiecte trebuincioase pentru munca

și nevoile lor: — coase, pe care le băteau îndelung cu un ciocănaș ca să le încerce; lanțuri de care; fringhii; căpestre de cînepă sau de curea; opinci. Mulți din ei căscau gura și pe dinaintea baracelor, unde mășcărici, preschimbați în draci, în păiețe sau în sălbateci africani, cu șerpi enormi încolăciți împrejurul corpului său cu maîmuțe pe umăr, manevrau, pe o strîmtă estradă de scînduri, pentru a atrage atențiunea și a îndemna publicul să pătrună în vizuinele lor.

XXVI.

Fetele lui Panțiru, împinse de curent, întrară în bălciu cu aerile de cucoane mari ce știaă să ia câteodată; însă numai decît se simțiră genate în acea înghesueală, în care nu puteau să facă să reeasă îndesul toată importanța lor.

— «*Quelle sale cohue!*» exclamă Eleonora, în limba sa preferită. Să trecem mai iute, căci ne strivește mojitimea!..»

— «*En effet!*» replică Clotilda. Locul nostru nu e în această gloată, unde nu vezi o singură persoană *comme il faut!*..»

Din fericire, la cîtiva pași de acolo, ele întîlniră pe Emilia Oarcă și pe Sevastița Maghirescu, însoțite de Rașcu și de Bilureață, cari, hotărît, păreau că deveniseră bunii prietenii ai acestor doamne. Rașcu, dinaintea unei șandramale ce oferea premii pentru jocurile de dibăcie, se încapățîna să cîștige o oglindă, asvîrlind inele de fier într'un stilet, în care trebuia să prinză pe unul din ele. Cu toate silințele ce-și da însă, stîngaciă cum era din fire, el lovea mereu alături, ceea ce îl făcea să reînoască la fiecare moment inelele și-l costa mai mult decît făcea oglinda. Bilureață, ală-

turi, se trudea să explice Sevastiței Maghirescu, care fără să priceapă, îl asculta cu gura căscată, cauza acestui nesucces, atribuind-o influenței densității aerului asupra proiectilelor, teză pe care o auzise, de curînd, dela un ofițer de artilerie și pe care, după obiceiul său, era fericit să o repete, aplicînd-o cazului amicului său, deși se potrivea ca nuca în perete.

Cum le zări, Emilia Oarcă alergă întru întîmpinarea lor.

— «Bună ziua doamnelor și domnilor! zise ea întinzîndu-le mîna. Bine că ați sosit în fine! Fără dumneavoastră, tîrgul n'avea nici un haz!..»

— «Ești totdeauna amabilă, madam Oarcă, răspunse Eleonora, respirînd din adînc. Uf! bine că am scăpat din învălmășeala ceea, în care prostimea era să ne calce în picioare!..»

— «Și acum, ce ne facem? întrebă Clotilda, netezindu-și rochia. Încotro apucăm spre a nu mai cădea în *bagare* ca aceea din care am scăpat?..»

— «Dacă îmi permiteți, interveni Bilureață, ași fi de idee să vizităm mai întîiu curiozitățile bîlciului, locurile instructive și distractive dintr'însul. Vom trece pe urmă și pe unde se desfac mărfurile... Tocmai, a-dause el, avem, aci în față, un superb muzeu de celebrități, cu figuri de ceară, foarte, foarte interesante. De voiți să mă urmați, vom vedea pe principalii oameni iluștri ai secolului, în costumele lor autentice, chiar pe Papa dela Roma...»

Propunerea se primi, și Rașcu, care nu reușise să cîștige oglinda, deși cheltuisese cinci lei pe inele, fu silit să-și lase îndeletnicirea și să urmeze pe tovarășii săi.

— «*Fi! quelle horreur!*» exclamă Clotilda, cum intră în muzeu, zărind în mijlocul încăperii un grup de ceară ce reprezintă un maîmuțoiu, de o urîtenie și ferocitate sălbatică, suit pe pieptul unei fete de o rară frumusețe, leșinată pe un divan de spaîma aceluî monstru.

Eleonora își întoarse ochiî cu pudicitate. Ea se interesa mai cu deosebire de o Cleopatră, mușcată de năpîrcă și trăgînd să moară pe patu-i de paradă.

— «*Regarde, chéri! on dirait qu'elle respire!*» zise ea doctorului Bengalicî, arătîndu-i pieptul reginei egiptene ce palpita printr'un mecanism care-i da toate aparențele realității.

— «În adevăr, replică acesta, păcat numai că și nu horcăe!...»

Ceilalți defilau pe dinaintea capetelor încoronate, — împăratul Wilhelm, Napoleon III, Sultanul, Țarul rusec, regina Victoria, etc. — înșirați d'alungul pereților de scînduri ai acelei șandramale, drepti în rigiditatea lor macabră, cu ochiî fără viață, cu figurile scoase ca din mormînt, inspirînd mai mult frica și desgustul decît curiozitatea.

Bilureață atrăsese pe Sevastița Maghirescu dinaintea unui grup ce înfățișa execuțiunea împăratului Maximilian, între credincioșii săi Miramon și Mejia, și găsisese o frumoasă ocaziune, de care profita, pentru a povesti moașei comunale, care auzia pentru prima oară de aceste lucruri, tragica dramă din Queretaro, nu însă fără a o desnatura, presărînd-o cu inexactități și ineptii, după obiceiul său.

Cînd se aflară de iznoavă afară:

— «Ia priviți ce bine se amuzează prietinele

noastre! strigă Emilia Oarcă, arătînd, la cîțiva pași de acolo, într'o cursă de călușei, pe Elena Caponea și pe Aneta Minghiruș, așezate într'un soiū de *lando* de scînduri albastre, ce se învîrtea împrejurul unei axe, pecînd, în față și la spatele lor, locotenentul Francisc Vaja și căpitanii Alexandru Toroș și Cristian Cenușe, veniți înadins din Constanța, le făceau escortă, pe simulacre de cai de lemn, repeziți într'un galop vertiginos.

Întreaga companie se apropia, însă trebuī să aștepte ca cursa să se termine, mulțumindu-se a schimba, dela distanță, semne de recunoaștere din mină și din batistă cu prietenii regăsiți.

Cînd aceștia fură liberi, bucuria tuturilor păru mare de a se afla împreună.

— «*Quel heureux hasard* d'a vă fi regăsit!» esclamă Eleonora, întinzînd mîna amicelor sale și celor trei ofițeri, cari se grăbiră să i-o sărute.

— «De mult sînteți aci?» întrebă doctorul Bengalicī, strîngînd, la rîndul lui, mînile ce se îndreptau spre dînsul.

— «Da, răspuse locotenentul Francisc Vaja, am luat-o cam de dimineața. Nu e vorbă, nu ne căim, căci am avut ce vedea. Păcat numai că e prea multă ovreime...»

— «Aceasta trebuie să facă plăcere d-lui Bilureață,» întrerupse căpitan Cenușe, salutînd c'un zîmbet ironic pe judecătorul de pace.

— «Și pentru care cuvînt?» voi să știe acest din urmă, întorcîndu-i, cam înțepat, salutul.

— «Fiindcă aveți aplecare pentru sgomot și vor-

bă multă, răspunse Cenușe... O! în privința aceasta, n'aveți să vă plîngeți. Ați fost servit după pofta inimei!..»

— «Mî-e teamă că vă înșelați!» se mulțumi a replica Bilureață, cu răceală. Apoi, întorcîndu-se spre amicul său Rașcu, care sta alături de dînsul, adăogă încet, astfel ca să nu fie auzit decît de el singur:

— «Frontavoiul ăsta mă plictisește. Nu știu ce are de se tot ține de capul meu. O să vezi c'o să se întîmple scandal..»

Ceilalți porniseră deja înainte. Ei mergeau în bandă, vorbind în gura mare, vizitînd tot ce le ieșea înainte, intrînd prin panorame, cutreerînd menageriile, încercîndu-și norocul pe la loteriile cu numere cîștigătoare, cumpărînd tot felul de nimicuri: brațări de sticlă, balonașe de cauciuc, trîmbițe de carton sau de tinichea, îndopîndu-și gura cu fisticuri și cu alune prăjite, făcînd — militarii mai cu seamă — un tapaj infernal, ce silea pe țărani, totdeauna respectuoși pentru uniformă, să se dea într'o parte ca să le lase loc liber.

Dinaintea unei țîșghele ținute de un muscal cu barbă albă, ei deteră peste Tarsița Pepenel și Rîța lui Niță Cotoiă care tîrguiau turtă dulce.

— «Bonjur, madam Pepenel! bonjur, madam Cotoiă!... Bună e turta ceea, ca să cumpărăm și noi?...»

— «Bună ziua, doamnelor și domnilor!.. Da, ni se spune că e chiar acum sosită din Odesa. O luăm pentru copii!.. Dar încotro ați apucat-o astfel cu toții? Luați-ne și pe noi!..»

— «Ne ducem la *Carul cu bere*, să ne răcorim. Dacă vă face plăcere, aîdem să bem cîte-un pahar!..»

Ele îi urmară. Pe drum, Eleonora și Clotilda se opriră pe la diferite prăvălii, ținute de ovrei, ca să cumpere cîte ceva, — stofe de mătase și de catifea, obiecte de aur, bijuterii, — ce-și propuseseră să dea cadou sorei lor, Mariucheii, în ziua nunței. Celelalte se simțiră obligate să le imite exemplul, luînd și ele ceea ce li se păru mai nemerit pentru ocaziune: Emilia Oarcă, un cordon de piele roșie, așa zisă de Rusia, cu o frumoasă cataramă de peruzele false; Elena Caponea, o pereche de cercei de aur, cu pietre pretinse de diamant; Aneta Minghiruș, o brățară, asemenea de aur, goală în interior, însă împodobită cu o boabă de mărgăritar, ce se da drept *veritabil*; Sevastița Maghirescu, un serviciu de cafea de porțelan, garantat de Saxa, cu tava lui de aceeași materie; Tarsița Pepenel și Rița Cotoiă, mai practice și mai econoame, una o cană de apă, cu flori poleite, și cealaltă un enorm vas de noapte. Bărbații asemenea cumpărară oarecari daruri pentru ginere: un frumos chimir de Brașov, cu flori de piele și alămuri; o pereche de cisme de iuft, cu talpa bătută în capete de cuie; un ceasornic de argint, cu lanțul lui; un topor american cu două tășuri. Apoi, cînd toate aceste obiecte fură împachetate și pornite la gazda fiecăruia, ceata își reluă drumul înainte, spre berăria unde-și propusesese să se oprească.

XXVII.

Instalat subt un mare umbrar de cetină de brad, cu mese și scaune pretutindenî, într'un loc răcoros, cu vedere depărtată spre Flămînda și înălțimile Mățăului, *Carul cu bere* era frecventat, la acea oră, de tot ce Cîmpulungul poseda mai distins. Doamne și domni, din localitate, saū veniți pentru vară în vilegiatură, se aflaū adunați acolo, la umbră, consumînd, într'un sgomot de glasuri abia dominat de instrumentele unui taraf de lăutari din Pitești, bere rece, în butelii ținute în gheață. Din această cauză, fetele lui Panțiru, cu compania numeroasă ce le însoțea, avură la început dificultate să găsească locuri, toate fiind ocupate. Din norocire, ele fură văzute de Mișu Voinea și de Gabriel Rușescu, deja instalați, cari le poftiră la masa lor, destul de încăpătoare pentru a le permite tutulor să se așeze, strîngîndu-se puțin.

— «Dar știți, *messieurs, que c'est une véritable chance* d'a vă fi întilnit! zise Eleonora, salutînd pe tineri cu surîsul său cel mai amabil. Fără d-voastră, ce ne făceam!..»

— «Coconițelor, răspuse Mișu Voinea, norocul e pentru noi! Prezența d-voastră și a societății ce vă

întovărășește ne amintește lucruri plăcute, acel dejun pe iarbă, spre exemplu, dela Plescioare, terminat într'un chip așa de neașteptat!..»

— «Și care putea să aibă urmări cu mult mai grave, grație...»

Bilureață, care făcuse această întrerupere, se opri deodată, fără să-și termine ideea.

— «Continuați! strigă căpitan Cenușe, gășind un bun pretext de a se lega de judecătorul de pace, pe care-l știa grozav de fricos. — Grație d-voastră, d-le Bilureață, trebuie să zicem, căci practicați așa de bine politeța cu doamnele, încît le părăsiți tocmai cînd e mai multă trebuință de prezența d-voastră...»

— «Pardon! protestă magistratul astfel interpelat. Doamnele nu erau espuse la nici un pericol ca să fi avut nevoie de mine, și dacă pericol s'a întîmplat mai în urmă, aceasta nu e din vina mea!..»

— «Auz? ripostă Cenușe, umflîndu-și glasul și încruntîndu-și sprincenile, în glumă, pentru a impresiona pe interlocutorul său. — Atunci, pretindeți că eu ași fi cauza accidentului din peștera dela Brădițel?»

— «N'am zis aceasta!» asigură Bilureață.

— «Că aș pune așa de puțin preț pe viața acestor doamne, încît ași fi fost în stare să provoc o catastrofă care putea să le-o răpească?...»

— «Îmi atribuiți cuvinte pe care nu le-am rostit!..»

— «Și că, mai mult decît atît, după ce ași fi săvîrșit faptul ce-mi imputați, n'ași avea curagiul să-i iaș răspunderea, ci ași căta să mă ascunz după deget!»

— «Îmi e peste putință să pricep de unde deduceți acest lucru!..»

— «Că ași fi, în alți termeni, un laș și un om de nimic?..»

— «O asemenea idee n'a fost nici odată exprimată de mine!..»

— «Dar știți d-voastră, d-le Bilureață, că aceasta constituie o insultă gravă ce-mi faceți?..»

— «N'am avut nici odată intențiunea de a vă ofensa!..»

— «Că pentru un om de onoare, ea nu se poate spăla decît în sînge?..»

— «În viața-mi, n'am acordat asemenea satisfacțiuni!..»

— «Și că vă voi sili să eșiți cu mine pe tărîm?..»

— «Despre a easta, vă pot încredința că nu veți putea reuși nici odată!..»

Dialogul, pornit pe povîrnișul acesta, putea să mai ție multă vreme, spre distracția asistenților, — chiar a lui Rașcu, care făcea haz, pe tăcute, de pusilanimitatea amicului său. Însă chelnerul apăru cu paharele și sticlele comandate. Aceasta făcu o diversivune care permise discuțiunei să se potolească și conversației să ia o altă întorsătură.

De odată, căpitanul Alexandru Toroș strigă: — «Iată eroul dela Brădițel!» arătînd pe Niță Pălie, însoțind pe Ghică Panțiru, care se oprise dinaintea unei prăvălii de marchidănie, unde se vindea, printre alte mărunțisuri, lăzi de Brașov, costume preoțești, hamuri, luminări de ceară, alice și iarbă de pușca, espuse, ca mostră, în două strachini. Ei esaminau o

pereche de cununii de metal galben, parcă ar fi voit să le cumpere.

Toți se întoarseră. Eleonora și Clotilda, vizibil indispușe de această aparițiune care atesta, în fața lumii, rusticitatea originii lor, făcură o mișcare de nemulțumire. Însăși Mariuca rămase rece și indiferentă în fața omului ce, peste cîteva zile, era să-i devie soț. Adevărul este că această căsătorie nu era după placul ei, și dacă nu refuzase să se facă, este fiindcă tatăl său promisesese și nu voia să iasă din cuvîntul lui. Însă, în inima sa, ea suferea de a deveni nevasta unui țaran, atunci cînd surorile sale erau măritate cu domni dela oraș și duceau o viață de cucoane.

Niță Pălie văzu pe Mariuca și pe surorile ei, observă mișcarea acestora și răceala cu care-l privi logodnica sa, și cu intuițiunea oamenilor simpli, a căror soartă e în joc, înțelese îndată că o prăpastie esista între dînsul și casa în care voea să intre. El plecă, decî, capul cu întristare. Toate scrupulele și îndoelile de mai nainte îi reveniră, și, în gîndul lui, iar începu să se ridice teribila întrebare dacă trebuia să meargă mai departe sau dacă nu era mai bine să-și vază de treabă și să renunțe la un pas ce numai spre fericire nu părea că are să-l conducă.

Cu toate acestea, bărbații se sculareră cu toții, și, în semn de deferință, se îndreptaseră spre bătrînul Panțiru, pentru a-i strînge mîna.

— «Bună ziua, nene Ghică. Ce faci aici? Hai să bem o bere împreună!...»

— «Bună să vă fie voea, dragii mei! Vă mulțu-

mesc, nu pot. Mă uitam la pirostriile astea, pe cari ași voi să le cumpăr».

— «Și ce să faci cu ele? Ce? la Rucăr nu sînt asemenea scule?»

— «Ba da; dar s'aũ cam învechit de atîtea capete pe cari aũ fost puse. Mă gîndeam să le dăruiesc bisericeii, după ce vor fi slujit mai întîiu, ca nooi, la cununia Mariucheii.»

— «Sînt, în adevăr, foarte frumoase! Încredințã Bilureață, după ce le esaminã cu atențiune. Ai zice tiara lui Saitafarnes...»

— «A cui? întrebã Panțiru, intrigat de acest nume barbar, pe care-l auzia pentru prima oarã.

— «A lui Saitafarnes, regele Scișilor! rãspunse Bilureață, care citise de curînd istoria incidentului cu Rukomowski și voea să arate cã e în curent cu tot ce se petrece în lume.

— «A lui *Serta-ferta-neț*, regele *Chișilor*? se încercã să repete Panțiru, a cãruii limbã nu era deprinsã cu inflexiuni așa de complicate. — Mã! dar al dracului nume mai poartã și ăla! Mai știi? O fi însuși ucigã.l toaca!...»

— «Nu așa! reluã Bilureață. A lui Sa-i-ta-far-nes! Ce? nu știi?... dacã vrei, să-ți spuiũ eũ...»

El n'apucase să-și termine propunerea, cînd o explozie teribilã zgudui aerul, rãsturnînd și împrãștiind tot ce se afla în prãvălie.

Bilureață cãzu cu fața la pãmînt și rămase locului ca mort.

Ceialți se aleserã numai cu comoțiunea saũ cu puțînã spaimã.

Ce se întîmplase? Pe cînd judecătorul de pace se pregătea să inițieze pe Panțiru în misterele istoriei unor lucruri ce nu-l interesa, căpitan Cenușe, plictisit de a-l auzi perorînd, voise să se întoarcă la masa unde rămăseseră cucoanele, și, înainte de a se depărta, își lepădase țigara. Aceasta, căzînd, înnemerise drept în strachina cu iarbă de pușcă, care luase foc și produsese exploziunea.

Bilureață, ridicat de asistenți, cari alergaseră în ajutorul lui, se constată că, afară de sperietură, nu avusese nici o vătămare serioasă. I se pîrliseră numai mustățile și i se înegrise figura; dar aceasta nu era nimic pe lîngă ceea ce ar fi putut să i se întîmple. Cu toate acestea, el plecă supărat, văzînd că compania din care făcea parte, în loc să-i ia apărarea, desaprobind pe Cenușe, rîdea pe înfundatele de halul în care se afla. Și astfel se termină, — cu adevărat foc bengal, — acea zi începută sub auspiciu plăcute și care merita un sfîrșit mai frumos.

XXVIII

Cu trei zile înainte de Duminica fixată pentru nunta Mariucheï, grupuri de oameni, purtînd ploșci cu vin, urmași de cîte doi lăutari, — un flaut și o vioară — cutreerau satul, intrînd din casă în casă, oprind pe trecători pentru a le oferi vinul de cinste. Aceasta constituia în acelaș timp o invitare la nuntă, și nevuincios ar fi fost acela care n'ar fi răspuns la un asemenea apel. Tot de odată, mari pregătiri se făceau la casa lui Ghică Panțiru, transformată, pentru ocaziune, într'un cuib de verdeață. Porțile cele mari, cu strașină, parmaclîcul din afară, vasta tindă ridicată, cu cerdăcelul ei, fură îmbrăcate în cetină de brad, decorate cu ghirlande de flori. Asemenea, camerile de sus, spălate și spoite din nou, se preschimbară în saloane de primire, cu pereții îmbrăcați numai în scoarțe și în velințe, frumos lucrate, prinse, ici și colo, cu șervețele de in saũ de borangic, cusute cu lînuri saũ cu mătăsuri. Subt vastul șopron din fundul curții, măturat și lipit pe jos, golit de tot materialul ce se afla într'însul, se așeză bucătaria, compusă din pirostria, susținînd căldări de aramă saũ ciaoane de tuciũ, în care avea să fearbă bucatele, și din frigări de lemn și de fer pentru frip-

turi. Îar în mijlocul curții, subt un umbrar, întocmit pentru trebuință, se înființă o lungă masă de scînduri, pe picioare bătute în pămînt, cu lavițe într'o parte și în alta, pentru gloata invitaților de mîna a doua, cari n'ar fi încăput în sofrageria de sus, rezervată familiei și oaspeților de considerațiune.

În fine, ziua cea mare sosi.

Dis-de-dimineată, pîlcuri de flăcăi, gătiți în vestimintele lor cele mai scumpe, călări pe cai împodobiiți cu flori și cu panglice, se perindaă, adevărate șuvelnițe omenești, între strada Păpușei, unde se afla locuința miresei, și Posada de-subt-Crucii, unde locuia ginerele, așteptînd momentul oportun pentru a se constitui în ceată și a forma, astfel, un cortegiū de onoare tinerilor soți.

Înainte de amiază, Niță Pălie, însoțit de tovarășul său, Moise Băgeac, care trebuia să-i servească drept martor, amîndoi gătiți în haine de sărbătoare, sosi la locul de întîlnire, — casa lui Ghică Panțiru, — de unde nunta avea să pornească. Numai decît, alaiul se constitui, și, pe calea cea mai lungă, pe la marginea satului, pentru ca toți să-l vază, se îndreptă spre primărie. În cap, mergeaă tinerii călăreți, formați în roată, drepți și arătoși pe caii lor de munte, cu trapul mărunt. După dinșii, venea trăsura nunilor, împodobită cu flori, trasă de patru înaintași, cu hamurile legate în funte, cu batiste roșii și albe pe la căpețele. În ea se suise Mariuca și tatăl său, care voea să-i fie și naș, iar, în față, pe scăunelul de dinainte, ginerele și prietenul său, Moise, considerat deja ca un membru al familiei. Urmaū după aceasta, în bună ordine, un șir neîntrerupt

de birji, aduse din Cîmpulung, fiecare gătită cu flori și cu verdeață. Ele duceau rudele miresei, pe surorile ei, cu bărbații lor, pe invitații mai de seamă, ca Aneta Minghiruș, Elena Caponea, Emilia Oarcă, Sevastița Maghirescu, Tarsița Pepenel, Rîța Cotoiă, precum și pe cavalerii ce, de obicei, însoțeau pe aceste doamne: căpitanii Alexandru Toroș și Cristian Cenușe, veniți înadins din Constanța; locotenentul Francisc Vaja; tinerii Mișu Voinea și Gabriel Rușescu; nedespărțiții Rașcu și Bilureață, cel d'întîi mai mălaeț, cel d'al doilea mai firoscos și mai vorbăreț decît ori cînd. Acest din urmă își uitase de supărare, însă își răsese mustățile, sub pretext că astfel avea mai mult aerul de magistrat, dar în realitate pentru a face să dispară orice urmă a accidentului din tîrgul dela Sfîntul Ilie.

La primărie, lucrurile se expediază cu repeziciune. Primarul, un moșnean din localitate, convins că îndeplinește o pură formalitate, deoarece cununia cea adevărată era pentru dînsul cea religioasă, aminti pe scurt soților drepturile și datoriile lor respective și le puse întrebarea dacă se iaă din libera lor voință. Niță Pălie se grăbi a răspunde afirmativ. Mariuca însă ezită un moment, turburată de această cestiune ca de un lucru neașteptat, la care nu avusese încă timp să se gîndească. Apoi, cînd împinsă de tatăl său, care sta alături, se hotărî să zică *da*, ea pronunță acest cuvînt așa de încet și de încurcat, încît abia se putu auzi de cei mai din apropiere. Faptul acesta băgă un fior în inima lui Niță Pălie, și un nor de întristare îi acoperi de odată fruntea. Cu toate acestea, timp nu era

pentru reflexiuni duioase. Ofițerul civil pronunțase cuvintele că soții sînt uniți în fața legii, și deja gloata asistenților ce repezea spre a înfățișa feliicitările sale noiei perechi. Eleonora și Clotilda, de aproape urmate de celelalte dame, se îndreptară spre sora lor ca s'o sărute. Ea însă, înecată, se lăsă, ca o massă, în brațele lor, silindu-se din răspuțeri să-și stăpînească lacrimile. Ghică Panțiru și Nița Pălie avură asemenea să sufere asaltul amicilor din sală, ce se înghesueau ca să-i heretisească. Ei schimbară multiple și sgomotoase sărutări cu cei mai intimi; cu ceilalți, lungi și reînnoite strîngerii de mînă. Toți repetau: «cu noroc! să trăiți! să vă trăească!...» Bilureață singur, spre a se distinge, crezu de cuviință să schimbe formula și strigă: «la mulți ani!» Aceasta-i atrase o severă observațiune din partea căpitanului Cenușe, care-i aminti, în fața lunei și în termenii nu tocmai măgulitori, că o asemenea urare, bună în orice ocaziune, la nuntă, avea un caracter de rău augur.

La biserică, ceremonia ținu mai multă vreme. Preoții, crezînd că se recomandă, prelungiră oficiul peste măsură, ceea ce mări supliciiul tinerilor soți, doritori să termine mai iute. Mariuca, mai cu seamă, palidă și cu ochii plecați, frumoasă, totuși, mai presus de orice descriere, în costumu-i minunat din Rucăr, lucrat numai în fir, mătase și borangic, cu beteala-i strălucitoare ce-i cădea, ca un rîu de aur, până la călcie, sta perdută dinaintea altarului, alături de soțul său, asemenea gînditor, așteptînd cu nerăbdare ca slujba să ia slîrșit pentru a se întoarce acasă și a se ușura, închizîndu-se undeva și plîngînd singură și pe în-

delete. Niță, din parte-î, simțind, de pe tremurăturile minii soției sale, pe care o ținea într'a sa, ceea ce se petrecea într'însa, își stăpînea cu greu emoțiunea și ar fi voit să fie departe de acolo spre a răsufli în liniște. Numai lumea din biserică, — mulțimea rudelor, a prietinelor și a invitaților, — găsea că lucrurile nu merg prea încet, și, veselă și negrăbită, își trecea vremea ascultînd sau privind ceea ce se petrecea împrejurul-î, vorbind, pe șoptitele, de nimicuri sau schimbînd reflecțiuni răutăcioase asupra persoanelor și toaletelor ce avea în față-î.

De odată, corul intonă pe *Isaia dăntuște*. Nunii, dimpreună cu nașii lor și cu preoții ce oficiau, țînîndu-se de mîna, ocoliră de trei ori biserica. Apoi, Ghică Panțiru, Mariuca, Niță Palie și ceilalți membri ai familiei sărutară sfînta Evanghelie și cununiile, după care, serviciul fiind terminat, aceleași felicitări, urări și îmbrățișări reîncepură din partea rudelor, amicilor și asistenților. Atunci, noii luați, crezîndu-se în fine liberi, se îndreptară spre eșire; dar, aci, un nou obstacol le tăia calea, oprindu-î d'a înainta. Eleonora, Clotilda și celelalte persoane din societatea lor, pentru ca urme neșterse de prezența lor la acea solemnitate să rămîie, se vorbiseră să pue a se fotografia nunta în momentul cînd ea va pleca dela biserică și însărcinaseră, în consecință, pe Sevastița Maghirescu să obție acest lucru dela Isidor Umbertovici, fotograful maniac ce, precum se știe, era bine cu moașa comunală și se ducea regulat, după masă, pe cînd soția sa își făcea somnul, să-și desvolteze clișeurile în camera obscură ce luase cu chirie dela dînsa. Sevastița n'avusese mare greutate

să hotărăscă pe prietenul său a-î face acest serviciu, și, de aceea, cînd Mariuca și Niță Pălie sosiră în tinda bisericeii, la ușă, găsiră pe Umbertovici instalat în curte, în față, cu aparatul său cel mai bun, pregătindu-se a lua o *poză* de pe grupul ce înainta spre dînsul. Tî-năra pereche fu nevoită să se oprească și să aștepte locului mai bine de douazeci de minute, pînă cînd fotograful își puse obiectivul la punct, pînă cînd rudele și prietenele ce organizaseră surpriza își luară locuri și atitudinî avantajoase, pînă cînd se trase mai multe clișeuri, căci unul singur putea să nu reușească, și era indispensabil ca operația să dea un bun rezultat și ca ocazia să nu fie perdută.

XXIX

Ghică Panțiru, voios și cu surîsul pe buze, ca un om care a îndeplinit un act scump inimei sale, se întoarse singur și pe jos dela biserică, unde rămăsese mai în urmă pentru a regula mica sa daraveră cu preoții. În curtea casei, el găsi mai tot satul adunat. După ce dete încă odată mîna cu cei mai de seamă și răspunse prin mulțumiri celorlalți, cari îl aclamau, el se duse de se așeză pe o laviță, din nainte pregătită, acoperită cu un plocat, frumos lucrat, unde, după datinele locale, mireasa trebuia să-l întâmpine, ca naș, cu o oală de vin și să-i dea să se spele pe mîni dintr'însa. Mariuca însă nu se ivi îndată spre a-și face datoria, și bătrînul Panțiru trebui să aștepte mai bine de o jumătate de oră pînă să se arate în fine. Ea se făcuse nevăzută, cum se întorsese dela biserică, stînd ascunsă și încuiată într'o cămăruță înfundată, de unde surorile ei o scoaseră, cu ochii roșii, pentru a o duce către tatăl lor care aștepta. Incidentul acesta, plin de înțeles pentru ginere, care, cu intuițiunea naturelor simple, ghicise cauza lipsei soției sale, trecu, totuși, nebăgat în seamă de ceilalți, căci lacrimile și turburarea fetei se atribuiră emoțiunei ce

ea trebuia să simță într'o ocaziune așa de însemnată pentru dînsa.

Cu toate acestea, jocul începuse. La sunetul muzicei unui taraf de lăutari, compus din patru vioare, patru cobze, două naiuri și un bas, fetele și flăcăii se prinseseră de mîni și formaseră, în curte, pe covorul de iarbă verde ce se desfășura în fața casei, și sub ochii mulțimei care privea, o horă mare, în care robusta frumusețe a dănțuitorilor rivaliza cu pitorescul și varietatea costumelor. Erau, într'un amestec nedecriptibil de stofe și de culori, marame, unele foarte lungi și bogate, cu flori variate din țesătură; fote, strîmt înfășurate pe după șolduri, pentru a lăsa să se desineze formele, cu late borduri de fir sau de mătase pe fonduri, în genere, roșii sau negre; cămăși de in subțire sau de borangic, cu largi mîneci suflecate, cusute numai în linuri sau în ibrișimuri; mintene de postav, fără mîneci, cu gulerul, — de pluș sau de catifea, — verde, roșu, galben sau albastru, cu găetane pe la cusături; ciorapi albi sau negri, de ață sau de bumbac, în ghete de vax sau de piele galbenă, ba chiar în pantofi de lac. Fetele îmbrăcau acelaș costum ca femeile măritate, cu singura deosebire că aveau capul gol, coadele lăsate pe spate și late panglici ce, la unele, le cădea până la călcie. La multe din ele, o simplă cordea le încingea capul, peste creștet, înnodîndu-se, la ceafă, sub coade. Cît despre bărbați, ei purtau, pe sub mintene la fel cu al femeilor, cămăși de cinepă înălbită, lucrate în casă, cu mînecele largi, vărgate cu galben, cu poalele crețe, cusute în bibiluri, mai lungi și mai trase la spate. Căciuli de oaie, la unii; pălării de

pislă, la alții; de pluș, negru sau cafeniū, la cei mai eleganți; cioareci sau ițari de dimie albă; cingători de lînă, de bete sau de piele; cirsne cu carîmbi, ghete de iuft sau simple opinci, complectau portul lor, pe atit de simplu pe cît de original, ce da o notă veselă și caracteristică mulțimei.

Hora își continuă multă vreme evoluțiunile sale pînă cînd mireasa se decise să vie, după obiceiū, a se prinde și ea într'însa. Ea apăru în fine, dar într'un tîrziū, adusă, tîrîtă, pentru a zice astfel, de soțul său, și, palidă, cu o figură ce în zadar se silea s'o facă să pară veselă, frumoasă totuși mai presus de ori ce expresiune, rupse lanțul mînilor împreunate, intră în horă și făcu cițiva pași alături de Niță Pălie. Aceasta dete tutulor ocaziunea s'o admire și să ferească pe norocosul muritor căruia îi fusese dat să posede o asemenea comoară. Numai el, nenorocitul, știind ce abis exista între dînsul și inima nevastei sale, nu era de această părere, își plîngea soarta pe tăcutele și se căia deja de greșala ce făcuse, luînd-o!

După horă, se urmară multe alte jocuri, — sîrbe, briuri, bătute, — unele mai animate decît altele, cari puseră, pînă seara, floarea tinerimei în mișcare. La nici unul din ele însă Mariuca nu mai voi să participe, retrasă și, pentru a zice astfel, zăvorîtă în odăile de sus, unde invitații mai de seamă se strînseseră pentru a petrece între dînșii, a se da la danțuri mai nobile, — boerești, — la muzica unui alt taraf de lăutari, mai subțiri, aduși înadins din Pitești.

XXX

— «Madam Bengalici, ce bine vă vine pălăria asta! O admir de azi dimineață! De sigur, trebuie s'o fi comandat la Paris, căci la noi nu crez să se gă sească modeluri ca acesta...»

Era Emilia Oarcă care se exprima astfel, deși, la biserică, ea nu făcuse decît să rîză încet, cu Sevastița Maghirescu, de coafura *Petrei lui moș Ghică Panțiru*, pe care o compara, cu răutate, cu o cratiță așezată pe capul unei duloaice.

Eleonora, măgulită de întrebare, răspunse cu surîsu i cel mai amabil.

— «*En effet*, am adus o astă primăvară pentru un botez, fără să pot prevedea că, a doua oară, voiî avea ocaziunea să o puiî la nunta surorii mele!...»

— «Îți place? șopti Emilia Oarcă, la urechea moașei comunale, care se ținea cît putea ca să nu pufnească. Te asigur că am văzut-o, înainte de Paști, la fereastra unei marșande jidance de pe Calea Moșilor...»

În timpul acesta, tăvile cu bomboane, cu glasele, cu dulceturî de smeură, industrie a Cîmpulungului, cu pișcoturi circulaî prin camere. Se destupaseră și citeva sticle de șampanie, și Bilureață, pentru a eclipsa

închinările fără fraze ale celorlalți, se încercase să ție un toast în regulă, însă nu-l putuse termina, încurcat și intimidat de privirile ironice ce-i arunca căpitan Cenușe.

De odată, locotenentul Francisc Vaja se sculă.

— «Cuconiță, îmi faceți onoarea unui *tur* de vals?»

Elena Caponea, căreia se adresase această invitație, se agăță, grea și massivă cum era, de umărul adoratorului său, și amîndoi începură să se învîrtească prin odae. Celelalte dame, solicitate de cavalerii lor, se grăbiră să le imite exemplul, Aneta Minghiruș condusă de căpitan Alexandru Toroș; Eleonora și Clotilda de soții lor, doctorul Bengalici și Irimescu-Răstoacă; Sevastița Maghirescu de Rașcu; Emilia Oarcă de Bilureață. Acest din urmă nu se lăsă până nu făcu un nou pocinog, căci, ca să s'arate bun conducător, voi să se strecoare, cu dănțuitoarea sa, printr'un loc prea strîmt, între două perechi, însă manevră așa de greșit, încît se izbi de o servitoare care aducea o tavă cu dulceață, o răsturnă, cu tavă cu tot, și căzu el însuși, lovindu-se tare cu capul de scînduri.

După o mică pauză, provocată de acest accident, care stîrni rîsul tuturilor, danțul începu cu mai multă ardoare, puindu-se la contribuție tot repertoriul coregrafic uzitat în asemenea ocaziuni, — polci, valsuri, cadriluri. Se făcu chiar un cotilion final, dirigeat de căpitan Cenușe, care profită de ocaziune pentru a supune pe Bilureață la multiple și grele încercări, obligîndu-l să facă cîteva figuri nu tocmai compatibile cu calitatea lui de magistrat.

XXXI

Afară, în curte, petrecerea nu era mai puțin animată. Pe lângă danțurile naționale cari se succedau și la cari participa, fără deosebire, bărbați, femei, fete și flăcăi, două butoaie cu vin, ce se puseseră la dispozițiunea celor ce, bînd, credea, că se răcoresc, contribuau puternic a mări veselia tuturilor. Spre seară însă, jocul se suspendă pentru a se permite invitațiilor să se ospăteze. La un semnal dat de Ghică Panțiru, care, dimpreună cu ginerele său, voise să ia parte la banchetul țărănesc, lumea începu să se îndrepteze spre umbrarul din fund, destinat a servi, după cum am spus, drept sofragerie populară. Aci, pe imensa masă de scînduri, cu lavițe, acoperită, pentru circumstanță, cu o față de pînză albă, peste care se așezaseră, de jur împrejur, farfurii și ștergare, fără alte tacîmuri decît linguri de metal, se serviseră deja bucatele. Ele se compunea din cozonac, din o ciorbă de carne de oaie, bătută cu ou și cu oțet, din pui fripți și din lapte cu orez. Deși simple în aparență, aceste mîncări constituiau, pentru niște toțmacuri de prinse cu regimul frugal ce obicînuiau, un regal împăratesc, și, de aceea, toți le făcură cea mai mare cinste,

îndestulându-se din ele pecît le încăpu pe gură. Ghică Panțiru, din capul mesei unde se așezase, privea cu plăcere și se bucura de pofta oaspeților săi. El avea ochii pretutindenî, nu-și da astîmpăr, voind să vadă pe toți mulțumiți și fără lipsă de nimic, striga la servitori să mai aducă din ce nu se ajungea, și, în acelaș timp, spunea, rîdea, se amesteca în vorba celorlalți, adresa fetelor și nevestelor glume ce provocau hazul tutulor.

— «Maî încet, lele Zamfiro! strigi ca o găină care a ouat!..»

— «Dar bine înțelegi, surată Dino. Ți-e mintea deschisă ca a unei fete mari a doua zi după nuntă!..»

— «Ce stai cu nasul în sus, Paraschivo? Ori te uiți să vezi cum rîd muștele?..»

— «Bravo ție, Alexandrino! Așa zic și eă. Mă-nînci și bei ca un om ce se scoală de pe boală!..»

— «Frumos mai cați la bărbatul tău, Marino! Ne vine să credem că ți-e drag ca o blană în luna lui Cuptor!..»

— «Prea isprăviși iute, Frusino. Îți trebuie, ție, ca să te sature, maî puțină vreme decît unui vrăbioiău ca să-și calce soția!..»

— «Nu maî spuî nimic, Ileano? Hai! vorbește! Nu sta tăcută ca un cuc fără cuib!..»

— «De bine ce petreci, Anico, cascî ca un pește pe masa unei bucătării!..»

— «Auzindu-te vorbind astfel, lea Safto, îmi vine să crez că ai maî multă ciudă în inimă decît boabe de griu într'un buzunar...»

— «Mă întrebi dacă asta-mi place, Catrino? Da. Ca un pat la doi tineri de curînd luați . . .»

Și cîte altele.

În sufrageria de sus, spoită și frumos împodobită cu flori și cu verdeață, se servea, în acelaș timp, masa mosafirilor de distincțiune, la care luaș parte, afară de vechile noastre cunoștințe, pe cari le-am întâlnit în diferitele faze ale acestei povești, cîteva invitați din Cîmpulung și din Rucăr, unde se afla în vilegiatură. Eleonora făcea onorurile cu amabilitatea ce-i plăcea să arate de cîte ori juca rolul principal. Mariuca, frumoasă ca totdeauna, în costumul ei strălucitor de mireasă, luase și ea loc, alături de surorile sale, însă mintea nu-i era la mîncare, ci sta tristă și tăcută în mijlocul sgomotului și veseliei ce domnea în împrejurări.

Masa, de altmîntrelea, era aleasă și bine servită. După mezeluri, — icre negre, salam, sardele, brînzeturi, — se dase supă, o supă gustoasă de zeamă de găină; apoi, peștele, niște păstrăvi frumoși, aduși din Oticu, dela obîrșia Dîmboviței, cu aseasonament de lămie și de unt-de-lemn; pe urmă, două feluri: pui de porumbel cu mazăre boabe și rățușce cu capere și cu sos de pătlăgele roșii; în fine, friptura: cocoși de pădure, împușcați în brădetul din Boteanu și ținuți cîteva zile în oțet ca să li se frăgezească carnea. Ca desert, erau prăjituri și fructe.

Cu cît ospățul mergea spre sfîrșit, cu atît sgomotu și veselia deveneau mai accentuate. Bărbații, — ofițerii, mai cu seamă, — serviți cu abundență dintr'un vin de Dealu-Mare, vechiu și galben ca chihlibarul, prinseseră la limbă și umpleau oada de asurzitoarele lor discuții,

la cari se amesteca glasul ascuțit al cucoanelor. Rașcu, în calitate de literat al companiei, promitea, emoționat, să facă o dare de seamă senzațională, cum nu se obișnuia, pe care spunea că avea de gând să o publice în marile ziare din capitală, cu rugăciune către celelalte s'o reproducă.

— «Veți vedea, conchidea el; va fi admirabil; veți fi, sînt sigur, pe deplin mulțumite!..»

— «Și ce veți pune într'însa?» întrebă Sevastița Maghirescu, cu interes.

— «Ce voiți pune? Dar tot ce am văzut! Descrierea nunții la care am asistat, a jocurilor, a costumelor și toaletelor, a grației persoanelor aci prezente... printre cari figurați cu atîta distincțiune, adase el cu glas galeș, dîndu-și ochii peste cap ca un pește ce trage să moară.

— «*Alors, pour être exact*, va trebui să vă dăm cîteva note,» întrerupse Clotilda.

— «Inutil! replică Rașcu. Exactitudinea nu e de rigoare în asemenea materie; destul numai ca descrierea să fie măgulitoare. În viață-mi, am făcut multe dări de seamă, și de lucruri cu mult mai importante, de cărți apărute, de opere dramatice, de lucrări artistice de tot felul și la cari, vă mărturisesc, nu mă pricepeam de loc. Cu toate acestea, nu m'am preocupat nici odată să fiu exact. Puțină imaginație și multă mlădiere, iată tot ce mi-a fost de ajuns pentru a eși cu bine!..»

— «Atunci, îi plîng pe cei ce vă citesc! exclamă, în chip de concluzie, căpitan Cenușe, care sta alături

și care avea pentru Rașcu aceeași antipatie ca pentru Bilureață, poate din cauza prieteșugului lor.

Însă cafeaua se servise, și toți eșiseră în pridvorul de afară ca să o ia. Acolo, un spectacol unic în felul lui îi aștepta. Țăranii, sculați și ei dela masă, înfierbîntați de mîncare și de băutură, căci se destu-paseră, după cum am spus, mai multe butoaie în cinstea lor, aprinseseră un foc mare în mijlocul ogrăzii și încinseseră un joc năpraznic la lumina lui. După ce priviră cîtăva vreme cu interes, domni și doamnele de sus se simțiră, la rîndul lor, ispitiți să le imite exemplul. Ei reîncepură, deci, danțurile lor de mai nainte, și, astfel, petrecerea ținu până la ziuă. Ba se prelungi și a doua zi și ziuă cealaltă, astfel că nunta Mariuchii ținu trei zile și rămase de pomină în Rucăr, unde nu se mai văzuse o altă nuntă așa de veselă, de frumoasă și de bogată.

XXXII

Căsătoria Mariuchei cu Niță Pălie nu era, nu putea să fie din cele potrivite. Crescută în belșug; întreținută, prin pozițiunea tatălui său în sat, în credința că era dintr'un aluat superior celorlalți țărani; în contact cu o lume relativ mai cultă; împinsă, afară de aceasta, de exemplul surorilor sale, care luaseră *boeri* dela oraș drept soți, și nevoind să rămie mai prejos decît ele, — fata cea mică a lui Ghică Panțiru primise, după cum s'a putut vedea din cele ce precedă, cu displăcere ideea de a deveni nevasta unui băiat dela țară, fără pozițiune, fără instrucțiune, fără avere, care-și ciștiga viața cu munca mînilor și care nu putea să-î satisfacă nici unul din visurile ce-și formase despre existență. Cu toate acestea, deprinsă a asculta de vorba părintească, ea se supusese voinței tatălui său, scîrbită însă, dela început, de acela pe care soarta i-l dase drept bărbat, hrănind în inima sa numai răceală și dispreț pentru dînsul. Din parte-î, Niță Pălie, deși iubind pe soția sa cu o iubire ce mergea pînă la nebunie, ce l-ar fi împins să săvîrșească fapte desnădăjduite pentru a-î fi plăcut, simțea, după cum am arătat, prin instinct, că ea nu fusese

făcută pentru dînsul și că viața lor va fi o nenorocire. Totuși, cînd ocazia se înfățișă, el nu putu rezista dorinței de a o lua și lăsa lucrurile să-și urmeze cursul, tot sperînd că, poate, se înșeală și că ele nu sînt așa de rele precum și le închipuia.

Nepotrivirea dintre dînșii se învederă chiar din primele zile.

Într'o dimineată, Niță văzu pe Mariuca, sculată înaintea celorlalți, gătindu-se cu îngrijire, pecind servitorii din curte alergaui de colo pînă colo, tăiaui păsări, frigeaui pui, îndesaui dăsaui cu fel de fel de merinde. În acelaș timp, mai mulți cai, cu șelele puse, așteptaui, afară la poartă, legați de parmaclicul ogrădei. Ceva neobicinuit se pregătea, fără îndoeală, în care nevastă-sa părea a fi amestecată. Niță voi să știe ce se petrece.

— «Mariuco, îi zise el cu blîndețe, intrînd în odaea-i, — de dimineată mai te îmbraci astăzi! Te duci oare undeva?»

— «Da, mă duc! răspuse Mariuca scurt.

— «Și unde? întrebă Niță tot cu blîndețe.

— «Iacă undeva! Ce-ți pasă?... Mă duc cu surorile mele la Păpușa.»

— «Dar drumul e lung și rău pînă acolo. Să nu vi se întîmple ceva...»

— «N'ai grije; nu ni se întîmplă nimic. Afară de aceasta, nu vom fi singure...»

— «A! vor mai fi și alții?... Și cînd vă întoarceți?...»

— «Prea vrei să știi multe!... Poate diseară, poate mine...»

— «Dacă vrei, merg și eu cu voi.»

— «Nu! la focu! N'ai ce căta acolo!..»

— «Și pentru ce? Oare ți-e rușine cu mine?..»

— «Pe semne. Sînt domni cari ne însoțesc, și n'ai nici o potriveală cu dinșii. Vorba aia: nu-ți vîrî lingura unde nu-ți fierbe oala!..»

— «Bine, Mariuco! Dacă zici așa, așa să fie!..»

Și Niță, cu durerea în inimă, lăsă pe nevastă-sa să plece într'o excursiune mai dinainte aranjată între ea și surorile ei, întovărășită de o numeroasă companie de civili și militari, ce se învîrtea în împrejurul ei, făcîndu-i ochi dulci, și din cari, pe unii, el îi vedea pentru întîia oară.

Altă dată, o întîlni pe Valea lui Eclea, ducîndu-se, în societatea acelorași persoane, de cari, acum, nu se mai putea despărți, spre vîrfu Căpitanului, la deal, unde, după proviziunile ce luase, se vedea că avea să stea toată ziua. Cum o zări, el se opri în loc, așteptînd momentul să-i vorbească. Dînsa însă, jenată de prezența lui, ca de a unui om de condițiune inferioară, cu care nu voia să aibă relațiuni, îi întoarse spatele, făcîndu-se că nu-l vede, rîzînd și glumind cu tovarășele sale ca de lucruri indiferente. El trebui să o lase să treacă, neîndrăznind să deschiză măcar gura, urmînd-o, totuși, mult timp cu ochii și scoțînd, cînd dispăru la un cot al văei, un oftat adînc, pornit chiar din fundul pieptului.

El avea să îndure, astfel, aproape zilnic, disprețu și indiferența soției sale. Dar purtarea acesteia cu dînsul, umilitoare cînd se găsea în fața lumii streine, devenea cu totul crudă de cîte ori rămîneau amîndoi

singuri. În acele momente, Mariuca făcea tot ce-i era prin putință ca să-l descurageze sau să-l scîrbească. Ea se așeza, d'o parte, în vre un colț retras al camerei, unde sta posomorîtă și pe gînduri, fără a-i adresa o singură vorbă. Apoi, dacă-l vedea că se pregătește, el, să-i spue ceva, se scula numai decît pentru a-și face de treabă și a nu asculta ceea ce zice; umbla forfota și fără trebuință dintr'o odaie în alta: scotocea prin dulapuri, par'că ar fi pierdut vre-un lucru însemnat ce nu putea să regăsească; își mîngîia pisicile, desmierdîndu-le prin cuvinte dulci ce, lui, nu-i adresase nici odată; îl întrerupea prin exclamări sau reflecțiuni de o vulgaritate ce-i tăia tot gustul de a urma înaintea, sau, pretextînd vre-o indispoziție subită, vre-o durere de cap nesuferită, se retrăgea în odaia de alături, unde se închidea cu cheia și rămînea acolo pînă o doua zi, numai în ciuda lui și ca să nu fie la un loc cu dînsul.

Niță înghițea aceste neajunsuri tot sperînd că sînt trecătoare și silindu-se, prin supunere și blîndețe, să le micșoreze gravitatea. El credea încă că lumea dela oraș, cumnatele sale mai cu seamă, de care Mariuca nu se mai putea deslipi, turburau și stricau caracterul acesteia, și aștepta cu nerăbdare sfîrșitul verei și plecarea acestor oaspeți supărători pentru fericirea sa. Până atunci, el căta să uite, să rabde, să treacă cu vederea, ajutat în aceasta încă de numeroasele sale ocupațiuni, căci Ghică Panțiru, luîndu-l drept ginere, îi dase administrarea averii sale pe mîna. Secundat de Moise Băgeac, în tovărășia căruia continua să trăiască, ca mai nainte, el își trecea zilele într'o continuă

mişcare, mereu cu treabă, mereu afară din sat, la munte, perindîndu-se dela o margine la alta a vas-telor proprietăți ale socrului său, supraveghind pe oa-menii acestuia, tocmiți la lucru, lucrînd el însuși fără preget, cu aceeași ardoare de odinioară, ca în timpul cînd era nevoit să-și cîștige viața prin muncă.

Oriunde se afla însă, de orice încerca să se apuce, oricum căta să se amețească, o idee stărui-toare, mereu aceeași, se înfățișa neîncetat minței sale și nu-i da un moment de pace. — «Ce-o fi făcînd Mariuca? se întreba el într'una. Ce-o fi avînd cu mine, de nu mă poate suferi? Prin ce ași aduce-o să mă iubească?...» Și, preocupat de aceste întrebări, cădea îndată pe adînci gînduri. Cu ochii mari deschiși, pironiți în gol, uitîndu-se fără să vadă, el începea atunci, deștept, să viseze, să facă planuri, să combine mijloace. Și fericirea trecea adesea pe lîngă dînsul în acele consfătuirii intime cu el însuși. Împins de imagina-țiunea sa, îndreptată mereu spre acelaș țel, iubirea Mariucei, el inventa, cu puterea dorinței nesatisfăcute, lucruri ce, pentru moment, îl umpleau de bucurie, căci i se păreau adevărate, însă îl aruncau, puțin mai în urmă, cînd se trezea, în durerile realității și ale desa-măgirii. El își închipuia, — și acesta era visul lui preferit, — că un mare eveniment s'a întîmplat, un ca-taclism teribil, un război distrugător a căzut peste țara în care trăia. Ce să devie, nenorocita de ea, căci nimeni nu îndrăznea să-i sară în ajutor. Atunci el se scula. Tînăr și voinic cum se știa, el își simțea puterea să o scape, se sacrifica pentru binele ei, lăsa tot, pleca de acasă, se ducea unde pericolul era

mai mare, și după lupte uriașe, după minuni de bărbăție, revenea învingător, aducînd mîntuirea, aclamat de o lume întreagă. Pe de altă parte, regele său împăratul locului, plin de recunoștință, îl chema dinainte-î, îi da ranguri și bogății, îi propunea chiar, ca în poavești, pe fică-sa drept soție. El însă, cu inima prinsă de o altă dragoste, refuza mîna prințesei, și, grăbit să revază pe iubita sa, se ruga să-î dea voie să se întoarcă mai iute acasă. Urmat de o ceată numeroasă de ostași și oameni de serviciu, tirînd după dînsul care cu aur și cu pietre nestimate, el sosea în Rucăr, la casa lui Ghică Panțiru, unde Măriuca, mai frumoasă decît oricînd, îi eșia înainte, cu brațele deschise, înduplecată și cucerită prin isprăvile ce săvîrșise și prin lucrurile ce aducea, dîndu-i-se trup și suflet, iubindu-și și desmierdîndu-l, zi și noapte, trăind cu el, neschimbată, până în adînci bătrînețe, la sfîrșitul vieții lor.

Alteori, începea să se dojenească el singur, aruncînd toată vina asupra-și.

— «Nu vezi, mă prostule, își zicea el, bătîndu-se cu pumnul în cap, că răceala ei vine din sfiala ta față de dînsa? Dacă ai fi altfel, și ea, de sigur, și-ar schimba purtarea. Ce crezi oare că femeilor le place să stai dinainte-le cu gura căscată, uitîndu-te cu jînd la ele, ca un nătărău, și neîndrăznind să întinzi măcar mîna pentru a le apuca și strînge de mijloc? Dar ele își bat joc de asemenea oameni! Lor le trebuie bărbați cutezători și sdraveni, cari să le iea pe d'a 'nsusele și să le facă să simță că sînt mai slabe, iar nu mortăciuni ca tine, cari se mulțumesc să ofteze, cînd sînt singuri, și să înghiță în sec! Ia bagă nițică inimă în

tine, și ai să vezi cum se vor schimba lucrurile! Mare mirare chiar dacă, atunci, Măriuca n'o alerga, ea, după tine și nu te-o plictisi cu o dragoste de care, azi, nici nu voește să auză vorbindu-se!...»

Apoi, după un moment, relua cu mai multă tărie :

— «Te vaeți că te nesocotește. Dar ce-ai făcut, mă rog, până acum, ca s'o silești să aibă slăbiciune de tine? Spusu-i-ai vre-o dată că o iubești? Deschisu-i-ai un minut inima ta, ca să vază ce comori de dragoste se află într'însa, adunate și păstrate acolo cu sfințenie pentru ea singură! Aș! nici prin gând nu ți-a trecut să aibi îndrăzneala aceasta! Deși umbli de ani după dînsa, ea poate nici nu știe că te topești după ea! Și mai te miri că-ți întoarce spatele și fuge cînd te apropii! Dar are dreptate, sărăcuța! Prea bine face, și oricare alta, în locu-î, tot astfel ar fi făcut, dacă nu și mai rău!...»

Îmbărbătat prin aceste reflecțiuni și altele ce-și făcea, el lăsa atunci tot baltă, ruga pe Moïse să rămîie la treabă, în locu-î, și alerga, ca un nebun, acasă, nerăbdător să spue nevastei sale tot ce avea pe inimă și ce regreta că nu-î spusese încă. El spera să o miște prin cuvintele de dragoste ce-i ardea buzele și să-i moaie, astfel, răceala. Singura vedere a Mariuchei însă, cînd se afla în față-î, îi tăia mai tot curagiul. Pe urmă, el și-l perdea cu totul cînd dînsa, înainte chiar de a-l fi lăsat să-și deschiză gura, îl întîmpina în termeni răuvoitori, pe un ton greșos, ce o femeie nu întrebuintează decît cu omul pe care nu-l poate suferi.

— «Iar ai venit? îi zicea ea, cum îl zărea intrînd

în curte. Se vede că nu-ți place treaba de te întorci așa de des acasă.»

— «Am venit, Mariuco, fiindcă mi se făcuse dor de tine și voeam să te văz înainte d'a mă duce iar la munte!...»

— «Puteai prea bine să te scutești de osteneala aceasta, căci nu era nici o nevoie!»

— «Ba, da! din potrivă. Pentru mine, trebuința era mare. Departe de tine, nu mai dorm, nu mai trăesc...»

— «Mai încet, mă rog! Știi că dragoste prea multă nu-mi prea place!...»

— «Și pentru ce, Mariuco? Nu sînt bărbatul tău? N'am dreptul să te iubesc?...»

— «Și eū am pe acela d'ați zice să-mi dai pace.»

— «Astfel răspunzi cuvintelor mele de iubire, Mariuco? Dacă te supăr, spune-mi să mă duc, și plec îndată...»

— «Îmi vei face plăcere.»

— «Așa dar mă gonești, fără a-mi zice măcar o vorbă bună, care să-mi meargă la inimă?»

— «N'am vreme să mă ții de fleacuri.»

— «Mariuco, încă o dată, nu-ți face păcat cu mine! Spune-mi, cel puțin, că nu mă urăști...»

— «De ce nu-mi ceri mai de grabă un înscris la mînă că mor după dumneata!...»

— «Bine, Mariuco, am înțeles! Mă duc și multă vreme n'am să mai dau pe acasă.»

— «Ce bine o să faci!...»

— «Înainte de a pleca, o singură rugăciune. Dă-mi voie să te sărut odată!...»

— «Ba asta vorbă să fie!...»

Apoi, fiindcă insista, ea-l respingea, supărată, printr'un: «hai! te cară!» din cele mai brutale, și alerga de se închidea în odaia sa, unde rămînea până cînd îl simțea că a plecat.

El se întorcea la lucru, desperat, cu moartea în suflet. Atît de mare era puterea iubirei sale însă, în cît, puțin după aceasta, reîncepea să spere, imputîndu-și nesuccesul propriei sale nedibăcii, acuzîndu-se că nu avusese destulă măsură, că o luase prea cu repezile și așteptînd ocazia să-și rennoască declarațiile, cu risicul de a fi întîmpinat prin noi umilințe și ocări.

Lucrurile meraseră astfel toată vara, până pe după Sîntă-Mărie.

XXXIII

În dimineața aceea, Niță Pălie se întorcea din Peatra Craiului, — dela Fundurii, — unde fusese ca să vază stîna de vaci ce socrul său ținea în acel loc.

După ce înnumărase vitele și constatase că totul e în regulă, el nu putuse rezista plăcerii de a se sui în vîrful muntelui, pe creastă, pentru a încerca să întoarcă o privire spre Rucăr. El știa foarte bine că, de acolo, nu va putea zări satul său dorit, ascuns cum era, în vale, după înălțimi; totuși, voia să-și arunce măcar ochii în direcțiunea lui, drag cum îi era fiindcă într'însul se afla ființa ce, în lume, îi era mai scumpă decît toate, adică Mariuca.

Urcat pe munte, el stătuse multă vreme plecat pe prăpastia ce se deschide în partea cealaltă, spre apus, uitîndu-se fără spaimă în jos. În partea aceea, în adevăr, priveliștea e îngrozitoare, căci stîncă, dreaptă și abruptă ca un perete, se afundă vertical în adîncimi pe cari ochiul nu le poate măsura. Dincolo de abis însă, o succesiune încîntătoare de văi și de plaiuri, de livezi și de poiene, coborîndu-se treptat pînă în Dimbovița, de păduri întunecoase sau de luminișuri, de arbori crescuți unul lîngă altul sau așezați la distanță,

cu atita ordine și simetrie par'că ar fi fost sădiți îndins pentru a forma parcuri și alee regulate, permitea vederei să se repauseze pe verdeața lor fermecătoare, pe o verdeață specială ce cuprindea toată gama nuanțelor acestei culori, dela verdele luminos ca smaraldul, pînă la cel negru ca ciparosul, trecînd prin verdele-galben, verdele-roșu, verdele-albastru, verdele-alb și verdele-cenușiu.

După ce și săturase ochii de acel spectacol unic în felul lui, Niță și-i ridicase mai sus, pe crestele și înălțimile din față, ce se desinau, pe cerul limpede, cu un relief și o precisiune admirabile.

La spatele munților, spre nord, se desfășura marea cîmpie șeasă a Transilvaniei, cu satele, bisericile, țarinele ei cultivate, însemnate prin linii drepte de toate fețele, ce se perdeau în zarea liliachie a depărtării. Mai încoaci, Păpușa, moșoroiu gigantic, atrăgea atențiunea prin masa-i enormă, din care porneau, în toate direcțiunile, cinci mari ramificațiuni, ca antenele unui monstru fantastic. Dincolo de dînsa, la soare apune, lezerul închidea orizontul prin crestele-i inegale.

Îată acum, într'un amestec nedescriptibil de culmi și de vîrfuri, pe cari numai un om din localitate putea să le deosibească, Piscanul, Bătrîna, Colții lui Andrei, Piscul Calului, Găina, Găinașul-mic și Găinașul-mare, muchi înalte și variate, la poalele căror curg riuri armonioase! Îată, în partea cealaltă, Tămașul, rătund și împădurit, împingîndu-și contraforturile pînă în Ungaria! Îată Draxinul, lanț erbos, deslipindu-se din Păpușa și apucînd calea răsăritului! Îată Cațcoe, frate cu cel precedent, urmînd, cu o ușoară înclinare, aceiași

direcțiune! Îată Boteanul, negru de brădetul ce-l acoperă! Îată Drăganul...

De odată, Niță, care simțea o adevărată plăcere de a-și rememora, în gura mare, numirile acestor coame de munți, pe cari le cunoștea, pe cari le cunțreerasese în nenumărate rînduri și cari îi aminteau incidente din viața-i de buștenar, se opri, ca uimit, cu ochii mari căscați, pironiți, drept înainte-i, pe un punct al orizontului din față-i. El văzuse, în adevăr, dincolo de muchea Drăganului, spre Dobriaș, cele două proeminente inegale ale Țefeleiceii, în acelaș fel cum îi apăruseră, pentru prima oară, acum cîte-va săptămîni, din Piscul Iediței, profilîndu-se pe cerul senin și represintînd forma unui nas și a unor buze ce dau creștei muntelui înfățișarea unei figuri omenești. Același joc de umbre ce-l amăgise altă dată, se grămădea și acum împrejurul punctului ce reprezinta capul și imita, să te înșeli, părul unei femei despletite. Pe urmă, undulațiunile muchei, rumenite de soare, simulau perfect gîtul, sînul, pîtecile acelei femei, de o nespusă frumusețe, ce părea că stă goală, pe spate, într'o pozițiune indecentă, cu picioarele îndoite și proptite în Păpușa. Niță crezuse, prin aceeași halucinațiune de odinioară, că recunoaște în acea vedenie pe Măriuca, întinsă înadins în față-i pentru a-l ispiti, a-l ațîța și a-i face durerea și mai simțitoare. Atunci, ca altă dată, natura se revoltase într'însul. O dorință nebună de posesiune îl cuprinsese, și cu cuvinte de patimă și de disperare, el începuse să coboare clinele drepte și alunecoase ale Petrei Craiului pentru a se întoarce cît mai curînd acasă, în Rucăr, a vorbi Mariucheii, a o

hotări să-l iubească, sau, de unde nu, a săvârși ceea ce ceasul îl va povățui, «chiar dac'ar intra în ocnă, își zicea el; numai să știe că și-a făcut cheful, și pace bună!»

Proptit în bâta sa de lemn de corn, ars în foc și tare ca ferul, el străbătù, cu repeziciune, marea pădure uscată și plină de obstacole ce duce, dela Funduri, la pichetul dela Gropi; urcă, fără să răsufle, în vârful Ciocanului, pe unde-i era drumul, și de unde un spectacol impunător, cu Petricica, neagră, pe dreapta, și cu lanțul Bucegilor, alb, pe stînga, îi apăru, fără să poată, totuși, a-l ispitii să se oprească, după cum avea obiceiul, spre a-l privi; lăsă în urmă-i Izvoarele și Vătarnicul, piscuri sumbre și lustruite de făgetul ce le acoperă, și, prin cărări înguste, peste colți de piatră tăioși sau alunecoși, pe cline repezii și dificile, prin fînețuri încă necosite sau prin otave, sosi, ca un nebun, în curmătura Dîmbovicioarei, la cîrciuma lui Jingoî. El se pregătea să treacă înainte, fără a sta, ca altă dată, după o lungă cursă, spre a bea o țuică și a roade un covrig, cînd un glas îl strigă de la spate:

— «Hei! mă, Niță! unde alergi astfel? Stai o țîră c'am să ți vorbesc!..»

Niță cunoscù glasul lui Moise și se opri în loc.

— «Ce vrei, mă? zise el cam indispus; ce ți-e cu mine? Spune iute, căci mă grăbesc!..»

— «Că ți-o fi degrabă, o înțeleg, răspunse Moise, apropiindu-se; dar de unde ai aflat vestea? Afară de vr'o pasăre cerească, care să ți-o fi adus în sbor, nimeni nu putea să ți-o dea înaintea mea, care tocmai veneam înadins la tine pentru asta!..»

Niță se uită mirat la tovarășul său.

— «Dar de ce veste vorbești, mă Moise, că n'am primit nici una pînă acum! . . .»

— «Atunci de ce alergai astfel?»

— «Am treabă în Rucăr și mă grăbeam . . .»

— «Adevărat că nu știi ce s'a întîmplat acolo? . . .»

— «Zic zău că nu! De unde să fi auzit? Viu tocmai din Funduri și n'am întîlnit suflet viu în cale-mi...»

— «Îată ce e, zise Moise, puind mîna pe umărul prietenului său ca spre a-i da curagiu; fi sdravăn, suntem toți muritori! Bietul nea Ghică a încetat din viață! . . .»

— «Cum! exclamă Niță, cu lacrimile în ochi, Nea Ghică a murit? Păcat de dînsul, sărmanul! era om așa de bun! . . . Și din ce i se trage moartea, adaoase el după o pauză, căci l'am lăsat sănătos, alaltăieri, cînd am plecat de acasă! . . . Dar Măriuca ce-o fi făcînd, sărăcuța de ea! ce-o fi zicînd de această nenorocire?»

Moise îi povesti toată întîmplarea. Chiar în dimineața aceea, Ghică Panțiru se sculase, vesel și bine, ca totdeauna, dase raïta obicinuită prin sat, se abătuse pe la primărie, ca să vază ce se mai petrece pe acolo, apoi o luase pe strada Doamna Florica la vale, spre prăvălia lui Nicu cofetarul, unde se așezase la taraba dela drum, ceruse o cafea și se pusese să joace table. Cînd să arunce zarul însă, capul îi picase de odată, poc! pe piept. El scosese un sughiț adînc și rămăsese cu mîna întinsă. Cei dimprejuru-i săriseră numai decît să-l ajute, îl stropiseră cu apă, crezînd că e numai o amețeală trecătoare, îl desbrăcaseră chiar

de cămașă și-l frecaseră peste tot trupul. Aș! caznă zadarnică! Ghică Panțiru își dase sfârșitul, lovit ca de trăsnet de o dambla fulgerătoare. Atunci, nu mai rămînea decît să-l ducă acasă.

— «Eram acolo, continuă Moise, cînd îl duseră. Să fi văzut ce jale! Tot satul se adunase în curtea lui. Fetele țipau și se boceau de țî se sfîșia inima. Mariuca, mai cu seamă, era neîmpăcată. Le-am lăsat pe toate vaitîndu-se și am plecat după tine ca să te vestesc și să te întorc acasă!..»

Nița își ștergea ochii, ascultîndu-l. Toată patima, toată aprinderea ce-l mînase pînă acolo, ca pe un nebun, trecuse și se stînsese ca un tăciune muiat într'o doniță cu apă. Acum, el nu se mai gîndea decît la durerea Mariucheii, la jalea ei de a fi pierdut pe tatăl-său, care o iubise și la care ținea așa de mult.

— «Să mergem! zise el în cele din urmă. Ea poate să aibă trebuință de noi!..»

Și, urmat de tovarășul său, care se ținea cu greu de pașii lui, o luă pe Dîmbovicioară în jos; străbătută repede și fără să se uite defileul de stînci ce face din acea trecătoare una din minunile de căpetenie ale Rucărului; ajunse într'un suflet la Podul-Dîmboviței; lăsă șoseaua și o tăia d'a dreptul prin poienile ce duc la poalele Pleașei; apucă pe subt acest munte spre Scărișoara; scoborî în livezile lui Paraschiv și lui Nița Baștea; sosi în fugă la cimitir, și, de acolo, pe la spatele bisericei, în cîteva minute, se află la casa răposatului, unde un trist spectacol îl aștepta.

Ghică Panțiru, pus în cosciug și îmbrăcat în hainele-i cele mai bune, sta întins, cu mîinile cruce, în

cerdăcelul cu geamlîc, în care obicinuia să-și odihnească noaptea oasele. De jur împrejur, lumea, grămădită, umplea casa, tinda, ograda. Iar la căpătîiu-i, unde citeau preoții, fetele lui, îngenunchiate, plîngeau de țî se rupea inima.

Niță își făcù loc prin mulțime, se apropia de mort și-i sărută mîna. Apoi, se întoarse spre Mariuca, informîndu-se încet cum îi e, cătînd să o mîngîie, să-i dea inimă. Dînsa însă rămase ca de peatră, pîrînd că nici nu-l vede, nici nu-l aude. El stăruî, în naiva-i credință că face bine, silindu-se să obție măcar o vorbă, un răspuns. Atunci, plictisită, ea-i aruncă, printre lacrimile ce-i curgeau pe obraz, o privire fulgerătoare, și, pe un ton ce n'admitea replică, c'un accent de un dispreț suveran, îi șopti aceste cuvinte: «du-te! la-să-mă!» Desnădăjduit, el se supuse și plecă de lîngă dînsa, se retrase în fundul curței, subt brazi, și acolo începu să plîngă ca un copil.

XXXIV

Înmormîntarea lui Ghică Panțiru se făcù a treia zi, cu toată pompa cerută de poziția ce el ocupa în sat și în mijlocul unei afluențe de lume ce sculă tot Rucărul și cătunele vecine în picioare.

După slujba bisericească, ce se săvîrși acasă, unde un mare drapel negru se bătuse în poartă, și unde toți amicii familiei se adunaseră pentru a exprima, prin prezența lor, regretele ce le inspira *dure-roasa pierdere*, Rașcu, care prinsese gust de Rucar și tot își amîna plecarea, pronunță, în calitate de specialist, de retorician desăvîrșit în ale meseriei, pangiricul răposatului. Această onoare îi fusese, ce e drept, disputată, la început, de Bilureață, care avea pretențiunea de a fi cunoscut mai de aproape pe defunct și de a putea, prin urmare, aminti mai cu competență viața și calitățile lui. Însă, la urma urmelor, el cedase în fața obiecțiunilor ce i se făcuseră că, avînd respirațiunea scurtă, din cauza unui vițiu de conformațiune a pectoralului, nu va putea să meargă pînă la sfîrșit în rostirea unei bucăți oratorice așa de lungi și de emoționante.

— «Păcat», repeta el, spre a se consola și spre a face și pe ceilalți să creadă că așa e, «păcat că su-

flarea îmi lipsește! Altfel, le-aș fi arătat eu ce va să zică o orațiune funebră...»

Rașcu fusese, deci, ales să îndeplinească pioasa sarcină d'a trîmbița meritele și virtuțile răposatului, însă se achită de această datorie cu obișnuita-i platinudine, debitînd, cu glasu-i cel mai miolăit, o compunere fără miez, plicticoasă prin lungimea-i disproporționată și prin exagerațiunile ce conținea. Aceasta făcù ca atențiunea auditorului să se distragă, chiar de la primele fraze, dela ceea ce se spunea, spre a se întoarce spre frivolități, damele mai cu seamă apucîndu-se să schimbe între ele, pentru a trece timpul, șoapte, cancanuri sau alte observațiuni malițioase asupra aproapelui.

— «Ai văzut pe Emilia Oarcă cum s'a gătit? Ai zice o sorcovă! Parcă n'ar fi la înmormîntare!..»

— «Ce-o fi avînd Elena Caponea de face mutre locotenentului Francisc Vaja? De sigur că e un *ceva* la mijloc, pe care o să-l aflăm în curînd!..»

— «Ia te uită la Rîța Cotoiu! Și-a pus fota pe dos! Se vede că doliul se exprimă astfel la țarani!..»

— «Săraca Aneta Minghiruș! decînd a văzut pe căpitanii Alexandru Toroș și Cristian Cenușe, nu se mai ține de bucurie! Îți vine să crezi că acești ofițeri aũ făcut drumul dela Constanța mai mult de hatîrul ei decît de al mortului!..»

— «Ce țî-e, soro, cu fetele astea de țaran cînd ajung *ceva*!.. Auzi-le! Chiar jelindu-se, ele caută să vorbească franțuzește!..»

— «Ai observat cu ce dispreț a trecut Tarsița Pepenel pe lîngă sărmanul ăla de Niță Pălie, ginerele

cel mai tânăr al răposatului? Pirlita de ea! nu se poate desbăra de mania de a face pe cucoana mare, deși, cînd te apropii de dînsa, îi auzi mațele chiorăind de calicie!...

— «Nu pot să-mi închipui ce-o fi înțelegînd Sevastița Maghirescu, de ascultă astfel, cu gura deschisă, par'că s'ar teme să nu-i scape o vorbă din cele ce aude!...»

Ceilalți asistenți căscau de urît, saū vorbeau de afacerile lor, saū se gîndeau la treburile de a doua zi, pe cînd Rașcu își continua nestîrșita omilie ce nu interesa pe nimeni.

— «Ce anostă cazanie! nu se putu opri de a esclama, destul de tare, căpitan Cenușe. În asemenea condiții, prefer să auz pe domnu Bilureață ținînd o conferință asupra lucrurilor militare!...»

Discursul se termină în fine, subliniat, la sfîrșit, de suspinele înnăbușite ale cîtorva babe din adunare, care nu înțeleseseră nimic, dar care își făceau meseria de tînguitoare plătite. Pe urmă, după *Veșnica pomenire*, întonată de preoți și de cor, sicriul fu ridicat pe brațe de bărbați și scos în curte, unde cortegiul se întocmi și porni spre biserica Adormirea din Suseni. Cu toate regulamentele sanitare, în adevăr, Ghică Panțiru, ca fruntaș al satului, se bucura de privilegiul de a nu fi înmormîntat la cimitir, laolaltă cu ceilalți, ci de a avea locul său rezervat, alături de altarul bisericei, pentru a dormi acolo somnul de veci.

Alaiul funebru era astfel compus:

În frunte, pășeau cîteva copii, unii purtînd sfeșnice de biserică, cu lumînari de ceară aprinse, alții cu

mîna goală. După ei, mergeau steagurile celor trei biserici din localitate, închinată, după cum am spus, Adormirei Maicei Domnului și ținute fiecare de cîte un om cu capul gol. Urma apoi coliva, cu luminări de ceară înfipite într'însa, așezată într'un coș gătit și dusă de doi oameni asemenea cu capul gol. După colivă, venea un copăcel, împodobit cu o coroană de flori naturale, liliachii, subt care se înnodea o basma de stofă neagră. De fiecare din crăcile aceluî copăcel atîrnau turte dulci poleite și colaci. Un om, așijderea cu capul gol, purta acea imagine simbolică a defunctului. La spatele lui, un alt om, tot cu capul gol, mergea ținînd pleoapa sicriului, apoi preoții, în odăjdii, psalmodiînd cîntece bisericesti, și, îndată după dînșii, ținută de patru oameni cu capul gol, printre cari Niță Pălie și Moise Băgeac, o targă acoperită cu scoarțe, pe care era așezat sicriul. Ghică Panțiru, pus în sicriu cu fața descoperită, sta cu o mîna scoasă afară. În cap, el purta o căciulă neagră, pe care se cususe o tresă de fir galben, iar între degetele mînei, se vedea o piesă albă de 50 de bani. Alături de dînsul, pe stînga, erau fetele, Eleonora și Clotilda, îmbrăcate în doliu, și Mariuca, în costum național, cu capul învelit în zăbranic și cu fota întoarsă pe dos. Ele plîngeau și se jeleau în gura mare. Pe dreapta, înconjurați de invitații mai de seamă, ginerii, — doctorul Bengalici și Irimescu-Răstoacă, — cu capul gol și cu ochii roșii. Iar în urmă de tot, formînd o lungă coadă, restul satului, bărbați, femei, copii, în portul lor obișnuit, bărbații cu capul gol, femeile în costume cu colori violente. Cortegiul, astfel compus, apucă la dreapta, pe

strada Păpușei; trecu podul de pe Râușor, în fața grădinei publice, unde o mulțime de curioși, streini de localitate, se adunaseră pentru a privi; întoarse la stînga, și, în sunetul clopotelor, în cîntecele preoților, în jaletelile femeilor, se îndrumă, pe strada Doamna Florica, spre locul de veșnică locuință. La fiecare răs-pintie însă, el se oprea, targa cu sicriul se punea jos, preoții ziceau cîte o mică rugăciune, iar femeile începeau să țipe și să se vaete, adresînd apeluri și vorbe de regret răposatului, amintindu-i particularități din viața trecută, lucruri ce nu mai aveau să vadă. Pe urmă, procesiunea pornea iar înainte, spre a se opri din nou, la cîteva zecimi de pași de acolo, unde aceleași scene reîncepeau. La biserică, durerea familiei atinse culmea, și punerea în mormînt se efectua în mijlocul unor crize de lacrimi și unor țipete de desperare ce mișcară pe toți cei de față. Apoi, după ce ultima lopată de țărînă fu aruncată peste groapa acoperită cu pămînt, mulțimea se retrase, nu însă înainte de a fi primit, dela cei însărcinați cu distribuirea, po-mana cuvenită, adică cîte-o pîine, un pește și o lumînare de ceară.

Mariuca rămase la mormîntul tatălui său, rugîndu-se de cei ce voiau a o lua de acolo să o lase a-și ușura inima, plîngînd singură și în pace. Ea stătù mult timp în locul acela, afundată în durerea sa, fără să vadă ce se petrece împrejurul-î, aproape fără cunoștință. Cînd, într'un tîrziu, își mai veni în fire și voi să se scoale, ea simți că cineva se află la spatele ei și, întorcîndu-se să vadă cine e, dete cu ochii de bărbatul său, ingenunchiat ca și dînsa și cu obrazul scaldat

în lacrimi. Atunci, în loc să se înduioșeze de soarta aceluï om nefericit, gonit și desprețuit de dînsa ca un netrebnic, dar care, totuși se ținea de pașii ei ca un cîine credincios, ea se revoltă de a-l vedea alături de dînsa și voi să plece pentru a se depărta de el.

— «Mariuco, șopti Niță, înțelegîndu-ï gîndul, ce țî-am făcut de mă urăști astfel? Unde te duci? Pentru ce fugi de mine?...»

— «Mă duc unde mi place, răspunse ea pe tonul cel mai grețos; n'am să dau socoteli!...»

— «Mariuco, fie-ți milă de mine! Nu mă respinge! Uite, te iubesc de nu mai știu ce fac. Lasă-mă, cel puțin, să nădăjduesc că ciuda ta împotriva-mi nu va ține cît lumea!...»

— «Mă rog, mai încet cu astfel de vorbe! Uți oare unde te afli?...»

— «Mariuco, dacă nu-mi fagăduiești că o să-ți schimbi purtarea cu mine, mă omor...»

— «Fă ce-ï pofti; n'am să iaū indatoriri...»

— «O să mă aibi pe suflet!...»

— «Faptele altora nu mă privesc!...»

— «O să te căești?...»

— «Fă bine și mă lasă în pace!...»

Zicînd aceste cuvinte, ea porni spre poarta ogradei, ieși în stradă și se îndreptă spre casă. Niță, după ce se sili zadarnic să o mai reție pentru a se esplica, se luă, la distanță, după dînsa, adresîndu-ï rugăminți și cuvinte de dragoste, pe care ea nu voea să le auză și la care refuza să răspundă.

XXXV

Antipatia Mariuchei pentru bărbatul său deveni și mai mare după moartea lui Ghică Panțiru. Cît trăi acesta, — fie din respect pentru dînsul, pentru a nu-l nemulțumi, deoarece el ținea mult la această căsătorie, fie de nevoie, căci nu se simțea cea mai tare, — ea păstrase oarecari menagiamente, ce, fără a satisface inima însetată de iubire a lui Niță Pălie, scăpau, cel puțin, după cum se zice, aparențele. Dela moartea tatălui său însă, ea nu se mai crezu obligată la nici o rezervă și lăsă să se vadă, în orice ocasiune, simțimentele sale de ostilitate față de acela pe care soarta i-l dase drept soț. Astfel, ea încetă cu încetul de a se mai așeza la masă cu dînsul, începu să evite de a mai da ochi cu el, mereu ocupată, mereu lipsind de acasă, în vizite, pe la vecini, sau, cînd nu era dusă, mereu închisă și zăvorîtă în odaia sa, unde nimeni nu putea să pătrunză. Bietul Niță încercase, după obicei, cu binele, cu rugămintele, care nu-i fuseseră de nici un folos. El se adresase în urmă la surorile ei și la bărbății acestora, cerînd intervenția lor în favoarea sa.

Mijlocul acesta nu-i reușise însă mai mult decît cel d'întîiū, căci, pe lîngă greșoseniile cu cari îl întîmpina-seră rudele lui, ce făceau dificultăți d'a se amesteca în *treburile altora*, cînd însfîrșit ele se hotărîseră să vor-bească Mariucheii, observațiunile lor provocaseră din parte-i o explozie de indignare *de a le fi fost pârâtă*, după cum zicea ea, și atrăseseră o inimicîție și mai mare pentru acela ce căta să se apropie *cu sila* de dînsa. Niță se alesese cu atît, și viața-i devenise din ce în ce mai necăjită.

Un incident neașteptat veni să i-o amărăscă și mai mult.

Se știe relațiunile dintre Elena Caponea și locotenentul Francisc Vaja, șeful garnizoanei din Rucăr, care profita de absențele bărbatului pentru a face, în lipsă-î, vizite nocturne destul de prelungite soției. Într'o dimineață, Caponea, întorcîndu-se mai de vreme din inspecțiunea varnițelor sale, zări, furișîndu-se pe portiță, afară din curtea casei sale, o umbră de om, ce avu curiositatea de a căta să afle a cui e. El nu întîmpină mare dificultate să constate că era a însuși locotenentului de care e vorba și simți o mare ciudă din aceasta. Își propuse, deci, să tacă și să pîndească, voinđ să prinză pe culpabili asupra faptului și să-i pedepsească după cum meritau.

Cîtva timp, el așteptă de giaba. Francisc Vaja, din instinct său fiindcă mirosise ceva, devenise rezervat și încetase incursiunile sale pe domen strein. Dar acest lucru nu era de loc după placul Elenei Caponea, care intră, mai întîiū, într'o mare grije, crezînd că prietenul său oferea unei rivale prinosul favorurilor de cari

era lipsită; pe urmă, cînd se convinse că n'avea să se teamă de nici o concurență în această privință, își schimbă atitudinea, începu să facă pe indiferenta și pe supărata, ațîțînd astfel patima amantului său, pînă îl aduse să uite orice prudență și să reînceapă întilnirile secrete de mai nainte. Atît aștepta și Caponea. Într'o noapte, pecînd îndrăgostiții se credea în siguranță, el intră, pe neașteptate, în odaia unde se aflau, găsi pe Francisc Vaja în locul ce legea rezervase pentru el singur, și, plin de necaz pentru această uzurpare, trase bietului ofițer o bătaie soră cu moartea, luându-i uniforma și sabia și lăsîndu-l să fugă, afară, pe stradă, numai în cămașe și cu picioarele goale.

Scandalul fu enorm, și autoritățile militare, încunoștiințate, deschiseră o anchetă. Ele se convinseseră însă numai decît că bărbatul fusese în dreptul său, maltratînd pe ofițerul seducător, desaprobară purtarea acestuia, și, ca supliment de pedeapsă, îl mutară din acel loc într'altul.

Înlocuitorul lui, — și aceasta fu spre marea nenorocire a lui Niță Pălie, — era un tînăr căpitan din Cîmpulung, care avusese de mai multe ori ocazie să vie prin Rucăr și era cunoscut de fetele lui Ghică Panțiru, în societatea cărora făcuse, în diferite rînduri, excursiuni și petreceri prin munți. Îndată ce se așeză în sat, în capul companiei sale, el cătă să profite de vechile sale relațiuni, introducîndu-se și mai adînc în intimitatea acestei familii. Mai mult decît atît: el se apucă să facă curte Mariuchei, pe care o ochise mai dinainte, și, fără a ține seamă de exemplul predece-

sorului său, puse tot la cale pentru a o scoate din minți și a o seduce.

La început, lucrul nu înfățișa mare pericol. Mariuca, deși rău dispusă pentru bărbatul său, avea un fond cinstit și nu cugetase pînă atunci să-l înșele. Afară de aceasta, moartea tatălui său îi băgase multă întristare în inimă, și, ocupată de durerea sa, ea n'avea vreme să se gîndească la altceva decît la ceea ce se raporta la dînsa. Puțin mai în urmă însă, cînd doliul i se mai învechî și Rucărul se goli de vizitatorii ce nu mai aveau ce căta într'însul, după ce surorile sale, cu bărbații lor, rechemați de treburi, părăsiră, la rîndul lor, satul natal pentru a se întoarce în București, situațiunea se schimbă, și liniștea și monotonia ce se lăsară pe mica localitate, posomorită și mai mult prin apropierea iernei, începură să-și producă efectul. Mariuca era tocmai în toiul crizei de ciudă ce simțea împotriva soțului său fiindcă, luînd-o, îi stricase vi-surile de viitor și o osîndise la mediocritate. Stăruințele tînarului ofițer, primite, mai întiîu, cu rezervă, sfîrșiră prin a o interesa. Ele îi deschideau, afară de aceasta, perspectiva de a se despăți de bărbatul său, acum mai cu seamă cînd tatăl său, care ar fi fost un obstacol la aceasta, nu mai trăea, pentru a se căsători cu adoratorul său și a-și schimba astfel condițiunea. După cîteva ezitațiuni și nazuri ce precedă, la orice femeie ce are să se dea, greșeala în care și-a propus să cază, soția lui Niță Pălie începu să asculte cu bunăvoință jurămintele ce i se făceau, se simți obligată să răspundă în acelaș chip la ele și termină

prin a deveni, cu bună seamă, amanta omului care întreprinsese să o cucerească.

O dată primul pas făcut, ea se aruncă în această aventură cu ardoarea unei naturi însetate de plăcere care a găsit în fine un țel pentru golul vieții sale. Acum, ea nu se mai gîndea decît la dragostea sa și la ceea ce ar fi putut să o întreție și să o prelungească. Profitînd de lungile absențe ale bărbatului său, care era împovărat de treburi, deoarece cumnații săi, plecînd, îl însărcinaseră cu căutarea averei rămase, pînă vor putea să se împartă, ea nu se sfîia de a primi pe amantul său la dînsa, de a sta ceasuri singură cu el, de a-l opri la masă, ba chiar de a continua și noaptea întrevederile lor vinovate. Apoi, cînd Niță Palie se întorcea dela munte, ea se închidea în odaea sa, pentru a nu da ochi cu dînsul, sau pleca de dimineață de acasă, își trecea zilele la vre o prietină din sat, unde luase întîlnire cu tînărul ofițer și unde continua, fără genă, traiul ce adoptase în lipsa soțului său. Bietul Niță era cu totul buimăcit de această viață și nu știa ce să mai crează. El simțea că ceva rău pentru dînsul se plămădește în ascuns, însă nu putea să bănuiească ce anume, căci nimeni nu voea să-i deschiză ochii, deși, în sat, nu se vorbea decît de relațiile nevestei sale cu șeful garnizoanei. El continua, deci, a atribui răceala Mariuchei, pe care abia o mai zărea din cînd în cînd, propriei sale stîngăcii și neștiinței sale de a-i vorbi după cum trebuie pentru a-i cîștiga inima. Cîte odată, văzînd-o întorcîndu-se acasă, seara, tîrziu, încerca să se apropie de dînsa și să-i deschiză vorba, însă se alegea, nelipsit, cu

bruftueli și cu răspunsuri de acelea ce ridică cuiva pofta de a se mai espune la ele. Mariuca, în adevăr, dela o vreme, căta un pretext. Ea voea să împingă pe bărbatul său a-și ieși din răbdări, a-i zice vre o vorbă rea, poate chiar a-i trage o palmă, pentru ca să aibă în urmă motiv de a-l chema la tribunal și a cere despărțenia în contra lui.

— «Mariuco, îi zicea el, cînd avea, după cum am spus, ocazia să o vază, pe unde umbli? nu te mai vezi de loc pe acasă!...»

— «N'ai treabă, răspundea ea; așa-mi place mie!...»

— «Cum n'am treabă? Dar nu sînt bărbatul tău?...»

— «Oi fi, însă nu pentru a-mi face băgări de seamă. Taica nu te-a adus pentru asta în casă. El te-a adus ca să-i îngrijești de avere și să poți mînca, astfel, o pâine!...»

— «Așa? Prin urmare, mă iei drept slugă!...»

— «Pe semne... și crez că nu mă înșel!...»

— «Mariuco, faci rău de-mi vorbești astfel! Totd'auna, am umblat cu binele și n'am cătat nici odată să te supăr...»

— «Încearcă să te porți altfel!...»

— «Mariuco, de giabă vrei să mă ațîți. Îmi ești prea dragă ca să nu primesc voios tot ce vine din parte-ți!...»

— «Hai! marș!...»

— «Cum? mă gonești acum ca pe un ciine?...»

— «Vezi bine, de vreme ce ești botos ca dînsul!...»

— «Mariuco, fi mai bună! O să mă faci să iau lumea în cap!..»

— «Asta o cer și eă! Unde e norocul ăla!.. Pleacă, deci, pleacă mai iute! și, de vrei să-mi faci și mai multă plăcere, ia și pe golanul ăla de Moise, pe care l-ai pripășit pe aici și care nu e bun de nimic!..»

Niță primea fără revoltă toate răutățile și nevințele ce-î adresa nevastă sa, cînd ele loveau numai în el singur. Însă sîngele i se urca în obraz și mintea începea să i se turbure cînd o auzea tratînd cu atîta asprime și nedreptate pe Moise Băgeac, pe prietenul la care ținea tot atît ca și mai nainte, și care, dela un timp, era urmărit de ura Mariucheii, poate din cauza sa, sau fiindcă simțise că știe ceva despre dînsa.

Niță pleca, deci, capul, cînd ea începea să vorbească astfel și se depărta în grabă, de teamă de a nu-și pierde răbdarea și a nu săvîrși vre o faptă de care ar fi avut mai tîrziu să se căească.

El se întorcea atunci în munte, la treabă, sta acolo săptămîni întregi, pînă cînd necazul îi mai trecea și dorul de a-și revedea soția îl făcea să ia din nou drumul casei, unde aceleași plăceri și umilințe îl așteptau.

XXXVI.

Trecătoarea Dîmbovicioarei, minune și curiozitate a Rucărului, se deschide în pîntecele Plăicului, urmare a Plaiului, care, dimpreună cu Petricica, ce-l domină, face parte din masivul Petrei Craiului.

După ce, urmând calea națională ce duce la fruntarie, treci podul de peste Dâmbovița, a cărui arcadă elegantă de piatră cioplită unește cele două maluri printr'o singură deschizătură, și lași șoseaua pe dreapta, drumul ce apuci, în partea opusă, sue cîtva timp pe bănci de nisip ș'apoi scoboară de odată în vale. Ești la gura Dîmbovicioarei.

Locul e strâmt și fără orizont, închis de toate părțile prin înălțimi acoperite cu vegetațiune. Prin mijlocul văei, curge pârîul cu acelaș nume, care, după ce pune în mișcare cîteva ferăstrae așezate pe matca-i, se duce de se aruncă în Dâmbovița, la o mică depărtare de acolo.

Dacă n'ai mai fost prin părțile acelea, în zadar cați din ochi intrarea strâmtoarei în care ai să intri, căci stâncile ce o înconjoară se confundă așa de bine unele cu altele, încât par a forma, de departe, un singur corp, și trebuie să fii aproape de tot pentru a o vedea unde se deschide.

Acum, ești într'însa. Drumul ce ai luat, — un fel de șosea noroioasă și rău întreținută, — merge d'a lungul pîriului, ținîndu-se de dînsul, urmîndu-î cotișurile, trecînd, pe podiști de bîrne, de pe un mal pe altul, după cum capriciul cursului îl silește.

La început, impresia nu e mare, căci, afară de răcoarea ce simți în acel soiū de coridor, în care ai pătruns, și de sgomotul asurzitor al apei, rostogolindu-se pe o albie bolovănoasă, nimic deosebit nu-ți deșteaptă admirațiunea.

Cu cît înaintezi însă, cu atît spectacolul devine mai impuitor.

Defileul face, mai la tot pasul, un nou cot, și, la fiecare cotitură, te găsești într'un fel de impas, închis prin înălțimi inaccesibile, în care nu știi pe unde ai intrat și nici pe unde ai să ieși.

Stînci colosale de un brun cenușiu, uneori de un galben deschis, p'alocurea pătate cu un roșu ca rugina, formează împrejuru-ți un lanț neîntrerupt, ce te apasă și te strivește.

Aspectul lor, deși sălbatic, e de un pitoresc fermecător.

Straturile de calcar jurasic ce le compun trag pe pereții lor linii regulate, cu inflexiuni dela sud la nord, ce seamănă, să juri, cu rosturile unei clădiri titanice, ce ar fi rămas încă netencuită.

Pe de altă parte, prin crăpăturile lor, cresc mănunchiuri de muschiu și de ferigă saū șuvițe de o iarbă păroasă foarte decorativă, ce le dă un aer de maiestuoasă vetustate.

Plante agățătoare, afară de aceasta, atîrnînd în

festoane d'alungu-le, buchete de campanule de un albastru bătînd în liliachiû, de o nuanță foarte delicată, brazi sau fagi înfipti în piatră, la mari înălțimi, și menținuți acolo ca printr'un miracol de echilibru, completează podoaba lor de o incomparabilă frumusețe.

Dar ceea ce te impresionează mai cu deosebire, cînd te afli în mijlocul lor, e marea lor varietate, ce evoacă în minte forme și amintiri de lucruri, înzestrate cu toate aparențele realității.

Iată, mai întăiu, închizându-ți drumul, un bloc enorm, un fel de turn gigantic, tăiat dintr'o bucată, rătund și înalt de mai bine de o sută cincizeci de metri, brăzdat de crăpături, în cari o vegetațiune bogată își ascunde rădăcinele! Surprins, stai de îl privești, și impresia ce simți, văzîndu-l, e că te ai afla în fața vre unui monument antic cunoscut, a vre unui mauzoleu ruinat, cu care, însă în proporțiuni incomparabil de mai mari, are o vagă asemănare.

Mai departe, la o nouă cotitură a drumului, spectacolul se schimbă, și stîncă reprezintă un castel medieval fortificat, cu crestele, cu meterezele, cu ferestrele lui arcuite, cu punțile-i atîrnate, cu toate accesoriile ce gustul timpului și nevoile apărării i-au impus. Și iluzia e așa de completă, încît, privindu-l, ți se pare, în tot minutul, că coifurile de oțel ale păzitorilor au să îți apară, că ai să vezi arcul său archebuza lor ridicîndu-se pe d'asupra zidurilor și că ai să auzi glasurile lor întrebîndu-te ce cauți pe acolo.

Acum, te afli dinaintea unei cetăți uriașe, cu construcțiuni ciclopeane, cu ziduri nestrăbătute, rezemate pe contraforturi ce se scoboară pînă în gîrlă. Porți

boltite se deschid în ele, la înălțimi ameteitoare, dînd pe viaducte fantastice, trecînd peste surpușuri ce se prăvălesc în abise. În acelaș timp, turlle și turlișoare atîrnate în aer par a supraveghea valea pentru ca nimeni strein să nu se strecoare printr'însa.

Vin după aceasta lungi șiruri de stînci înalte și netede ca niște pereți. Timpul a imprimat pe ele profundele lui stigmatate, căci toate sînt acoperite, de sus pînă jos, cu pete indelebile. Scursori, albe ca varul, negre ca funinginea, verzi ca cocleala, sau roșii ca singele, dau impresiunea unei serii de vicisitudini la cari ar fi fost expuse, și, fără să vrei, te gîndești la cine știe ce drame, ce incendii, ce cataclisme ar fi trecut pe acolo.

Dincolo de ele, drumul te conduce, printr'o succesiune de alte stînci, amestecate într'o nedescriptibilă dezordine, unele drepte și regulate, altele strîmbe și convulsionate, multe deslipite de baza lor, cîteva atîrnate în aer și menținute în sus prin legături nevăzute. Trecînd pe lîngă ele, îți grăbești instinctiv pasul, de teamă d'a nu le vedea căzînd asupra-ți în tot minutul.

Dacă, la acest spectacol, adaogi trunchiurile de copaci, aruncate pe marginea gîrlei, în neregulă, sau aplecate pe prăpastie, gata să se prăvălească la vale, sgomotul asurzitor al pîriului, curgînd, spumos, pe albia-i de bolovani, semi-obscuritatea locului, căci soarele nu pătrunde mai niciodată acolo, răcoarea și umezeala ce ese de pretutindenî, din apă și din stîncile de peatră ce te înconjoară, îți poți forma o idee destul de esactă de trecătoarea Dîmbovicioarei, atrac-

țiune și minune a Rucărului, vizitată în fiecare an de numeroși curioși cari simt, de cîte ori o văd, o nouă dorință de a o mai revedea.

Dela jumătatea defileului în sus, valea se lărgește și pitorescul încetează. Înălțimile impuitoare de mai nainte se preschimbă în dealuri acoperite cu livezi, unde colibe apar și vite se vad păscînd. Chiar pîriul își perde din impetuoșitatea sa și curge liniștit pe un pat de nisip.

Cît despre peștera, ea nu merită reputațiunea ce i s'a făcut, căci, afară de intrarea-î, care e spațioasă și destul de originală, restul se perde în gîturi strimte, joase, noroioase, pururea umede și presărate cu fragmente de piatră, în cari mersul e anevoios și cari nu oferă nici o plăcere acelora ce vin ca să admire.

XXXVII

În dimineața aceea, — o dimineață excepțională de Noemvrie, caldă și senină ca în luna lui Maiu, cum se întîmplă să fie destul de des în partea locului, — Niță Pălie și tovarășul său, Moise, veneau, pe Dimbovicioară în jos, de dincolo de peșteră, de la obîrșia pîriului, unde fuseseră ca să vază dacă se putea înființa acolo un zăgaz spre a se umfla apa și a se organiza o plutire de bușteni. Ei mergeau iute și în tăcere, urmînd cărarea ce duce pe marginea gîrlei la vale, sărînd de pe un bolovan pe altul, ba chiar dînd cu opincile d'a dreptul prin udătură, cînd poteca era prea strîmtă și prea lipită de mal, așa că nu le lăsa destul loc liber pentru trecere.

De o dată, Moise se adresă către prietenul său:

— «Mă, Niță, ți-aducî aminte de astă primăvară, cînd, pe o dimineață tot așa de frumoasă ca cea de azi, ne duceam la lucru, spre vîrfurile Ghimbavului în sus? . . .»

— «Da! răspunse Niță; mi-aduc! Ba chiar, ți-am făcut atunci o făgăduială, pe care poate că n'ai uitat-o încă . . .»

— «N'am uitat-o, replică Moise, și tocmai pentru asta îți vorbesc de ziua aceea. Aș vrea să știu dacă mai te ții de făgăduiala ta . . .»

— «Ce-am făgăduit odată e oricînd lucru sfînt pentru mine, zise Niță. M'am legat ca, din tot ce voiî dobîndi, în viață-mî, prin muncă, noroc sau altă întimplare, jumătate să fie a ta. Eî bine, mă țiu de cuvînt și-ți dau dreptul să te socotești stăpîn pe jumătate din tot ce am...»

— «Prin urmare, preciză Moise, dacă ți-aș cere jumătate din ceea ce ți-a dăruit răposatul nea Ghică Panțiru, cînd i-ai scos fetele din peștera dela Brădițel, mi-ai da-o?...»

— «Fără îndoială că da. Mă mir chiar că mai mă întrebî de una ca aceasta!...»

— «Dar jumătate din veniturile ce primești ca zestraș?...»

— «Mai e vorbă! Oricînd oi dori, îți dau partea ta din ele...»

— «Dar jumătate...»

Moise se opri, văzînd căutătura urită ce-î aruncă tovarășul său, care se temea să nu-l auză repetindu-î întrebarea nesocotită ce-î făcuse rîndul trecut relativ la Mariuca.

— «Mă, Moise, reluă acesta cu mîhnire, te știam om cu minte și prietin bun, și n'aș fi crezut că vei umbla vre-odată să-ți bați joc de mine!... Ți-am dat tot ce-am avut: ce vrei mai mult? Afară de aceasta, nu mi-ai spus tu însu-ți, odinioară, cînd m'ai apucat cu vorba, că glumești și că vrei numai să mă încerci?...»

— «Ba, da, răspunse Moise, și tot astfel zic și acum. Dar atunci, dacă cu mine ești așa de mîndru, după cum și trebuie să fii, de ce primești să împarți cu alții bunul tău cel mai scump?...»

— «Cu alții? cu care alții? întrebă Niță, neputînd să priceapă bine.

— «Cu care alții? mai întrebî? Dar cu aceia ce petrec, zi și noapte, pe socoteala ta, în casă-ți?...»

— «Moise, ia seama la ce vorbești, orî, azi, nu ești în toată firea!...»

— «Ba, de loc! Tot satul știe că nevastă-ta, în lipsă-ți, trăeste cu altul...»

— «Ce spui tu, mă! esclamă Niță, în mîntea căruia începea să se facă o vie lumină... Dar știi tu că, dacă o fi adevărat, lucrul ăsta e grozav?...»

— «O știu, și tocmai d'aceea ți-o spui, ca s'o știi și tu...»

— «Și cine mă asigură că e așa și că nu te înșeli?...»

— «Prieteșugul nostru, care n'a șovăit niciodată, și dragostea ce ne leagă din copilărie...»

— «Atunci, pentru ce nu m'ai înștiințat mai din vreme?»

— «Fiindcă credeam c'o să te desmeticești tu însu-ți, și tot amînam, nevoind să-ți fac inimă rea...»

— «Săracan de mine!...»

— «Fii om cu curaj!...»

Vorbind astfel, ei ajunseseră la cîrciuma lui Jingoi din curmătura Dîmbovicioarei. Moise stăruî să se oprească puțin pentru a răsufli și a se sfătui acolo mai în tihnă. Apoi, suiți în pridvorul de scînduri din fața drumului și așezați pe lavițe de lemn, cu cîte o cinzeacă dinainte, ei își reluară vorba un moment întreruptă.

Niță voia să știe tot, să cunoască pînă unde

mergea nenorocirea sa, și Moise, strâns de întrebări, îi povestea cu deamănuntul ceea ce văzuse prin el însuși sau ce aflase dela alții. La fiecare cuvânt al lui, la fiecare nouă detaliu ce auzea, nefericitul soț simțea ca un fer roșu intrându-i în inimă și un vâl îi cădea cu încetul de pe ochi. El își amintea acum foarte bine lucruri ce-l nemulțumiseră altă dată, dar cărora nu atribuisese atunci nici o însemnătate. Da ! ceea ce-i spunea prietenul său trebuia să fie adevărat ! De unde să vie, altfel, își zicea el, atîta ură ce-i arăta nevastă-sa ? Pentru ce atîta răutate din parte-i, cînd el o luase totdeauna cu binele și n'o stîngenise în nici una din dorințele sale ? . . Și apoi, afară de aceasta, înțelegerea dintre ea și șeful companiei nu se mai învedera și din alte împrejurări, cari, azi, se deslușeau foarte bine ? De ce acesta da așa de des tîrcoale pe ulița lor, făcîndu-se că se plimbă sau că se uită la copiii ce bălăceau în Riușor ? De ce se oprea mai ales subt sălciile din dreptul ferestrei Mariuchei și sta acolo pironit pînă o vedea plecînd pentru a apuca apoi și el tot încotro apucase ea ? De ce, cînd o întâlnea pe stradă, pe neașteptate, tresărea parcă ar fi dat cu ochii de cine știe cine, iar dînsa își schimba fața, și, amîndoi, își făceau semne pe furis ? Pentru ce îi trimitea ea regulat unt, lapte, ouă proaspete, păsări, și tot ce avea mai bun de mîncare, căci, deși străin, el ar fi putut să găsească, cu bani, toate acestea în sat ? Pentru ce însfirșit, cînd el, Niță, era acasă, dînsa lipsea toată ziua, plecată dis-de-dimineată și întoarsă noaptea, tirziu ? . . Toate aceste particularități ce, de atîtea ori, îi săriseră în ochi, dar căror, pînă

atunci, nu dase nici un înțeles rău, se ridicară, la vorbele lui Moise, ca atâtea voci acuzătoare ale necredinței soției sale.

— «Ticăloasa de ea! repeta el într'una, m'a omorît! M'a omorît, dar, în acelaș timp, s'a ucis și pe ea însăși!...»

Moise se încerca, cum putea, să-l liniștească.

Deodată, ca spre a da și mai multă tărie spuselor acestuia, un sgomot de glasuri, de risete, de vesele exclamări, venind din spre ogrăzile ce mărginesc, în partea aceea, drumul Dîmbovicioarei, se auzi în apropiere.

Era o numeroasă companie de domni și de doamne, sosiți din Cîmpulung, chiar în dimineața aceea, și cari, spre a profita de acea frumoasă zi de toamnă, luaseră cai din Rucăr și porniseră spre peșteră în excursiune.

— «P'aici e mai puțin interesant! s'auzea zicînd un glas de bărbat, ce părea că mai fusese pe acolo. Și așa o să fie și mai departe! Adevărata frumusețe a trecătoarei am lăsat-o în urmă...»

— «Da, răspundea un alt glas; păcat numai că spectacolul ce s'a desfășurat pe dinaintea noastră a ținut așa de puțin! Ce varietate într'însul! ce maiestruoasă poezie în acele stînci ce parcă steteau să ne pice pe cap! în acele casteluri de piatră, atîrnate ca prin minune în aer! în acei pereți drepți și înalți, ce natura a ridicat cu atîta artă pentru plăcerea ochilor... căci la altceva nu vād la ce ar putea servi!...»

— «Eū una, obiecta un al treilea glas, astădată de femeie, nu împărtășesc admirația dumneavoastră. Mă mir chiar că ați găsit vre-un farmec, privind acele

stane de piatră, sălbaticе și amenințătoare. Sînt sătulă de ele, și, dacă mai viū cîte o dată să le văz, e nu-mai din cauza societăței ce are curiozitatea să le viziteze, și de care nu voesc să mă despart . . . »

Niță, care asculta, tresări, căci i se păru că cunoaște acel glas.

— «Domnule Bilureață, strigă un al patrulea glas, asemenea de femee, dă bice calului ca să meargă mai iute, căci al meu l-a ajuns de pe urmă și mi-e frică să nu asvirle . . . »

Bilureață, care însoțea pe excursioniști, deoarece ocupațiunile sale profesionale, în comună, îi lăsaū destul timp liber ca să profite de orice petrecere, voi să asculte de această recomandațiune. În momentul însă cînd ridică mîna ca să lovească în mîrșoaga pe care călărea, aceasta, spre a evita lovitura, făcu un salt înainte, și, în opintea sa, lăasă să-i scape o inadvertență de cal așa de răsunătoare, încît toți întoarseră capul.

— «Pardon, domnișoară! se grăbi a protesta Bilureață, puind mîna la pălărie, zăpăcit și rușinat ca de propria sa greșeală.

Risul fu omeric, nedescriptibil.

— «Bravo, domnule Bilureață! Admirabil! adorabil! bis! bis! strigară toți în cor.

— «Domnilor, se încercă să esplice judecătorul de pace, după ce aspiră de mai multe ori, și îndelung, pentru a restabili echilibrul respirațiunei sale neregulate, — nu înțeleg veselia dumneavoastră! Am cerut iertare pentru ca să nu se crează că mă solidarizez cu necuviințele bestiei aștia de cal! . . . »

Chiotele și hohotele de rîs reîncepură și continuară cu mai multă tărie. Apoi, fiindcă se apropiau de cîrciumă, unul din excursioniști strigă :

— «Iată-ne la Jingoî!..»

Acest nume fu un nou pretext pentru manifestațiunile acelei vesele companii, ce, prin turbulența ei, semăna mai mult cu o ceată de școlari scăpați de pe bănci.

— «La Jingoî? la care Jingoî? cine e acel Jingoî?...»

— «O fi vr'un cetățean din Statele-Unite!..»

— «De mult a sosit din America?...»

— «Dacă e d'acolo, trebuie să se poarte cu joben și cu mustățile rase?...»

— «Cîte duzini de caturi are șandramaua în care locuește?...»

— «Domnilor, strigă cel care pronunțase întiiu acest nume, liniștiți-vă! Jingoî e român și cîrciumar ca toți cîrciumarii. Singurul lui cusur e că cată, după obiceiul confrăților săi, să-și ciupească cît de mult clientela, vînzîndu-i lucruri proaste pe prețuri bune. Dovadă cîntecul acesta, compus, poate, de un păcălit :

*«Foaie verde usturoi,
În cîrciumă la Jingoî
Dacă intri, îți servește
Sglavoci drept baboi de pește,
Îți dă opinci drept pastramă,
Vin ce n'a trecut prin cramă,
Și, drept țuică, îți măsoară
Apă din Dîmbovicioară!..»*

— «Atunci, Jingoî e un hoț! Jingoî e un pun-gașiu! Jingoî e un necinstit!..»

— «Jos Jingoi! . . .»

— «Voim capul lui Jingoi! . . .»

În acelaș timp, banda coti gardul ce o ascundea vederei și apăru la câțiva pași de circumă, unde descălică, chemînd, într'un târăboiū infernal, pe Jingoi, ca să-l vază, ca să-i ceară să aducă ceva de ale mîncărei și băuturei spre a gusta și a se convinge dacă cîntecul spunea drept.

Niță putu să observe atunci cu deamănuntul pe nouii veniți.

Deodată fața-i se schimbă și picioarele-i începură să tremure. În una din doamnele ce însoțeau excursiunea, el cunoscuse, în adevăr, pe nevastă-sa, și, alături de dînsa, pe șeful companiei, făcîndu-i tot felul de ademeniri, rizîndu-i, întinzîndu-i mîna, ținîndu-i scara, ba chiar luînd-o în brațe ca spre a-i ajuta să se dea jos de pe cal.

La această vedere, nefericitul soț simți că sîngele i se urcă în cap și că mintea i se întunecă. Cu toate acestea, spre a evita un scandal, spre care era împins, el avu destulă stăpînire asupra-și pentru a ieși pe ușa pridvorului de din dos. El trecu pe la spatele casei, și, în fuga mare, ca un nebun, începu să urce clina muntelui, unde se făcu nevăzut.

XXXVIII

De trei zile, Niță Pălie cutreera, ca un nebun, munții și văile de prin prejur.

Destăinuirile lui Moise, întărite prin propriile sale amintiri, și, mai pre sus de toate, aparițiunea neașteptată a Mariucheii în mijlocul acelei vesele companii de excursioniști, alături și în intimitatea omului cu care i se spusese că-l înșală, îi turburaseră adânc sufletul. Din momentul acela, — moment teribil pentru dînsul! — cînd își zărise nevasta la cîrciuma lui Jingoii, în brațele șefului companiei, el nu mai avea pace, umbla fără rost prin păduri, fugind de oameni, par'că ar fi comis vre-o crimă, hrănindu-se cum putea, adăpostindu-se prin stinele părăsite, deliberând cu el însuși asupra a ceea ce trebuia să facă, silindu-se prin tot felul de raționamente, dar în zadar, să-și recapete liniștea pierdută.

— «Na-ți-o! repetă el, vorbindu-și sie însuși în gura mare, pe cînd picioarele-î, lăsate în voie-le, îl duceau fără scop încotro înnemerea, — na-ți-o cât de bună și precum ai cătat-o, frate Niță!... Acum, ce te faci?... Cum ești din încurcătură?... Tăcînd și înghițind hapul?... Încearcă, dacă poți!... Său sbîrlindu-ți părul, ca ursul rănit de moarte?... Și asta e cu puțință!... Numai

atunci să aibî inimă, să te ții bine și să nu-ți pierzi cumpătul tocmai cînd o fi, știi! la adică!...»

«Oh! relua el după un moment, cine m'a pus! cine m'a aruncat în această viltoare!... Orb am fost de n'am văzut primejdia! beat de nu m'am ferit de dînsa! neghiob de n'am priceput că o asemenea femeie nu era pentru mine!... Și, cu toate astea, prevestirile nu mi-aũ lipsit!... Afară de șoaptele inimei, care nu înșeală niciodată, am fost înștiințat prin tot felul de semne vădite, de cari un om în toată firea trebuie să țină seamă, — prin gusturile și apucăturile ei, prin scârba și răceala cu care se uita la mine, prin dragostea ce arăta pentru tot ce nu e țaran, — că nepotrivirea dintre noi era cât dela cer la pămînt!... Însă nu m'am astâmpărat!... N'am voit să văz nici să auz!... Mi-a plăcut să am femeie frumoasă și *îndelicată!*... femeie crescută ca cucoanele!... trăită cu ciocoi dela oraș!... speriată și desgustată de moji-cime!... Acum, sic! satură-te, păcătosule, și rabdă, dacă te înșeală!... Înghite, dacă își bate joc!... Singur ai voit-o astfel, singur trage necazul!... Căci, dreptul lui Dumnezeu! ea niciodată nu ți-a făcut silă, nici nu te-a îndemnat s'o iei!... Dimpotrivă!...»

«Dar atunci, urma el, dacă nu voea să mă ia, dacă nu-i era aminte să trăească cum se cade cu mine, de ce nu mi-a spus'o curat?... De ce m'a amăgit prin tăcerea ei și m'a făcut să fac pasul?... O! pentru asta, ea e de sigur vinovată!... De mi-ar fi zis dela început să-i dau pace, căci nu mă poate suferi, martor mi-e Dumnezeu că m'ași fi lipsit și n'ași fi împins lucrurile mai departe!... Cu toată dragostea nebună ce virise

în mine, aş fi fugit de dînsa, aş fi luat lumea în cap, m'aşi fi dus departe, cine ştie în ce loc, la marginea pământului, unde aş fi cătat s'o uit, şi aş fi scăpat, astfel, de canonul de a o iubi şi de a fi respins, de a o dori şi d'a nu fi băgat în seamă, de a o şti a mea şi d'a o vedea în braţele altuia, nerămîndu-mi, mie, oropsitul! decât ponosul d'a-i fi soţ şi d'a-i duce jindul în taină!...»

«*În braţele altuia!*...» La această idee, el se oprea din mers, îşi încrucişa mâinile şi, cu sprâncenile încruntate, cu ochii fixi, pironiţi pe vr'un obiect dinprejuru-i, la care se uita fără să-l vază, rămînea multă vreme în nemişcare, absorbit de cugetările furtunoase ce se succedaū în minte-i.

— «Şi pentru care cuvînt altul să fie mai norocos? îşi zicea el, reîncepînd să-şi vorbească într'un tîrziū. Ce are el mai mult decât mine pentru a mē da d'o parte şi a-mi lua locul?... Este el mai tîner, mai voinic, mai muncitor, mai îndemnatic?... Să ne punem la încercare, şi, de m'o întrece, primesc să-i fiu slugă şi să mē tîrăsc în genunchi dinainte-i!... Însă, nu!... el nu poate să se măsoare cu mine!... Unde numai mē rămîne, e cînd se linguşeşte pe lângă femeii ca să le scoată din minţi!... Atunci, da! recunosc că nu pot lupta cu dînsul!... Dar cinstit e lucrul acesta?... Bine e să te prepuî pe un băiat, care îşi vede de treabă şi nu cată să supere pe nimeni, spre a-i răpi ceea ce are mai scump pe lume, inima nevastei sale?... Frumos e să-l arunci pe drumuri, cum mă aruncă el, azi, pe mine, să-l faci să umble turbat, cu moartea în suflet şi cu gîndul de răzbunare dinaintea

ochilor?... Căci fapta lui cere fără îndoială răzbu-
nare!... Și o va avea, d'aș ști că mi se întâmplă ori-
ce, d'aș ști că aș să mă belească în urmă de viū,
sau să mă toace bucăți, ca pe bureții ce se pun, iarna,
în fiertură!...

Apoi, animându-se treptat la această idee, el relua
cu mai multă tărie:

— «Dar oamenii de felul lui sînt mai răi, fră-
țioare, și mai primejdioși decât hoții și tâlharii de
codru!... Pe aceștia, cel puțin, îi știi și poți să te fe-
rești de dînșii!... Cu alde ăia însă, ce apărare încape?...
Îi crezi cinstiți, îi primești fără sfială în casă, ba chiar
îi lași să-ți fure încrederea și-i așezi în fruntea buca-
telor!... Când colo, drept răsplată, cu ce te alegi?...
Afli, într'o bună dimineță, că te-aș înșelat, răpindu-ți
tocmai ceea ce puneai mai mult preț ca să rămăe nea-
tinsă, cinstea soției tale!... Atunci, întreb, ce te faci?...
De ești om slab și moale, taci și înghiți papara!...
Câte odată, dacă lucrul te ustură prea tare, mai
plângi, mai îți blestemi ursita, dar, în cele din urmă,
te deprinzi cu răul și nu mai te gîndești la dînsul!...
Da! când ești fără inimă!... Dar când firea te-a făcut
mai iute și mai cu sânge?... Și atunci tot astfel te
porți?... Și atunci tot astfel îți rabzi necazul în tăcere?...
Ori te repezi ca ursoaica când i se ia pui?... O!
Doamne! ce întrebare!... Cum? să-mi prinz vrăjmașul
la muiere și să-l las să scape?... Să mă mulțănesc,
când îl am în mână, a-l târnui puțin și-apoi a-i da
drumul?... Trebuie să fiu dobitoac ca prostul ăla de
Caponea, care a crezut că, trăgînd o bătae celui-lalt
șef de companie, când l-a găsit culcat în patu-i, ru-

pîndu-î sabia și gonindu-l gol pe stradă, și-a răzbunat îndestul de rușinea ce pățise!... La mine nu se scrie astfel!... Eū sînt om pașnic și nu mă leg de nimeni; dar, cînd mă calcă unde mă doare, daū!.. Dar daū al dracului!... daū de moarte!... daū să nu se mai scoale!... și apoi, întîmplă-se orî-ce s'ar întîmpla, puțin îmi pasă!... Viața nu mi-e așa de dragă, mai ales după o ast-fel de nenorocire, ca să mă gîndesc la dinsa!... O dăruiesc fără părere de rău!... Numai să știu că mi-am făcut gustul și că mi-am desărat inima!...»

El sta, după asemenea izbucniri, multă vreme nemișcat, ca pironit locului, tremurînd și vibrînd la ideea lucrurilor teribile ce imaginațiunea lui, aprinsă de patimă, îi reprezinta. Pe urmă, escitațiunea de care era cuprins potolindu-se cu încetul, dreapta judecată iar își lua puterea pe mintea lui obișnuit lina și înțeleaptă.

— «Mai domol, vere Niță! își zicea el atunci, glumind cu el însuși. Staî puțin să ne înțelegem, căci, luând-o prea repede, mi-e teamă să nu rătăcim!... Mai întiū, de unde ai luat-o că lucrurile sînt așa de rele precum ți le închipui?... Dela Moise, îmi vei răspunde, care, la rîndul lui, le-a văduț sau le-a auzit dela alții!... Dar aceștia nu pot să se fi înșelat? nu pot chiar să fi născocit pentru a avea ce să vorbească sau pentru a face rău?... Însuși Moise, care ține la mine așa de mult, nu poate să fi fost amăgit prin prea marea lui dorință de a mă sluji?... El trăește cu Mariuca ca cîinele cu pisica.... E foarte cu puțință, deci, să se fi uitat cu ochi răi la unele din apucăturile ei, cam ușoare, ce e drept, dar, de altfel, fără însemnătate și

să fi crezut că mi face plăcere, pîrîndu-mi-le cu oarecare apăsare!.. Mai e ceva însă, vei adăoga; mai e ceea ce te-a izbit pe tine însuși altă dată, și, mai presus de toate, mai e ceea ce ai văzut pe Dimbovicioară, la cîrciuma lui Jingoî!... Foarte bine!... Dar toate acestea sînt oare lucruri așa de neobișnuite, încît să nu li se poată da decît o tîlmăcire urîtă și încît din ele să reeasă neapărat vinovăția nevestei tale?... Ia să stăm puțin și să judecăm cu răbdare!... Că omul acela o fi simțind ceva pentru Mariuca, că s'o fi ținînd după dînsa, că o fi dorind chiar s'o scoată din drumul cel drept, cine tăgăduște aceasta?... Dar pricina nu stă acolo!... Pricina stă în a se ști dacă și Mariuca are aceeași aplecare pentru dînsul!... Și cu ce se dovedește aceasta?... Cu faptul că ea îi trimite din cînd în cînd cîte un pui de găină sau cîte-o oală cu smîntînă?... Dar ăsta-i obiceiul casei, și nea Ghică Panțiru, cînd trăea, sărmanul! îndestula pe toți cu asemenea plocoane!... Poate vei fi zicînd că dovadă împotriva ei mai e și faptul că a primit, deunăzi, să meargă la plîmbare, spre peșteră, în cîrdul acela de boeri Cîmpulungeni, printre care se amestecase și omul ce nu-ți place să vezi alături de dînsa?... Dar, dac'or fi poftit-o, ce era să facă, sărăcuța? Să nu voească și să stea acasă să îndruga la lînă?... Dar sălbătăcii d'astea nu se mai obișnuiesc în ziua de azi!... Azi, lumea trăește slobodă și la lumina mare!... Afară de aceasta, dușu-s'a ea singură?... N'au mai fost și alții din sat, ca alde moașa Maghireasca, Rîța lui Cotoiu, domnu judecător, cari aū însoțit-o, aū îndemnat-o, și, poate, aū luat-o chiar cu sila?... Cum era să li se împotrivescă?...

Îmi vei zice încă, că de ce s'a lăsat s'o ia în brațe șeful companiei?... Dar putea să facă altfel?... Ce, adică, fiindcă, voind să se dea de pe cal, s'a găsit omul acela, acolo, la îndemână, și a sărit să-î ajute, asta însemnează treabă mare?... Dar atunci să mergem la mănăstire, să ne punem cenușe pe cap, să nu mai dăm ochi, nici să mai vorbim cu nimeni!... Aide, Niță, fii mai cu minte!... Dragostea ce ai de nevastă-ta te orbește!... Ea te face să vezi lucrurile altfel decum sînt, și aceasta nu e nici spre binele ei, nici spre al tău!...»

El urca, vorbindu-și astfel, repede potecă ce scoate din Valea Urdei în șoseaua națională. El făcuse mult drum în ziua aceea, cutreerese toți codri de prin prejur, umblase, ca un desperat, prin Orășii și prin Valea Muierei, se coborise în Roderita, întune-coasă ca o pădure a infernului, iar acum se îndrepta spre muntele Sasului, unde își propusese să petreacă noaptea. Mergînd, el nu înceta d'a-și văeta soarta sa d'a se îndemna să uite și să aibă curagiu.

— «Ci ca las-o odată la păcatele! își zicea el, plictisit de marea mobilitate a ideilor ce se succedau în mintea sa. Gonește-o din inima ta!... nu te mai gîndi la dînsa!... Dacă norocul ți-a fost sec și nu ți-a fost dat să aibi parte de ea, ce? o să plîngi și o să te frămînți în veci cu firea?... Dar și alții au iubit, și, cînd a fost la adică, dacă s'a văzut înșelați sașii desprețuiți, au știut s'o rupă cu dragostea, și-au recăpătat liniștea și s'a făcut iar oameni ca toți oamenii!... Tu, pentru ce ai fi mai slab decît dînșii?... Oare Mariuca e singura femeie pe pămînt?... Oare,

dacă ar lipsi ea, lumea n'ar mai avea bunătăți și cei aflători într'însa ar trebui să peară?... Dar dă-le focului gândurile astea, căci ele duc la moarte și la desnădăjduire!... Ai făcut odată greșeala d'a te vîri unde nu-ți era locul; ai voit să te înnădești cu muiere ce nu era de nasul tău, trage folos din învățatură!... Las-o să se ducă cu cine i-o place, și ia-ți alta în locu i, căci sînt, slavă Domnului! destule, ba încă multe vrednice și frumoase, ce nu cer decît să-ți întinză brațele și să te facă fericit!...»

El sosise, în timpul acesta, în vîrful Sasului, unde, un moment, privirea-i fu reținută de fermecătorul spectacol al culmelor, văzute de sus și poleite de soarele ce apunea.

Dintr'acel loc, înălțimile de prin prejur dau impresiunea unui Ocean imens, ale cărui valuri agitate ar fi fost, totdeodată, împietrite în mișcarea lor violentă.

Cîteva puncte, totuși, reeșeau din amestecul lor confuz și se impuneau atențiunei.

La nord, spre dreapta, Păpușa și Peatra-Craiului ridicau spre cer masa lor enormă, exagerată încă prin îngrămădiri de aburi, venind din vale, ce le ascundeau bazele și le făceau să pară și mai înalte.

La est, Bucegii trăgeau pe orizont o lungă linie albă, pe care asfințitul aprindea colorațiunii trandafrii.

Mai încoaci, dar tot în direcțiunea aceea, Sînt. Ilie, Giuvala, Crobu, Zăbavă, munți înalți și maiestuoși, desfășurau, pe firmamentul senin, verdele său galbenul lor intens.

Îată, acum, pe stînga, Ghimbavul, negru de pădurile ce-l acoperă! îată Pristopul, luînd forma unei

șele turcești! iată Leaota, Algîiul, Secările, piscuri mărețe, pierdute în zarea depărtării! iată Iezerul, închizînd, spre apus, orizontul prin crestele-î inegale! iată Pravățul, stînd ca o streajă la intrarea Dragoslavelor! iată Căpitanul ce umbrește Rucărul! iată Munțișorul! iată Preajma! iată...

De odată, Niță, care urma din ochi această priveliște, simțind o adevărată plăcere d'a-și rememora, trecîndu-le în revizie, toate aceste creste de munți, se opri ca izbit de o neașteptată vedenie. Dinainte-î, drept în față, pe linia neîntreruptă dintre Căpitan și Păpușa, ochiul lui întîlnise cele două proeminente inegale ale Țefeleiceii, ce se desinau pe cerul roșu în forma unui nas și a unor buze, văzute din profil, și dau crestei muntelui înfațișarea unei figuri omenești. Acelaș joc de umbre ce-l amăgise rîndurile trecute se producea și acum împrejurul punctului ce reprezinta capul, și imita, să te înșeli, părul unei femei despletite. Niță recunoscuse în acea aparițiune imaginea Mariușchei, goală, culcată pe spate, cu picioarele îndoite și proptite în Păpușa, pîrînd că s'a așezat acolo înadins pentru a-l ispiți și a-l provoca, arătîndu-i-se în tot farmecul nudității sale. Atunci, ca altă dată, el simți că natura se revoltă într'însul și că o dorință de posesiune nebună îl cuprinde. Fără a mai ști ce face, uitînd toate pozele înțelepciunii ce, cu cîteva momente înainte, părea așa de hotărît să le urmeze, el începu îndată să coboare repede clină a muntelui, cu gînd d'a se duce acasă, în Rucăr, d'a vedea pe Mariuca și d'a avea cu dînsa suprema explicațiune care va decide de viitorul lor.

XXXIX

Mariuca și șeful companiei trecuseră ziua aceea la Elena Caponea, împăcată cu bărbatul său și devenită femeia cea mai de treabă din sat, în casa căreia se aduna acum tot ce mai rămăsese cu vază în Rucăr, pentru a ucide timpul în neșfârșite partide de *maus*.

Pe subt seară, sindrofia spărgându-se, soția lui Niță Pălie plecase, urmată de amantul său, căruia îi făcuse semn s'o însoțească. Ajunși acasă, acesta voise să se retragă, pretestînd afaceri de serviciu, o indispoziție neașteptată. Dînsa însă stăruise să intre, îl silise să prînzească cu ea, după obiceiul ce avea, de cîte ori bărbatul său nu era acolo, apoi, după masă, neavînd ce să facă, deoarece lumea se culcă de vreme la țară, insistase să stea pentru a-i ține de urît, și se închisese cu dînsul în odăea de dormit.

Șeful companiei, totuși, părea trist și preocupat. De cîteva zile, în adevăr, o mîhnire persistentă, pe care nu putea să și-o explice bine, îl cuprinsese și-î tăia pofta de orice plăcere. El socotise, la început, că e o indispoziție trecătoare și-și făcuse curagiu, silindu-se să pară vesel, acelaș ca mai nainte. Depresiunea sa morală însă luase, cu încetul, proporțiuni

mari și nu se mai putea ascunde. Mariuca era mirată toată de schimbarea ce constata, în seara aceea, într'insul.

— «Ce ai, dragul meu, de stai fără chef? îi zise ea, îndată ce fură zăvorîți, aruncându-i brațele după gît, cătînd să-l provoace, să-l facă să vorbească. Aîde! vino-ți în fire! Nu-mi place să te văz astfel! . . .»

El, stîrns de aproape, consimți atunci să-i dea deslușiri, să-i explice starea sufletească în care seagăsea.

— «Mariuco, nu rîde; e ceva destul de serios! De vr'o trei zile, o rea presimțire mă urmărește. Am căutat în toate chipurile să mă scap de ea, dar în zadar, căci, îndată ce nu mă gîndesc la altceva, mintea-mi se întoarce invincibil spre dînsa. Sîntem par'că în ajunul unei nenorociri! . . .»

— «Unei nenorociri! protestă Mariuca, puind pe gura-i un sărut. Ce idee! Dar de unde poate veni nenorocirea aceea? Nu ne iubim din toată inima? nu sîntem unul al altuia? . . .»

— «Ba, da! . . . știu și eu? . . . Póte dela bărbatul tău! îngîănă dînsul, trădîndu-și gîndul ascuns. El o fi simțit ceva și o fi voînd să ne prinză! . . .»

Un hohot de rîs fu, mai întîi, răspunsul la această propunere. Pe urmă Mariuca, numai decît înăsprită, reluă cu dispreț:

— «Dela bărbatul meu? Atîta rău, pîrlitul de el! Despre dînsul, poți să dormi în pace, dragul meu! Nici un pericol nu poate veni din partea aceea! . . .»

— «Și pentru ce? întrebă el cu îndoială. Ce oare, el ține așa de puțin la tine încît să nu-i pese de ce faci și de cu cine umbli? . . .»

— «Ba, dimpotrivă, replică Mariuca ; el ține foarte mult la mine, și, tocmai deaceea, îți zic să n'aibi grijă. Cu o vorbă, cu o privire, îl bag în pământ și-l fac să nu sufle ! . . . »

— «Se poate, dar asta nu mă asigură îndestul ! Ai văzut, zilele trecute, când, din întâmplare, l-am întâlnit la cârciuma cea de pe drumul peșterii, ce căutături sălbatice ne arunca din pridvorul unde se așezase ? . . . Par'că ar fi voit să ne mănince ! . . . »

— «L-am vădit ; ei, și apoi ? Făcut-a ceva care să te supere ? Zis-a un cuvânt care să te nemulțamească ? . . . Cîtuși de puțin ! . . . A șters-o pe din dos, par'că i-ar fi fost rușine să dea ochi cu noi ! . . . »

— «N'o fi voit să facă scandal, văzînd că nu sîntem singuri și temîndu-se de vr'un neajuns ! . . . »

— «Ba, de loc ! N'a îndrăznit să stea în fața mea, știind cum îl primesc și cu ce se alege cînd cutează să mă înfrunte ! . . . »

— «Mariuco, te iubesc ! Vorbele tale varsă un balsam binefăcător în inima mea ! . . . »

— «Scumpul meu, sînt a ta ! Mîr de nerăbdare d'a nu mă mai deslipi de tine ! . . . »

Liniștit, scăpat, la moment, ca prin farmec, de obsesiunea ce-l frămînta din ziua în care văzuse figura tragică a lui Niță la cârciuma lui Jingoi, șeful companiei uita, acum, amenințările și pericolele vieței pentru a nu se gîndi decît la deliciile orei prezente. Mariuca, la rîndu-î, se simțea fericită d'a se afla în brațele amantului său, unde se găsea așa de bine, și amîndoi împreună, astfel uniți, lăsa să treacă timpul,

absorbiți de proiectul lor de căsătorie, pierduți și rătăciți în visuri de un viitor surîzător.

Ea, mai cu seamă, nerăbdătoare, grăbită d'a-și schimba condițiunea, d'a nu mai fi ceea ce fusese pîna atunci, îl strîngea din întrebări, îi propunea lucruri neprevăzute, hotărîri neașteptate, în cari se trădaŭ poște inesplicabile la o fată crescută la țară, dorințe d'a începe cit mai iute o viață nouă, d'a o rupe c'un trecut ce-i era nesuferit.

— «Nu-i așa, dragul meu, îi zicea ea între altele, acoperindu-l de săruturi ademenitoare, că, după ce vom fi unul al altuia, bărbat și femeie cu cununie, ne vom grăbi să ne mutăm din satul acesta pentru a ne așeza alt undeva, într'un oraș depărtat, în București, spre pildă, dacă se poate? . . . »

— «Fără îndoială, răspundea el, întorcîndu-i mîngîierile ce primea ; dacă zici tu așa, așa are să fie ! . . . »

— «Dar nunta, unde o facem ? . . . »

— «Știu eu ? Crez că tot aici, unde familia ta e cunoscută și unde avem atîtea înlesniri d'a pune lucrurile la cale în chip cuviincios . . . »

— «O ! nu ! te rog ! Ori unde, afară de aici ! Sint sătulă de viața și de oamenii din locurile acestea ! Dacă aiurea nu se poate, vom merge în Cimpulung ! Cu toate că visul meu ar fi să ne cununăm la Doamna Bălașa din București, să chiemăm pe Vicarul să ne binecuvinteze și să dăm după aceasta un bal, cu muzică militară, să se ducă pomina ! . . . »

— «Foarte bine. Vom face după cum dorești. Ai să fi așa de frumoasă în minunatul tău costum național de Rucăr ! . . . »

— «În costumul meu de Rucăr ! Ce grozăvie ! Dragul meu, dacă ții să-mi faci plăcere, nici în glumă nu-mi mai vorbi de portul acesta. Mi-o fi, decînd îl tot duc în spinare ! D'aci 'nainte, vreaŭ să mă îmbrac și eŭ ca femeile cum se cade, să fiŭ ca surorile mele, și să nu mai seamăn a o țarancă, după cum nu mai seamănă nici ele ! ...»

— «Minunat ! Am să te duc la marșanda cea mai la modă din București, unde ți vei comanda costumele ce-ți vor place ! ...»

— «Și, după nuntă, vom pleca în voiagiŭ, nu-î așa ? ...»

— «Mai e vorbă ? Ne vom duce la Paris și la Nisa ...»

— «Ce bucurie ! Cît te iubesc de mult, scumpul meu ! Și-mi vei lua și un profesor de pian și de franțuzește, căci mi s'a urît decînd tot auz limba asta a gușăților din Rucăr ! ... Surorile mele aŭ uitat-o aproape de tot, și nu voesc să mă las mai prejos de ele ! ...»

— «Da, iubita mea, vom face tot după cum dorești ! Vei învăța chiar pictura, dacă îți face plăcere.»

— «Asta nu se mai întrebă ! Cum să nu-mi placă ! ... Sînt foarte nerăbdătoare să punem planurile astea în lucrare cît mai iute !»

— «Aceeș nerăbdare o am și eŭ, însă, de o cam dată, mai sînt oarecari piedici ... Tu nu ești liberă. Va trebui, mai întîiŭ, să te despărți ... să găsim un motiv pentru a te despărți ! ...»

— «Un motiv ! un motiv ! mare treabă și asta ! Dar motivul e că nu-l pot suferi și că nu mai voesc să trăesc cu dînsul ! ...»

— «O știu foarte bine, dar se zice că atît nu e destul și că judecătorii măi cer și altceva pentru a încuviința despărțenia . . . »

— «Și ce anume, adică? Dacă e nevoie de ceartă și de bătae, sînt gata, la cea măi mică vorbă, să-î arunc o oală cu leșie în cap! . . . »

— «Crez că lucrurile n'aũ să meargă pînă acolo. Oricum, trebuie să întrebăm pe cineva care se pricepe, . . . să . . . »

— «La asta mă gindeam și eũ. Să știĩ dar că, chiar de mĩine, plec la Cîmpulung. Cunosc acolo un avocat pe care taica, cînd trãia, sãrmanul! il însãrcina adesea cu daraverile sale. Bine plãtit, sînt sigurã cã el va pune tot la cale pentru a mã scãpa cît mãi iute de nesuferitul meũ de bãrbat! . . . »

— «Bravo! aprob din toatã inima! Atunci numai vom fi liniștiĩ! . . . »

— «Și liberi! . . . »

— «Și fericiĩ! . . . »

XL

Deodată, ușa, împinsă cu putere din afară, sări din țițini, și Niță apăru dinainte-le, teribil.

El venise din muntele Sasului într'un suflet, sosisese în Rucăr pe întunec și, fără să fi dat ochi cu nimeni din sat, se îndreptase iute spre casă.

Aci, găsisese tot stins și încuiat.

Mai întiū, el crezuse că Mariuca era dusă la vre-una din sindrofiile unde avea obiceiul să-și petreacă, zi și noapte, mai toată vremea, și intrase, ca s'o aștepte, în odăița ce, de cînd nu mai era primit să se culce în camerele de sus, i se rezervase în fundul curței, lângă dependințe.

După un timp oarecare însă, nerăbdarea cuprinzîndu-l, el eșise afară ca să vază dacă nevastă-sa nu s'a mai întors.

Trecînd pe subt ferestrele ei, el zărise o rază de lumină strecurându-se pe subt obloane, și un sgomot de șoapte, venind din năuntru, îi izbîse auzul.

Îndoeală nu mai încăpea: Mariuca era acasă, și, lucru grozav, ea nu era singură!

Atunci, sîngele i se aprinsese, și toate vechile-i resentimente se deșteptaseră într'însul cu o furie neună.

El văzu trecîndu-î pe dinainte, într'o clipă, cu repeziciunea fulgerului, suferințele și umilințele ce atîta timp avusese să îndure, disprețul cu care actele sale, chiar cele mai nesupărătoare, erau primite, nedreptățile ce, de cîteva luni, întîmpinase nelipsit în toate ocaziunile, și-și zise că toate acestea se datorau omului ce se afla cu dînsa, în acel minut, colo, înăuntru, și care pusese tot la cale pentru a o scoate din minți, a o face să-și uite datoriile de soață, a fura o dragoste ce, după lege, i se cuvenea lui numai, ca bărbat! Dar ceasul răsplăței, adăogase el în gându-î, sosise, și, haide! trebuia să se grăbească a se folosi de dînsul! . .

Cu toate acestea, el avu destulă putere asupra-și pentru a înfrîna ori-ce manifestațiune zgomotoasă a patimei ce clocotea într'îneul, și, cu pași ușori, urcă scara ce ducea la încăperile de sus, unde se afla odaea Mariucheii.

Aci, după ce stătu un moment ca să asculte ceea ce se vorbea înăuntru, exasperat de cele ce auzi, el dete o năpraznică împinsătură de umăr în ușă, scoțînd-o, după cum am văzut, din țîțîni și aruncînd-o în mijlocul casei.

Pe urmă, fără a zice o vorbă, fără a face un gest de amenințare, liniștit și stăpîn pe el însuși, ca și cînd s'ar fi aflat în fața unui spectacol obișnuit, el se îndreptă spre patul unde cei doi amanți cătau să se ascunză.

Aceștia, surprinși și plini de spaimă, nu încercară, mai întîi, nici o împotrivire.

Cînd însă Mariuca, desmeticită, văzu pe bărba-

tul său întinzînd mîna și înhățînd pe șeful companiei de ceafă cu o putere așa de extraordinară, încît îi paraliză la moment ori-ce gînd de rezistență, ea începu să strige la el, să-l amenințe, să-l insulte, sperînd că, cu chipul acesta, îl va dezarma.

Niță, însă, ca de piatră, părea că nu vede, nici că aude.

În acelaș timp, cu mîna cealaltă, rămasă liberă, el apucă pe nevastă-sa, tot de ceafă, și o dete jos din pat.

Apoi, apropiindu-și mîinile, începu, cu toate țipetele și rugămintele acesteia, să-i frece obrazul de al complicelui ei, strivindu-le pe amîndouă, umplîndu-le de sînge, repetînd, din cînd în cînd, între dinți, ca răspuns la vaetele lor desperate: «dragoste ați cătat?... na-vă dragoste!..»

Supliciu fu grozav, căci, în cîteva minute, ambele victime rămaseră fără cunoștință.

Niță nu se mulțumi cu atît, ci, văzîndu-i pe amîndoi fără simțire, ca să nu se mai scoale, se apucă să izbească, unul de altul, capetele lor ce ținea în mîini, și continuă a le izbi astfel, cu violență, pînă le transformă într'o piftie informă și sîngerîndă.

După aceasta, satisfăcut de ceea ce săvîrșise, ca de un act de înaltă dreptate, lepădă cele două cadavre și plecă cum venise, fără să fi fost văzut, nici simțit de nimeni din casă.

XLI

El o luă la dreapta, pe strada Păpușei, în jos. Noaptea era rece și senină. Luna, roșie și rotundă, răsărea de după muchea Pleșcioarelor, ruminând înălțimile de prin prejur. În sat, nici o lumină. Numai la ospătăria lui Oncescu, în răspîntie, lampile nu se stinseseră încă, ceea ce dovedea că lume mai era înăuntru, — cîtiva chiaburi rău nărăviți, ce aveau obiceiul să-și treacă nopțile, veghiînd pe paharele cu vin său pe cărțile de joc.

Niță mergea iute și mașinal, fără scop, fără voință. Teribila încordare ce-i ținuse, toată ziua, nervii întinși ca un arc, se slăbise, și, cuprins deja de remușcare, el începea să simtă toată oroarea acțiunii ce comisese.

Deodată, fără să-și dea seamă cum, se pomeni sub dealul din față, la moară, dinaintea cădereii, unde Dîmbovița curge impetuoasă și profundă.

El se opri pe mal și se puse să se uite lung în gîrlă.

Luna aprindea în apă luciri tremurătoare, pe cari el punea o inconștientă stăruință a le urmări din ochi în evoluțiunile lor schimbătoare.

În acelaș timp, o preocupare neașteptată îi venise. Cum se numea avocatul la care auzise pe Mariuca că voia să se ducă, a doua zi, să-i ceară poavă? .. Sășeanu? .. Rășeanu? .. Orășeanu? .. Nu-și aducea bine aminte, și multă vreme stătu dibuind și frământându-și creierii, dar în zadar, pentru a restabili adevărata fizionomie a acestui nume, din care nu reținuse cu siguranță decît partea finală.

El voia să meargă la acest avocat, să-i spue păsurile și suferințele sale, să cate a-l înduioșa asupra-și, să-l facă a-i da sprijinul și apărarea sa.

— «O! da! își zicea el, pentru ce n'ar primi să-mi vie în ajutor? .. Dacă sint vinovat, martor mi-e Dumnezeu că am răbdat destul, peste puterile omenesti, înainte de a mă hotărî! .. că aș mai fi răbdat încă dacă nu vedeam cu ochii! .. Însă nu se mai putea! .. Când i-am auzit zicîndu-și cuvinte de dragoste, chiar în casa mea, și i-am zărit culcați, unul lîngă altul, și îmbrățișați, colo, în patul meu, unde mi-a fost dat așa de rar și de puțin să dorm, mințile m'aū părăsît și am crezut că iadul se deschide dinainte mi... Atunci, am pus mîna și am făcut ceeace ceasul și desnădăjduirea m'aū povățuit! .. Poate că am mers prea departe, poate că am trecut peste margini, dar ce eram să fac! .. Omul, la necaz, nu judecă, nici nu știe să stea la timp. Păcatele îl împing unde, poate, n'ar fi voit să ajungă! ..»

Pornit pe această cale, el nu putea să se oprească își reamintea pe larg scena fioroasă la care participase, o revedea în toate amănuntele ei, cîta să-și ușureze

cugetul, explicându-și sie însuși motivele ce-l îndem-
naseră s'o săvîrșească.

De cîte ori însă imaginea Mariucheii trecea pe
dinaintea-i, ochii i se udau fără voie, și cuvinte de
căință eșiau din buzele lui arse de remușcare.

— «Săraca de ea! exclama el cu mîhnire, cum
plîngea și se ruga!.. Cum căta să mă înduplece!..
Ce cuvinte dulci îmi arunca, cum, poate, n'aŭ mai
eșit din gură-i, cum, desigur, n'am mai auzit-o ros-
tind pînă în minutul acela!.. Ea mă jura pe dra-
gostea ei, pe tot ce am mai scump pe lume, s'o ert,
să-i dau pace, făgăduindu-mi că se va îndrepta, că
nu se va mai uita la nimeni altul, cât va trăi!.. Și
frica și durerea îi dau o mîndrețe fără asemănare!..
Niciodată n'am văzut-o așa de frumoasă! Niciodată
asemenea n'am iubit-o mai mult!.. Cu toate astea,
eram ca de piatră... Ideea că, fiindu-mi atît de
dragă, o prinsesem, înșelîndu-mă, în brațele altuia,
mă făcea fără milă... Și dam! și strîngeam! și fre-
cam!.. Fășile de carne cădeaŭ de pe obrazul ei ca
bucățelele dintr'un măr pe o răzuitoare!.. În zadar
țipa și se svîrcolea, sărmana!.. Eram ca nebun de
mînie, și, cu cît o auzeam vătîndu-se mai tare, cu
atît îmi venea să apăs mai cu putere!.. El, din
parte-i, nenorocitul! se găsea și dînsul într'o stare de
plîns!.. Îl țineam în mână-mi ca pe o cîrpă, fără
să încerce măcar o țîră de împotrîvire!.. Și furia-mi
creștea pînă a trece peste orice măsură cînd, sim-
țîndu-l așa de nevoiaș și de moale, îmi ziceam că un
astfel de fleac plăcuse mai mult decît mine și furase

inima nevestei mele, pentru care mi-aş fi jertfit viaţa în orice clipă! . . .»

Luna, sosită la zenit, umplea, acum, întreaga vale cu lumina-î visătoare.

Niţă, cu ochii pironiţi pe căderea de apă, ce, subt razele de sus, lucea ca o cascadă de argint în fuziune, îşi încorda, dela o vreme, atenţiunea spre o vedenie ce imaginaţiunea lui bolnavă suscitase dinainte-i.

I se părea că apa râului s'a desfăcut în două ş că, în adâncimi albastre, în abisuri fără fund, o peşteră de sticlă s'a arătat privirilor lui uimite.

Iradiaţiuni de diamante, de rubine, de smaralde, de safire decoraū pereţii acelei încăperi, unde focul prismelor, străbătute de iluminaţiuni nevăzute, rivaliza cu lucirea pietrelor preţioase de toate nuanţele pentru a produce curcubeu de noapte de un efect inexpriabil.

În mijlocul peşterii, pe un glob de cristal ce ardea ca un far, Mariuca sta, într'o lumină de apoteoză, goală, provocătoare, cu surâsul pe buze.

Niţă nu putu să rabde mai mult.

El se repezi, captivat de acea viziune, gata a se arunca în apă, doritor a pătrunde pînă în locaşul iubitei sale, a o lua în braţe, a-î cere iertare, a se uni cu dinsa pentru vecie, într'un transport de dragoste ce făcea să vibreze toate fibrele fiinţei sale.

În acel moment, un glas se auzi la spate, şi sgotumul unor paşi ce se apropiaū îl făcu să tresare, desmeticit.

— «Bună noaptea, vere! zise glasul, care era al unui buştenar întîrziat. Ce faci acolo la ceasul ăsta?»

Niță se întrebă dacă trebuia să-i răspundă. În cele din urmă, el replică pe tonul unui om deranjat într'ale sale.

— «Iacă fac! Ce-ți pasă!..»

— «Cum văz, reluă glasul, vrei să te scalzi. Nu ți se pare că apa e cam rece?..»

— «O fi, însă nu e treaba ta! Cată-ți de drum și lasă-mă în pace!..»

— «A! înțeleg! urmă glasul. Ai băut și ai nevoie să te răcorești! Bagă de seamă să nu te înnece!..»

— «Moașă-ta!» nu se putu stăpîni de a esclama Niță, depărtîndu-se pentru a scăpa de acel supărător.

El trecu puntea dela moară și începu să urce repede coasta spre Cuculeț.

Un rău nespus îl strîngea de gît, și, în acelaș timp, o trebuință instinctivă de a fugi, de a se ascunde, de a se pierde în adîncimi unde nimeni n'a mai pus piciorul, îl împingea, ca un bold de foc, tot înainte.

El mergea fără a ști cum, nici unde, purtat par'că pe sus, tirît de o forță invincibilă spre prăpăstii atrăgătoare.

Capul lui era un haos, în care concepțiunii confuze se ciocneau în întunec.

O singură idee lămurită supraviețuia în acel naufragiu al rațiunii sale, imaginea Mariuchei, și, pentru a nu o pierde și pe dînsa ca pe celelalte, el nu înceta, umblînd, d'a o evoca, chemînd-o în gura mare.

Sus, pe plaiu, luna învăluia întreaga fire în reveria-i imensă.

Niță urca mereu, aruncînd, din cînd în cînd, strigătul său desperat de «Mariuco!.. Mariuco!..»,

căruia răspundeaū succesiv toate înălțimile de prin prejur.

El apucă pe ulicioara din dreptul celor citorva case, agățate de mal, ce domină, în partea aceea, valea, și cari, toate, la acea oră, erau afundate în liniștea cea mai adâncă.

O haită de cîini, scornită de apelurile lui prelungite, se luă după dînsul, urmîndu-l cu lătrăturile ei furioase, fără a-l face măcar să-și întoarcă capul.

«Mariuco!... Mariuco!...» repeta el într'una, și acest strigăt, rezis de ecouri, suna grozav de trist în taina nopței.

După ce rătăci cîtăva vreme prin livezile de sus, albe ca ziua de lumina gînditoare a lunei, el sosi d'asupra satului, la stîncă.

Aci, voi să se așeze pentru a se odihni un moment, însă frigul era așa de simțitor, încît nu putu să stea și începu să coboare, prin partea cealaltă, despre Cheia Dîmboviței, la vale.

Un gînd repede, ca un fulger, îi venise. Dacă s'ar duce la Pereți? Acolo, cel puțin, locul era singularic și apa profundă! Acolo, poate, Mariuca iar i se va arăta, în toată frumusețea ei, în palatu-i de cleștar! Și atunci, de va voi să se repează pentru a o lua în brațe, nimeni nu va mai fi care să-i stea împotrivă!..

Vorbindu-și astfel, el mergea iute, ca să se încălzească, căci un tremur nervos îl apucase, care făcea să-i clănțene dinții în gură.

Deodată, pe dreapta, dinainte-î, două stele roșii, ca două guri de cuptor, i se arătară.

Era varnița lui Iosif Ionescu, de subt Cheiă, pe

care, cu cîteva luni înainte, o privise de pe Ghimbav cum întuneca soarele prin fumul coşurilor sale.

Acum, ca şi atunci, ea era în plină activitate, arzînd, cu o putere de cincisprezece stînjeni de lemne pe zi, cele douăzeci de vagoane de piatră ce se grămădeau în pîntecele ei.

Cînd fu aproape, atras de căldură, Niţă se abătui din cale-î şi intră subt straşina imensă ce adăposteşte cele două cuptoare.

Lumina în acel loc era orbitoare şi focul așa de viu că ochiul nu putea să se fixeze pe dînsul.

Patru oameni, cîte doi de fiecare gură, luaui în fiecare minut, buşteanul întreg şi, printr'o mişcare combinată şi bruscă, îl repeziau în cuptor, unde numai decît se aprindea şi ardea ca un paiu într'o sobă.

Niţă intră în vorbă cu acei oameni.

— «Bună noaptea, băeţi!

— «Bună noaptea, domnule Niţă!

— «De mult aţi dat foc varniţei?

— «De alaltăeri noapte. Mai are să arză patru zile.

— «Domnu Iosif a fost pe aici?

— «A fost de cu vreme, dar a stat puţin şi a plecat.

— «Mă! dar tare mai ard cuptoarele voastre!

— «Or fi arzînd, de vreme ce mîncă atîtea lemne!

— «Mă gîndesc ce-ar fi dacă, în loc de buşteni de fag, aţi arunca un om în ele!

— «Ce să fie? Pînă să te ştergi la ochi, s'ar face scrum!

— «Ce spui, mă? Crezi că s'ar trece așa de iute?

— «Ba bine că nu! N'ar avea timp nici să-și dea sufletul!...»

Niță, cu ochii mari deschiși, pironiți pe gura cup-torului, încetă brusc să mai vorbească.

Vedenia de mai 'nainte iar i se înfățișase.

În mijlocul flacărilor, în adevăr, în vâpaea foca-rului mistuitor ce avea dinainte-î, în centrul de unde lumina și căldura radiaă cu atîta putere, încît nu era ochiū care să le poată înfrunta mai mult de o clipă, pe mormanele de jăratîc incandescent, linse de limbile de foc albe, verzi, galbene, stacojii, peste cari cărbunii aprinși curgeau ca o ploaie de artificii, vederea lui, rătăcită și influențată de ideea fixă ce-l urmărea, des-coperise pe Mariuca în palatu-i feeric.

Ea sta goală, cum în atîtea rînduri i se arătase pentru a-l ispiti, înconjurată de bogății ce nu se pot descrie, rezemată de colonne de aur, luminată de oglinzi de diamant, rumenă, voioasă, provocătoare, surîzîndu-i de departe și făcîndu-i semn să vie.

Niță nu putu să mai reziste.

Sculîndu-se, deci, de pe lavița pe care se așezase pentru a privi spectacolul amăgitor ce se ținea de pașii lui, el eși de subt strașină, făcu ocolul varniței și urcă într'un suflet scara de bolovanî ce ducea d'asupra ei.

Aci, priveliștea era de altă natură.

Focul de jos, străbătînd stratele de piatră cal-caroasă ce avea menirea să transforme în var, izbucnea prin două răsufători și ardea, cu flacări albastre, ca un vulcan.

Niță se apropiă de una din acele răsufători, își făcu semnul crucei și se aruncă hotărît într'însa.

Un țipăt ce-î scăpă cînd atinse masa incandescentă care-l carboniză într'o clipă, fu singurul indiciu că el încetase d'a mai trăi.

* * *

Cînd, a doua zi, se găsiră cadavrele Mariuchei și șefului companiei, grozav de mutilate, și se află de moartea spăimîntătoare ce Niță Pălie își dase în varnița din Gura Cheiei, o mare emoțiune cuprinse tot satul, și multă vreme nu se vorbi decît de această întîmplare în Rucăr.

Cuvîntul definitiv însă, în această împrejurare, îl rosti Bilureață.

Cînd auzi, în adevăr, de cele petrecute, după ce și umflă nările și respiră de mai multe ori din adînc, după cum avea obiceiul să facă, de cîte ori se pregătea să spue cîte ceva important, judecătorul de pace pronunță aceste vorbe sentențioase :

— «Era de prevăzut! Aceasta însemnează că rumînul nu trebuie să se întinză mai departe decît unde-î ajunge nasul, nici să umble după femei care nu e de teapa lui!...»

TRAD. ROMÂNĂ
1925

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
1921